

EDUKACJA ZINTEGROWANA

PORADNIK DLA NAUCZYCIELA
klasy trzeciej szkoły podstawowej

CZĘŚĆ
1A

**POBIERZ
1. CZĘŚĆ
PORADNIKA
JESIEŃ**

Joanna Połec
Barbara Ochmańska

EDUKACJA ZINTEGROWANA

PORADNIK DLA NAUCZYCIELA
klasy trzeciej szkoły podstawowej

AUTORKI

Joanna Połec, Barbara Ochmańska

REDAKTOR PROWADZĄCA

Renata Faron-Radzka

REDAKCJA MERYTORYCZNA

Iwona Lewandowska

REDAKCJA JĘZYKOWA

Agnieszka Cieślak

PROJEKT I OPRACOWANIE GRAFICZNE

Katarzyna Mickiewicz

(z wykorzystaniem motywu z okładki *Naszej szkoły*,
zaprojektowanej przez Katarzynę Trzeszczkowską)

OPRACOWANIE GRAFICZNE I SKŁAD

Paweł Jaros

RYSUNKI

Elżbieta Śmietanka-Combik

WYDAWCA

Ośrodek Rozwoju Edukacji

Al. Ujazdowskie 28, 00-478 Warszawa

tel. 22 345 37 00, fax: 22 345 37 70

www.ore.edu.pl

Wydanie I

Warszawa 2016

ISBN 978-83-65450-51-7 (całość)

ISBN 978-83-65450-52-4 (część 1A)

Pierwsza część poradnika (1A) jest rozpowszechniana na zasadach wolnej licencji

[Creative Commons – Uznanie Autorstwa 3.0 Polska](https://creativecommons.org/licenses/by/3.0/pl/)

MINIPRZEWODNIK PO PORADNIKU

„Nie idź tam, gdzie może prowadzić ścieżka, zamiast tego idź tam,
gdzie nie ma ścieżki i możesz zostawić za sobą ślad”
Ralph Waldo Emerson

Drogie Koleżanki, drodzy Koledzy,

oddajemy w Wasze ręce *Poradnik dla nauczyciela klasy trzeciej szkoły podstawowej*. Mamy nadzieję, że będzie służył Wam pomocą w przygotowywaniu i planowaniu zajęć z uczniami, a także stanie się inspiracją do kolejnych działań, bazą do budowania dalszej wiedzy i umiejętności Waszych podopiecznych, ważnym źródłem informacji o nich – o tym, co potrafią, a nad czym muszą jeszcze popracować.

Proponowane pomysły na realizację zajęć w sposób holistyczny łączą różne dziedziny edukacji. Poprzez swą różnorodność oraz otwartą formułę pobudzają do rozwoju twórczego myślenia.

Poradnik zawiera propozycje zadań pozwalających kształtować nie tylko sferę intelektualną, lecz także emocjonalną i fizyczną naszych uczniów. Dzięki kreatywnym metodom opisanym w poradniku dzieci nauczą się okazywać uczucia, twórczo myśleć, spontanicznie działać, komunikować się i współpracować z innymi. Wreszcie – będą bardziej świadomie podejmować decyzje i wybierać ścieżki, które dla dorosłych być może nie są oczywiste.

Poradnik dla nauczyciela klasy trzeciej składa się z sześciu części, spójnych z odpowiednimi częściami podręcznika *Nasza szkoła*. Zawiera propozycje rozwiązań metodycznych, które każdy nauczyciel bez względu na staż pracy może w dowolny sposób wykorzystać podczas codziennych zajęć z uczniami. Treści poradnika ułatwiają pracę z podręcznikiem, a plan pracy uwzględnia umiejętności uczniów opisane w podstawie programowej kształcenia ogólnego dla I etapu edukacji wczesnoszkolnej. Jednocześnie zawiera spójną korelację edukacji polonistycznej ze wszystkimi elementami edukacji wczesnoszkolnej, ze szczególnym uwzględnieniem edukacji teatralnej, podczas której uczniowie są inspirowani własną wyobraźnią. Drugą istotną korelacją, stanowiącą mocne ogniwo w nauczaniu zintegrowanym, jest edukacja przyrodnicza, która inspirowanie do poznawania zjawisk na drodze samodzielnie przeprowadzonych doświadczeń.

Zaplanowane treści w poradniku uwzględniają zakończenie pierwszego etapu kształcenia edukacji wczesnoszkolnej. Uczniowie po trzeciej klasie szkoły podstawowej powinni sprawnie posługiwać się takimi pomocami jak: słownik języka polskiego, słownik frazeologiczny, słownik ortograficzny, atlas geograficzny oraz mapa Polski. Pozycje te towarzyszą uczniom w każdym tygodniu nauki.

Każda strona poradnika odpowiada treściom przedstawionym na kolejnych stronach podręcznika. Strony poradnika mają pomocny, przyjazny, prosty i przejrzysty układ, są bogate w stałe elementy, które ułatwiają i systematyzują pracę z podręcznikiem.

Do tych stałych elementów należą:

- **Nagłówek** z tytułami działu podręcznika oraz numerami tygodnia nauki – dające szansę na lepsze planowanie pracy nauczyciela.
- **Temat dnia** – oddający główny zamysł zajęć, niejednokrotnie będący ważnym pytaniem, na które uczniowie próbują odpowiedzieć na koniec dnia nauki.
- **Cele operacyjne** – pozwalające określić pożądane i oczekiwane zachowania uczniów, do których zaproponowane zostały odpowiednie formy i metody pracy z uczniem.
- **Aktywności uczniów** – angażujące sferę emocjonalną i ruchową uczniów w osiąganiu zaproponowanych celów.

- **Miniatura rozkładówki z podręcznika** – umożliwiająca nauczycielowi szybki podgląd treści zawartych w podręczniku.
- **Pomysły na realizację z komentarzem** – pozwalające zrealizować podane cele zajęć w sposób indywidualny, twórczy i atrakcyjny dla uczniów.
- **Nawigacja** – część uzupełniająca tematykę zajęć o różne wartościowe zasoby, które mogą wzbogacić wiedzę i umiejętności naszych uczniów. W jej skład wchodzi następujące komponenty:
  - **podręcznik** – odniesienie do konkretnych stron podręcznika, na podstawie których została stworzona rozkładówka;
  - **karty pracy** – opis dodatkowych materiałów pomocnych w wykonywaniu zadań opisanych w części pomysły na realizację z komentarzem;
  - **zasoby** – wybrane ćwiczenia, prezentacje multimedialne czy karty pracy związane z tematyką zajęć, zamieszczone na portalu scholaris.pl oraz na platformie epodreczniki.pl. Są one doskonałym uzupełnieniem zaplanowanych zajęć, pozwolą nauczycielowi na dowolne dysponowanie czasem uczniów i różnicowanie ich procesu uczenia.
  - **literatura** – zbiór publikacji, na podstawie których został przygotowany materiał. Zebrane źródła mogą być dla nauczycieli punktem wyjścia do dalszych poszukiwań i rozwijania kompetencji własnych oraz swoich podopiecznych.
- **Bibliografia** na końcu poradnika – zbiór materiałów wykorzystanych przy tworzeniu pomysłów na realizację z komentarzem oraz wykaz publikacji i witryn internetowych pomocnych w organizowaniu przestrzeni edukacyjnej uczniów podczas zaproponowanych poradnikowych inspiracji.

Pamiętajcie, że to od Was dzieci uczą się odwagi, pasji, wyznaczania swoich celów życiowych i wytrwałości w dążeniu do nich. To od Was dzieci uczą się przekraczać granice własnych możliwości, przy Was rozwijają swoje skrzydła, aby pełne wiary w swój potencjał mogły śmiało kroczyć z podniesioną głową i zmierzyć się z postawionymi im celami i zadaniami na kolejnym etapie edukacyjnym.

Życzymy, abyście odnaleźli w każdym dziecku inspirację do dalszych działań i podejmowania nowych wyzwań. Pozwalamy popełniać błędy, bądźmy wsparciem przy porażkach i cieszymy się z najmniejszych sukcesów naszych wielkich uczniów. A na czas realizacji niektórych zadań stańmy się choć na chwilę dziećmi!

Autorki
Joanna Połec, Barbara Ochmańska

Pierwszy września oczyma trzech pokoleń

CELE OPERACYJNE

Uczeń:

- czyta ze zrozumieniem wiersz *Pierwszego września* i analizuje jego znaczenie;
- tworzy ilustracje inspirowane wyobraźnią oraz tekstem;
- tworzy rekwizyt według własnego pomysłu, dobiera odpowiedni rekwizyt do tekstu;
- utrzymuje porządek w miejscu pracy;
- na podstawie wyszukanych informacji potrafi napisać list, stosując odpowiednią formę użytkową;
- wypowiada się w małych formach teatralnych i posługuje się przygotowanym rekwizytem;
- obserwuje i prowadzi proste doświadczenia przyrodnicze, wyciąga właściwe wnioski;
- słucha wypowiedzi i przekazuje informacje;
- korzysta ze słownika frazeologicznego.

AKTYWNOŚCI UCZNIĄ

- układamy krótkie teksty na podany temat, wyszukujemy właściwe informacje w tekście i słownikach;
- stosujemy małe formy teatralne;
- tworzymy rekwizyty na podstawie treści literackich.

Natalia Usenko
Pierwszego września

Pierwszego września
nigdzie nie widać jeszeże jesieni.
Wciąż kwitną kwiaty, słońce przygrzewa,
świat się zieleni.
Tylko zwierzęta, ptaki i grzyby
hen, w ciemnym lesie,
wiedzą, że lato właśnie przemija,
zbliża się jesień.

Pierwszego września
małe pierwszaki do szkoły spieszą.
Będą uczniami!
Trochę się boją, a trochę cieszą...
Ktoś z trzeciej klasy biegnie tuż obok
i macha w biegu –
miło po lecie jest znowu spotkać
swoich kolegów.

Pierwszego września
snują wspomnienia mama i tata.
Szkoła... liceum...
Kiedy minęły te wszystkie lata?

Pierwszego września
prababcia marszczy brwi niespokojnie.
Myśli o bliskich, którzy polegli
na strasznej wojnie.

Pająki nitki babiego lata
na łąkach plotą,
a wrzesień wszystkim rozdaje śliwki.
I jesień złotą...

SPIS TREŚCI

1. Z czym kojarzy się pierwszy września osobom przedstawionym w wierszu?
2. Porównajcie wiersz z ilustracją. Które fragmenty wiersza zostały zilustrowane?
3. Przedstawcie dowolną techniką plastyczną temat „Mój pierwszy września”. Przygotujcie wystawę swoich prac, a potem o nich porozmawiajcie.
4. O czym opowiada ostatnia zwrotka wiersza? Zastanówcie się, co jeszcze może rozdáwać wrzesień. Ułóżcie na ten temat kolejne zwrotki wiersza. Napiszcie je.

4 PIERWSZEGO WRZESZNIA
5

POMYSŁY NA REALIZACJĘ Z KOMENTARZEM

MALOWANY WIERSZ (podręcznik, s. 4)

Nauczyciel dzieli dzieci na grupy. Każdemu zespołowi wyznacza do opracowania inną zwrotkę wiersza Natalii Usenko *Pierwszego września*. Dzieci w grupie czytają swoją część tekstu i wypowiadają się na jego temat. Na podstawie zebranych informacji ilustrują sytuację inspirowaną tekstem. Tworzą plakat i nadają mu odpowiedni tytuł. Po zakończonej pracy uczniowie prezentują swoje plakaty, pamiętając o odpowiedniej kolejności. Prezentację poprzedza przeczytanie na głos zwrotki wiersza.

NIEOCZEKIWANA ZAMIANA MIEJSC

Nauczyciel dyskretnie wskazuje każdej grupie plakat innej drużyny, z którym będą pracować w tym zadaniu. Dzieci zastanawiają się, jakie rekwizyty są charakterystyczne dla danej zwrotki i zilustrowanej sceny. Uczniowie tworzą rekwizyty według własnego pomysłu, wykorzystując do tego celu różne materiały, np. papier, rolki po papierowych ręcznikach, kubeczki i talerzyki plastikowe, mieszaadelka, bibułę, gazety, kleje, taśmy klejące, kredki, flamastry itp. Po upływie czasu wyznaczonego przez nauczyciela grupy układają na jednym stole wszystkie wykonane przedmioty. Dzieci wspólnie odgadują nazwy przedmiotów i ich przeznaczenie. Następnie wskazują, które rekwizyty zostały stworzone na podstawie którego plakatu. Uczniowie określają walory estetyczne stworzonych przez siebie przedmiotów i porządkują swoje miejsca pracy.

NASZ PIERWSZY WRZESZNIA

Dzieci w grupach tworzą rysunek „Nasz pierwszy września” lub układają kolejną zwrotkę wiersza *Pierwszego września*. Zespoły samodzielnie podejmują decyzję, które zadanie wykonają. Uczniowie przygotowują wystawę swoich prac.

LIST DO DZIECI

Dzieci wyszukują w internecie informacje o początku roku szkolnego w różnych państwach. Gdzie jeszcze wakacje kończą się 1 września? Uczniowie wspólnie wybierają, do mieszkańców którego kraju napiszą list o pierwszym dniu w polskiej szkole. Pamiętają o odpowiedniej formie listu. Chętne dzieci odczytują treść swojej korespondencji.

WRZESIEŃ W NASZYM OTOCZENIU

Nauczyciel dzieli dzieci na grupy, które losują kartki z nazwami miejsc: „sad”, „ogród”, „las”, „park”. Zadaniem drużyn jest stworzenie i zaprezentowanie scenki, w której opowiedzą, jak wygląda wrzesień w wylosowanym miejscu. Z dostępnych materiałów (kubeczki, talerzyki, gazety, włóczka, taśmy, nożyczki, kolorowy papier) uczniowie wykonują rekwizyty do przedstawienia.

ALFABETYCZNA UKŁADANKA

Uczniowie dyktują nauczycielowi nazwy rekwizytów, które wykonali w poprzednim zadaniu. Następnie układają wyrazy w kolejności alfabetycznej i zapisują je w zeszytach.

CO NAM DAJĄ DRZEWA? SKĄD TA WODA?

Nauczyciel do eksperymentu wykorzystuje brzozę znajdującą się na placu szkolnym (nie niszczy drzewa!). Uczniowie zawiązują przezroczysty worek foliowy na jednej z gałęzi w taki sposób, aby gałązki i liście znajdowały się w środku. Po dwóch dniach róg woreczka powinien wypełnić się wodą. Dzieci podają przyczyny pojawienia się wody. Woda powstaje nie tylko z wilgoci, która stopniowo pojawia się w worku, lecz także przedostaje się poprzez liczne mikroskopijne szparki w liściu. Eksperyment najlepiej udaje się w ciepłe dni.

SZYSZKA CZY HIGROMETR?

Dzieci pracują w grupach. Każda z nich otrzymuje przezroczysty plastikowy kubek i dwie otwarte, suche szyszki. Uczniowie nalewają wodę do kubka i zanurzają w niej jedną szyszkę. Po około 2 godzinach sprawdzają, co się stało. Obserwacje zapisują w zeszycie. Szyszka jest dobrym higrometrem, czyli narzędziem do pomiaru wilgoci. Otwiera się, gdy jest sucha, a pod wpływem wilgoci – zamyka się.

RODZINNE WSPOMNIENIA

Dzieci przeprowadzają wywiad z rodzicami i dziadkami – pytają, jak wyglądały: ich pierwszy dzień w szkole, strój, przybory do pisania, sala lekcyjna, zajęcia oraz gry i zabawy podczas przerw. W klasie uczniowie dzielą się z rówieśnikami informacjami uzyskanymi podczas wywiadów, mogą

NAWIGACJA

PODRĘCZNIK:

Nasza szkoła. Podręcznik do szkoły podstawowej. Klasa 3. Część 1A, s. 4–5.

ZASOBY:

EPODRECZNIKI.PL [1] [2] [3]

LITERATURA:

Kłosińska A., Sobol E., Stankiewicz A., (2005), *Wielki słownik frazeologiczny PWN z przysłowiami*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

również przygotować wystawę fotografii swoich rodziców i dziadków z czasów szkolnych. Nauczyciel rozpoczyna dyskusję o różnicach i podobieństwach dawnych i obecnych uczniów. Proponuje też zabawy z dawnych czasów.

NIE TAKI SŁOWNIK STRASZNY...

Nauczyciel dzieli uczniów na grupy i rozdaje słowniki frazeologiczne. Uczniowie próbują wyjaśnić znaczenia podanych przez nauczyciela związków frazeologicznych: rzucać słowa na wiatr, być całym w skowronkach, zakazany owoc. Po dyskusji uczniowie wyszukują wybrany zwrot w słowniku i przepisują jego znaczenie do zeszytu. Pod tekstem wykonują ilustrację do każdego powiedzenia.

FRAZEOLOGICZNY TEATR

Uczniowie pracują w grupach. Każda wymyśla i prezentuje krótką scenkę, w której wyjaśnia znaczenie wybranego idiomu, pamiętając, aby scena zawierała podany zwrot. Uczniowie dyskutują, które przedstawienie w najprostszy sposób wyjaśnia związek frazeologiczny.

Czarno-biała fotografia

CELE OPERACYJNE

Uczeń:

- wypowiada się na określony temat;
- śluha wypowiedzi innych i korzysta z przekazanych informacji;
- zadaje pytania oraz udziela na nie odpowiedzi;
- szuka w różnych źródłach informacji o drzewie i zapisuje te wiadomości;
- wyszukuje w tekście wyrazy z trudnościami ortograficznymi;
- układa treść listu, pisze czytelnie i estetycznie;
- tworzy „Album polskich drzew”;
- wykonuje model drzewa z dostępnych materiałów;
- bierze udział w scenie dramowej.

AKTYWNOŚCI UCZNIĄ

- dzielimy się wiadomościami o II wojnie światowej;
- rozpoznajemy gatunki dębu po liściach i owocach, zakładamy „Album polskich drzew”;
- piszemy listy w imieniu rówieśników;
- wyszukujemy określone wyrazy w tekście i wykorzystujemy je do ułożenia opowiadania.

SPIS TREŚCI

Paweł Beręsewicz

Pod starym dębem

Kończyły się wakacje. Włosy dzieci splotwały od słońca i zwichrzone od letniego szaleństwa zażywały resztek wolności. Zbliżał się wrzesień – powrót grzebieni i wstążek. Trzeba się było wybawić na zapas, żeby starczyło do następnego lata. Tylko dorośli byli jacyś dziwni. Szeptali coś po kątach, jakby mieli sekrety, którymi nie chcieli się dzielić. Wprawne dziecięce uszy łowiły strzępki tych rozmów, a w nich słowa: wojna, wojny, wojna, na wojnie... Chłopcom aż oczy błyszczały od tych wykradzionych tajemnic, a potem aż do wieczora trwały struganie dzid z patyków i wiązanie cięciw na leszczynowych lukach.

Tata Krysi był majsterem budowlanym. On akurat nie miał czasu na szeptanie po kątach.

– Trzecią klasę zaczniesz już w nowej szkole – obiecał córce na wiosnę i teraz od rana do wieczora uwijał się na budowie. Nawet jeszcze w nocy przed rozpoczęciem roku coś tam sprawdzał, przesuwał i dokręcał. Zdążył dosłownie w ostatniej chwili.

Kiedy rano wracał do domu, żeby się przebrać przed uroczystością otwarcia, dziwny warkot zatrzymał go w pół kroku. Po błękitnym, wrześniowym już niebie sunął czarny klucz samolotów. W pewnej chwili z jednego z nich coś wypadło. Początkowo wyglądało jak kropczka, potem rosło w oczach, a tuż nad ziemią przybrało kształt podłużnej pigułki. Spadło na szkołę albo gdzieś bardzo blisko. Huknęło i zatrzęsła się ziemia. Kiedy rozwił się dym i kurz, nowiutki budynek nie miał dachu i okien. Tata Krysi zacisnął pięści i spojrział za odlatującą maszyną, jak tylko majster od budowania umie patrzeć na majstra od burzenia. Pilot nie zwrócił na to uwagi.

Tego dnia skończyło się szeptanie po kątach. Zburzonej szkoły, spalonych domów i leż w niektórych oczach nie dało się już ukrywać przed dziećmi. „Mamy wojnę” – trzeba było im powiedzieć. „Bronimy się. Musimy być dzielni”. A dzieci były nie tylko dzielne, ale i sprytnie. Krysia na przykład wyblagała u mamy stary słoik po ogórkach. Włożyła do niego swój największy skarb owinięty w gazetę i ukryła pod dębem przy domu.

– Poczekał tu grzecznie parę dni – szepnęła, przydeptyując ziemię. – Tu będzie najbezpieczniej. Odkopię cię, jak to się wszystko skończy.

* * *

– Synku, ruszyłbyś się od tego komputera i trochę pomógł! – zawołała mama. Rodzice wybudowali właśnie nowy dom i teraz porządkowali ogródek.

– Znowu? – jęknął, ale poszedł.

Zadanie dostalem ambitne: wykopać osty spod dębu przy płocie. Ziemia była tak twarda, że musiałem skakać na szpadeł. Przy którejś kolejnej próbie coś zagrzytało, więc kucnąłem i pogrzebałem rękami. „Skarb!” – przemknęło mi przez myśl. Wygarnąłem jeszcze kilka garści ziemi i wy dobyłem na światło dzienne sporej wielkości słoik. Podważyłem wieczko i wytrząsałem na dłoń papierowe zawiniątko. Była w nim mała porcelanowa lalka, ubrana w suknię balową. Ostrożnie położyłem zabawkę na ziemi, a obok rozprostowałem gazetę, z której ją odwinąłem. Była pożółkła i pachniała starością. Przeczytałem, że wydano ją w piątek pierwszego września 1939 roku. „Niemcy podstępnie zaatakowali Polskę!” – krzyczały wielkie litery tytułu. Czyżby ten „skarb” leżał pod ziemią aż tak długo? Poczuliem chłód na plecach, jakby niepokój z tamtych pierwszych dni wojny przechował się w słoiku w nienaruszonym stanie. „Ciekawe, czyja to lalka?” – pomyślałem. „Na pewno jakiejś dziewczyny. Czyżby mieszkała tu przed nami? Dlaczego nie odkopiała słoika? Zapomniała? Nie mogła znaleźć?” A może... wolałem nie szukać innych powodów.

- Kiedy dzieje się akcja pierwszej części opowiadania, a kiedy drugiej? Co łączy dwie części opowiadania?
- Porozmawiajcie o wrażeniach po przeczytaniu opowiadania.
- Znajdźcie w tekście wyrazy, których nie rozumiecie. Poszukajcie ich znaczenia w słowniku języka polskiego.
- Jeśli chcecie się dowiedzieć, jak wyglądało życie waszych rówieśników w czasie II wojny światowej, możecie przeczytać książkę Joanny Papuzińskiej pod tytułem „Asiunia”.

1 IX 1939 roku na Polskę napady hitlerowskie Niemcy. Rozpoczęła się II wojna światowa. 17 IX do agresji na Polskę przystąpił Związek Radziecki. Wojna ogarnęła prawie cały świat i trwała do 1945 roku. Zginęły miliony ludzi. Wiele miejscowości zostało zniszczonych, między innymi Warszawa, Gdynia, Jasto.

POMYSŁY NA REALIZACJĘ Z KOMENTARZEM

1 IX 1939 ROKU

Dzień wcześniej nauczyciel prosi dzieci, aby poszukały informacji na temat wybuchu II wojny światowej. Mogą korzystać z materiałów dostępnych w domu lub znalezionych w internecie.

Uczniowie pracują w grupach. Każde dziecko dzieli się swoimi wiadomościami z resztą grupy. Następnie zespoły układają pytania dotyczące 1 września 1939 roku, na które są w stanie samodzielnie odpowiedzieć. Każda grupa czyta swoje pytania, a nauczyciel zapisuje je na tablicy. Dzieci na nie odpowiadają. Najciekawsze pytania i odpowiedzi uczniowie przepisują do zeszytów.

CO BĘDZIE DALEJ? (podręcznik, s. 6–7)

Nauczyciel czyta na głos pierwszą część opowiadania *Pod starym dębem*. Zadaniem dzieci jest wymyślenie w grupach dalszego ciągu opowiadania i przedstawienie go w krótkiej scenie dramowej.

CZY ZAWSZE ZNAMY ODPOWIEDŹ? (podręcznik, s. 7)

Nauczyciel czyta na głos drugą część opowiadania *Pod starym dębem*. Dzieci odpowiadają na zawarte w tekście pytania chłopca, a następnie same wymyślają inne pytania.

ORTOGRAFICZNE OPOWIĄSTKI

Dwie grupy dzieci wyszukują w pierwszej części opowiadania *Pod starym dębem* wyrazy z „rz” i „ż”. Następnie układają

krótki tekst na dowolny temat z użyciem tych wyrazów. Podobnie postępują dwie kolejne grupy, które wyszukują wyrazy z „ó” i „u” w drugiej części tekstu. Każda grupa odczytuje swój tekst. Następnie grupy zajmujące się wyrazami z „ó” i „u” oraz grupy z „rz” i „ż” zamieniają się tekstami. Zadaniem dzieci jest odnalezienie wyrazów z danymi trudnościami ortograficznymi i wyjaśnienie zasad ich pisowni.

WAKACYJNE I SZKOLNE FRYZURY

Nauczyciel kładzie na dywanie wydrukowane zdania: „Kończyły się wakacje. Włosy dzieci splotwały od słońca i zwichrzone od letniego szaleństwa zażywały resztek wolności. Zbliżał się wrzesień – powrót grzebieni i wstążek”. Uczniowie wspólnie zastanawiają się nad znaczeniem tych zdań i próbują je wyjaśnić. Następnie dzieci dzielą się na kilkuosobowe grupy i przedstawiają opisane sytuacje.

LISTY O SKARBIE

Dzieci są podzielone na cztery grupy. Dwie z nich mają za zadanie napisać list dziewczynki, która po latach chce się dowiedzieć, czy jej skarb został znaleziony. Dwie kolejne grupy piszą list do dziewczynki w imieniu chłopca, który opowiada o znalezisku.

ZABAWY PRADZIADKÓW

Nauczyciel czyta dzieciom książkę Joanny Papuzińskiej *Asiunia*. Zadaniem uczniów jest wymyślenie w grupach zabaw

na wzór tych z dzieciństwa Asi i odegranie scenek z życia w tamtych czasach.

DĄB – SKARBNIKA WIEDZY

Dzieci wyszukują informacje w dostępnych w domu materiałach lub w internecie na temat: „Dąb – skarbnika wiedzy o dawnych czasach”. Mając już wiedzę o tym, ile lat może żyć dąb, uczniowie sprawdzają, świadkiem jakich wydarzeń historycznych mogło być to drzewo.

JA W OCZACH DRZEWA

Uczniowie wykonują z dostępnych materiałów model drzewa, które mogłoby pamiętać różne historie z ich życia. Następnie prezentują swoje prace i opowiadają, co ich drzewo o nich wie.

WOJNA I POKÓJ – PLAKATY

Zadaniem dzieci jest wykonanie plakatów przestrzegających przed działaniami wojennymi i ich skutkami lub o tym, że pokój na świecie jest najważniejszy. Uczniowie prezentują swoje prace, a następnie tworzą z nauczycielem klasową wystawę.

GATUNKI DĘBU

Dzieci przynoszą i oglądają liście oraz owoce różnych gatunków dębu. Następnie porównują je ze sobą i dzielą na grupy. Nauczyciel informuje o występujących w Polsce trzech ga-

NAWIGACJA

PODRĘCZNIK:

Nasza szkoła. Podręcznik do szkoły podstawowej. Klasa 3. Część 1A, s. 6–7.

ZASOBY:

SCHOLARIS: **A TO CI DOPIERO! CZY WIESZ, ŻE KILKADZIESIĄT LAT TEMU W POLSCE DZIECI W TWOIM WIEKU WALCZYŁY O WOLNĄ POLSKĘ?** (scenariusz lekcji)

LITERATURA:

Papuzińska J., (2001), *Asiunia*, Łódź: Wydawnictwo Literatura.

Byliśmy, widzieliśmy... Podróże małe i duże

CELE OPERACYJNE

Uczeń:

- poznaje różne formy przekazywania wspomnień;
- opowiada, słucha wypowiedzi i korzysta z uzyskanych informacji;
- tworzy wyrazy, dba o poprawność ortograficzną i gramatyczną;
- wyszukuje w internecie informacje dotyczące miejsc, które warto odwiedzić, oraz redaguje folder turystyczny;
- korzysta z mapy;
- rysuje i rozpoznaje piktogramy;
- uczestniczy w zabawie dramowej.

AKTYWNOŚCI UCZNIĄ

- wspominamy podróże w formie e-maila, dziennika, pracy plastycznej oraz rozmowy telefonicznej;
- prezentujemy pamiątki z wakacji, opowiadamy o nich i zapisujemy do zeszytu informacje, pamiętając o zasadach pisowni wielką literą;
- uzupełniamy mapę Polski nazwami krain geograficznych, miast oraz innych ciekawych miejsc;
- przedstawiamy scenkę dramową z użyciem rekwizytu.

POMYSŁY NA REALIZACJĘ Z KOMENTARZEM

JAK MOŻEMY POWSPOMINAĆ? (podręcznik, s. 8–9)

Nauczyciel prosi uczniów o zapoznanie się z tekstem *Wspominamy wakacje*. Następnie przygotowuje cztery stanowiska z odpowiednimi pomocami naukowymi: 1. laptop lub kartki papieru, zdjęcia z wakacji, ołówki; 2. kartki, widokówki z miastami, dwie mapy (np. Góry Sowie i Tatry), ołówki, kredki; 3. różne materiały plastyczne (plastelina, biuła, kawałki materiałów, włóczka, kartki, flamastry, kredki itp.); 4. książki o przyrodzie Polski oraz ciekawych miejscach, miastach w Polsce, kartki, kredki, dwa kubki plastikowe, sznurek i nożyczki.

Dzieci losują z koszyka kartki z numerem stanowiska i zajmują odpowiednie miejsca. Grupa 1. zajmuje się napisaniem e-maila do koleżanki lub kolegi, w którym opisuje sytuację przedstawioną na zdjęciu jako wspomnienie z wakacji. Uczniowie zwracają uwagę na pisownię form grzecznościowych: Ciebie, Tobie, Ci oraz imion. Grupa 2. zakłada „Dziennik podróży”, w którym planuje dwutygodniową wyprawę po Polsce na podstawie przygotowanych przez nauczyciela map i widokówek. Grupa 3. przygotowuje kilkuzdaniową wypowiedź na temat wakacji spędzonych w rodzinnej miejscowości. Inspirując się tym wspomnieniem, tworzy prace z użyciem różnych technik plastycznych: papieroplastyki, kolażu, wydzieranki itp. Grupa 4. wykonuje telefon z plastikowych kubków i wymyśla tekst rozmowy telefonicznej o mieście i przyrodzie. Każda grupa prezentuje przygotowane zadanie kolegom i koleżankom.

Wspominamy wakacje

Po wakacjach każdy z nas, uczniów klasy 3a, miał wiele wspomnień. Niektórym udało się zrealizować wakacyjne plany, innym nie. Dzieliśmy się swoimi wspomnieniami w różny sposób. Sławek napisał e-mail do Gabrysi. Zuzia i Jola spotkały się, żeby obejrzeć zdjęcia i foldery z miejsc, które odwiedziły. Emil zaprezentował dziennik podróży, a Ola i Maja przygotowały wystawę swoich prac malarskich.

Od: Sławek
Wysłano: 25.08.2016
Do: Gabrysia
Temat: Wakacje Zdjęcia

Cześć Gabrysio!
Jak spędziłaś wakacje? Pewnie pamiętasz, że chciałem się nauczyć nurkować. I... hura!!! Nurkuje!!! Nauczyłem się pływać pod wodą i porozumiewać się w niej za pomocą specjalnych znaków nurkowych. Czekam na wiadomość od Ciebie!
Sławek

Mój dziennik podróży

5 lipca – Wyruszyliśmy w podróż.
7 lipca – Jesteśmy w Pieninach. Byliśmy na spływie przełomem Dunajca.
15 lipca – Od dziś zwiedzamy Tatry. Zaczęliśmy od wsi Chochołów, niedaleko Zakopanego. Są tam górskie chaty, które tradycyjnie myje się z zewnątrz wodą z mydłem. Robi się to zwykle przed Wielkanocą lub przed świętem Bożego Ciała.
20 lipca – Bieszczady. Nocujemy w leśniczówce z widokiem na Poloninę Caryńską.
25 lipca – Wracamy do domu.

SPIS TREŚCI

Ola

Maja

W czasie wakacji byliśmy w domu. Rodzice zapisali nas na warsztaty malarskie. Wiele zajęć odbywało się w plenerze. Obejrzyjcie niektóre z naszych obrazów.

Cześć Jolu, mówi Zuzia! Właśnie wróciam z kolonii. Było super! Zwiedziliśmy Toruń i zamek w Malborku. Wpadnij do mnie, to pokażę Ci zdjęcia.

Będę po południu. Wezmę ze sobą folder o Roztoczańskim Parku Narodowym. Mam ci wiele do opowiedzenia.

Zamek w Malborku to zabytek o szczególnej wartości historycznej, naukowej i artystycznej.

Atrakcją Roztoczańskiego Parku Narodowego są konie polskie – niewielkie konie z czarnymi grzywami. Są one też symbolem Roztoczańskiego Parku Narodowego.

1. W jaki sposób dzieci z klasy 3a wspominały wakacje? Jakie są wasze wakacyjne wspomnienia? Zaprezentujcie je w dowolny sposób.
2. Znajdźcie na mapie Polski miejsca, które poznali w czasie wakacji: Emil, Zuzia i Jola.
3. Podzielcie się na grupy i wybierzcie miejsca w Polsce, które chcielibyście poznać. Sprawdźcie, jakie atrakcje w wybranych regionach mogą szczególnie zainteresować dzieci.

Uczniowie tworzą folder, umieszczają w nim wyszukane informacje i wykonują do niego ilustracje. Nauczyciel wystawia prace i zachęca uczniów do zapoznania się z propozycjami innych dzieci.

BEZPIECZNY PIKTOGRAM

Nauczyciel rozdaje uczniom kartki formatu A4 i poleca złożenie ich trzy razy na pół tak, aby po rozłożeniu powstało osiem widocznych prostokątów. Zadaniem uczniów jest wymyślenie ośmiu zdań na temat bezpiecznego spędzania wakacji oraz zaprezentowanie ich w postaci piktogramów. Zdania powinny mieć formę poleceń. Dzieci umieszczają teksty i rysunki w poszczególnych prostokątach. Gotowe kartki wklejają do zeszytu.

SKOJARZENIA

Nauczyciel dzieli uczniów na pięć grup. Każda z nich otrzymuje arkusz A3 z wpisanym na środku hasłem, np. góry, plaża, drzewo, dom, jezioro. Do podanych wyrazów uczniowie dopisują własne skojarzenia. Czas trwania zadania wynosi 3 minuty. Uczniowie odczytują wyrazy i zliczają je. Skojarzenia zwycięskiego zespołu wszyscy zapisują do zeszytu.

POŻYCZONA LITERA

Nauczyciel rozdaje kartki z napisanym pionowo wyrazem „plecak”. Uczniowie dopisują do każdej litery rzeczownik, który kojarzy się z wakacjami. Odczytują na głos swoje pro-

NAWIGACJA

PODRĘCZNIK:

Nasza szkoła. Podręcznik do szkoły podstawowej. Klasa 3. Część 1A, s. 8–9.

ZASOBY:

EPODRECZNIKI.PL: [1] [2] [3] [4]

SCHOLARIS: SKARBY WAKACJI (scenariusz lekcji)

WSPOMINAMY WAKACJE (scenariusz lekcji)

FOLDER TURYSTYCZNY

ZASADY SPĘDZANIA BEZPIECZNYCH WAKACJI

pozycje. Po wysłuchaniu wszystkich pomysłów dzieci liczą, do której z liter dopisały najwięcej wyrazów. Nauczyciel zapisuje je na tablicy, a uczniowie – w zeszycie, układając je w kolejności alfabetycznej.

WYBRAKOWANA KRZYŻÓWKA

Uczniowie kontynuują pracę ze słowem „plecak” i skojarzonymi rzeczownikami. Rozmieszczają wyrazy w taki sposób, aby całość tworzyła krzyżówkę. Następnie układają pytania do zapisanych słów.

DRAMOWA PRZYGODA

Nauczyciel przygotowuje rekwizyty (sznurek, mapę, plecak, okulary przeciwsłoneczne, kompas, bilet do muzeum lub innego miejsca, książkę, klocek, lalkę, korale, krawat). Następnie dzieli uczniów na czteroosobowe grupy, które losują karteczki z nazwami zgrupowanych przedmiotów. Zespoły planują krótką, trwającą maksymalnie 4 minuty, scenkę dramową. Wymyślają pojazd, którym udadzą się na wycieczkę, i prezentują przygodę z użyciem wylosowanego rekwizytu. Podczas podróży zachęcają do odwiedzenia ciekawego miejsca w Polsce.

-Ów i -ówka, czy od nich może boleć główka?

CELE OPERACYJNE

Uczeń:

- współpracuje z rówieśnikami, przestrzegając norm i zasad obowiązujących w klasie;
- rozumie treść przysłów ludowych;
- wykonuje zadania rozwijające płynność słowną;
- rozwija twórcze myślenie;
- potrafi stosować odpowiednie zasady pisowni;
- przygotowuje scenki i je przedstawia;
- wykonuje ilustracje w prostym programie graficznym;
- potrafi ułożyć tekst do znanej melodii;
- tworzy spójny tekst z podanych wyrazów.

AKTYWNOŚCI UCZNIĄ

- zapisujemy tekst z wybranymi wyrazami;
- przygotowujemy i przedstawiamy inscenizację z użyciem wykonanych rekwizytów;
- układamy tekst piosenki;
- projektujemy karty do gry.

Zaulek SŁÓWEK

1. W domkach mieszkają wyrazy z literą ó. Odgadnijcie, według jakich zasad zostały w nich umieszczone.

szóstka sześć siódemka siedem przyjaciółka przyjaciele niósł nieście wiózł wiezie	czóno dopóki klótnia mózg ogórek ogórek olówek oprócz plótno	póno próba próżny równy rózga róza skóra sójka stróż	szczegół wiór włócznia włókno wójt wróżka źródło żółty żółw
--	--	--	---

• Napiszcie te wyrazy według wzoru: wóz – wozy, mrówka – mrowisko.

• Zadajcie sobie w parach zagadki, których rozwiązaniem będą wybrane wyrazy z tego domku.

• Ułóżcie zdania z wyrazami z ó.

2. Wskażcie w tekście wyrazy z ó. Wyjaśnijcie sobie w parach zasady ich pisowni. W którym domku powinien zamieszkać każdy z tych wyrazów?

Razem z ciotką Różą wybraliśmy się w góry. Nocowaliśmy w leśniczówce u znajomej góralki, pani Józefy Bednarkówny. Pierwszego dnia zebraliśmy kubeczek borówek i kosze grzybów, głównie borowików. Widzieliśmy też łąki pełne różnokolorowych kwiatów. Wieczór spędziliśmy na koncercie góralskiego chóru. Drugiego dnia pojechaliśmy na Gubałówkę. Trzeciego dnia odwiedziliśmy wieś Chochołów, która znajduje się kilkanaście kilometrów od Zakopanego.

Z podróży wróciliśmy w niedzielę. Przywieźliśmy różne pamiątki: kapelusz z piórami, obrój góralski i szalik z cwożej włóczki.

3. Ułóżcie i napiszcie jak najwięcej wyrazów zawierających cząstkę róż.

ZWRÓĆcie UWAGĘ!

Ó piszemy:

- gdy wymienia się na o, e, a,
- w końcówkach -ów, -ówna, -ówka,
- w wielu innych wyrazach, których pisownię należy zapamiętać.

4. Dokończcie zdanie: Wyrazy z ó niewymiennym to na przykład... Zapiszcie to zdanie, stosując skrót np. (na przykład).

5. Zilustrujcie w podobny sposób inne wyrazy z ó.

10 ZAULEK SŁÓWEK – WYRAZY Z Ó

POMYSŁY NA REALIZACJĘ Z KOMENTARZEM

ZGADYWANKI DOBIERANKI

Dzieci są podzielone na cztery grupy. Każda z nich otrzymuje kopertę z pięcioma wyrazami z „ó”. Pierwsza grupa ma wyrazy, które wymieniają się na „o”, druga – na „a”, trzecia – na „e”, a czwarta – wyrazy z końcówkami „-ów”, „-ówna”, „-ówka”. Zadaniem uczniów jest napisanie na osobnych kartkach definicji każdego słowa. Dzieci siadają w kręgu na dywanie. Na środku znajdują się luźno rozłożone wyrazy z kopert. Grupy po kolei odczytują swoje definicje. Reszta klasy stara się dopasować do nich odpowiednie wyrazy i układa je w wyznaczonym miejscu na dywanie, tworząc w ten sposób cztery grupy wyrazów. Dzieci próbują odgadnąć zasady ortograficzne, według których zostały podzielone wyrazy. Następnie nauczyciel rozkłada arkusze szarego papieru i zapisuje na nich wymyślone przez uczniów zasady ortograficzne. Dzieci przyklejają na odpowiednie arkusze karteczki z przykładowymi wyrazami i ich definicjami. Nauczyciel wiesza arkusze na tablicy.

KWADRAT LITEROWY

Dzieci otrzymują **kartę pracy nr 1**. Wyszukują w kwadracie literowym podane wyrazy.

KREATYWNY BOHATER

Dzieci pracują w zespołach. Nauczyciel rozdaje karteczki z zapisanymi wyrazami z „ó”. Zadaniem każdej z grup jest wybranie pięciu dowolnych wyrazów i zobrazowanie ich

za pomocą dostępnych materiałów (papierowych kubeczków i talerzyków – prostokątnych i okrągłych, słomek, spinaczy, mieszaadek, kartek, flamastrów, taśmy klejącej). Następnie grupy wymyślają i przedstawiają historię z wykorzystaniem wykonanych rekwizytów.

KREATYWNY BOHATER – PORTRET

Uczniowie rysują bohatera historii z poprzedniego zadania. Podpisują wszystkie rekwizyty, które należą do bohatera.

BAJKI, BAJECZKI (podręcznik, s. 10–11)

Uczniowie dobierają się w pary. Każda dwójka układa bajkę, w której ma się pojawić jak największa liczba wyrazów z dowolnego domku znajdującego się w podręczniku. Dzieci zapisują bajkę na kartkach, wyróżniając wybrane wyrazy. Chętne pary odczytują na głos swoją historię. Pozostała część zespołu klasowego wybiera – w drodze głosowania – najciekawszą bajkę, którą wszyscy zapisują w zeszytach.

ŚPIEWAJĄCE DZIECIĄKI

Dzieci dzielą się na kilkuosobowe zespoły. Każda grupa wybiera znaną melodię, do której układa tekst na temat poznanych dzisiaj zasad ortograficznych (jednej wybranej lub kilku) i wyjątków. Uczniowie mogą również ułożyć choreografię (ruchy, gesty). Zespoły prezentują swoje piosenki. Klasa spośród nich wybiera jedną, której wszyscy uczą się na pamięć.

TAJEMNICZE PLECY

Uczniowie mają na plecach karteczki z wyrazami z „ó” wymiennym oraz z wyrazami, w których to „ó” wymienia się na „o”, „e” lub „a”. Zadaniem dzieci jest dobranie się w pary (wraz z „ó” wraz z jego wymianą). Klasa sprawdza poprawność dobranej pary poprzez odczytanie zapisanych na plecach wyrazów. Następnie dzieci losują kartki z wyrazami z „ó” wymiennym, niewymiennym oraz wyjątkami. Tym razem dobierają się w grupy według danej zasady ortograficznej. Klasa sprawdza poprawność dobranej grupy poprzez odczytanie wyrazów i podanie odpowiedniej zasady.

ORTOGRAFICZNY JÓZIO

Dzieci pracują w grupach. Nauczyciel rozdaje im tekturowe kartoniki. Uczniowie zapisują przykłady wyrazów z „ó” wymiennym oraz wyrazów, w których to „ó” się wymienia (każdy wyraz na osobnym kartoniku), i wykonują do nich ilustracje. Na jednym kartoniku zapisany i zilustrowany jest przykład wyjątku – karta ta będzie pełniła rolę Józia. Tak przygotowanymi kartkami dzieci grają w grę opartą na zasadach Piotrusia.

Wskazówka: Dzieci mogą wykonać rysunki w programie graficznym, wydrukować obrazki, a następnie wkleić je na karty.

LITERKOWA UKŁADANKA

Nauczyciel wypisuje na tablicy kilkanaście liter (w tym „ó”). Dzieci próbują samodzielnie ułożyć i zapisać na kartecz-

NAWIGACJA

PODRĘCZNIK:

Nasza szkoła. Podręcznik do szkoły podstawowej. Klasa 3. Część 1A, s. 10–11.

KARTA PRACY:

karta pracy nr 1

ZASOBY:

SCHOLARIS: **ĆWICZENIE DOSKONALĄCE PISOWNIĘ WYRAZÓW Z „Ó” NIEWYMIENNYM PISOWNIA WYRAZÓW Z „Ó”**

kach jak najwięcej wyrazów składających się z tych liter (w razie potrzeby każdej litery można użyć kilkakrotnie). Po skończeniu zadania dzieci zliczają ułożone przez siebie wyrazy. Osoba, która zapisała ich najwięcej, odczytuje je na głos. Przy wyrazach z „ó” uczeń wymienia zastosowaną zasadę ortograficzną. Pozostałe dzieci mogą odczytać wyrazy, które nie zostały jeszcze podane.

ZABAWY Z LUDOWYMI PRZYSŁOWIAMI

Nauczyciel kładzie na dywanie pocięte na wyrazy przysłowie: Gdy wrzesień bez deszczów będzie, w zimie wiatrów pełno wszędzie. Zadaniem dzieci jest ułożenie wyrazów w odpowiedniej kolejności i odczytanie powstałego zdania. Uczniowie wypowiadają się na temat treści przysłowia, wskazują wyrazy z trudnością ortograficzną oraz wyjaśniają ich pisownię.

REBUSOWO (podręcznik, s. 10–11)

Uczniowie tworzą trzy rebusy do dowolnie wybranych słów z podręcznika.

Czy do szkoły chodzą tylko dzieci?

CELE OPERACYJNE

Uczeń:

- wykonuje zadania, doskonaląc płynność słowną;
- prezentuje zdjęcia rodzinne oraz informacje uzyskane podczas wywiadów rodzinnych;
- stosuje techniki twórczego myślenia;
- zadaje pytania związane z zawodem architekta;
- potrafi wcielić się w inną postać i wypowiadać się w jej imieniu;
- podaje różne propozycje rozwiązania problemu;
- zapisuje godziny słownie i z pomocą cyfr;
- uczestniczy w zabawach ruchowych.

AKTYWNOŚCI UCZNIWA

- dzielimy się informacjami uzyskanymi podczas wywiadu;
- potrafimy z empatią wcielić się w inną postać;
- przedstawiamy sposoby realizacji własnych pomysłów;
- doskonalimy sprawność fizyczną.

Roksana Jędrzejewska-Wróbel

To jest moja szkoła

Pewnego dnia pani wyjęła z szafki kolorowe pudełko i postawiła je na parapecie.
– Zrobimy z niego Ważną Skrzynkę – powiedziała tajemniczo. – Każdy będzie mógł wrzucić tu karteczkę z pomysłem na to, co można w naszej klasie ulepszyć, albo ze skargą na to, co mu się nie podoba.

Tak było w poniedziałek. W piątek po południu wszyscy usiedli w kręgu, a pani otworzyła pudełko i wysypała na stół stos kartek. I tak rozpoczęło się zebranie. Ale tym razem nie było to zebranie rodziców z panią, tylko zupełnie własne uczniowskie zebranie klasy 3a, podczas którego dzieci czytały każdą kartkę, a pani uważnie słuchała i zapisywała pomysły na tablicy. Pomysły były różne. Jeden – żeby zajęcia przyrodnicze były jak najczęściej w lesie i na łące, a nie w sali. Drugi – żeby jak ktoś czegoś nie rozumie, mógł podnieść kartkę ze znakiem zapytania, bo niektórzy się wstydzą prosić głośno o pomoc. Trzeci – żeby czasami przestawiać ławki trochę inaczej, bo jak ciągle stoją tak samo, to jest nudno. Nad wszystkimi pomysłami głosowano przez podniesienie ręki. Każdy miał jeden głos, pani też! I wszystkie pomysły zostały przyjęte.

Były też dwie skargi: jedna, że na przerwach nie ma co robić, a druga, że na przerwach jest za głośno i to jest bardzo męczące.

– Jak możemy to zmienić? – zapytała pani.
– Może zrobimy z tyłu klasy odpoczywalnię?
– Może zrobimy z tyłu klasy odpoczywalnię?
Gdy ktoś będzie zmęczony, będzie mógł sobie tam odpocząć – zaproponowała Żaneta.

– Nie! Lepiej zrobić tam bawialnię! Bawialnia jest ważniejsza. Ja się nigdy nie męczę, odpoczywanie jest nudne – zaprotestował Robert.

– No to mamy kłopot, bo sala ma tylko jeden tył – roześmiała się pani.
– I co teraz? – zmartwiła się Łucja. – Nic będzie ani bawialni, ani odpoczywalni.
– Mądre z was dzieciaki i jestem pewna, że same znajdziecie rozwiązanie. – Pani nie traciła nadziei. I słusznie. Po naradzie dzieci dogadały się, że odpoczywalnię lepiej zrobić w sali, bo jest bardziej przytulna, a bawialnię na korytarzu, bo tam jest więcej miejsca.

– Tak wygląda twórcze rozwiązanie, bravo! Możecie być z siebie dumni. – Pani aż zaklaskała z zachwytu nad swoją klasą.

A potem rozdała dzieciom kredki i kartki. Zwolennicy bawialni projektowali, jak ma ona wyglądać, a zwolennicy odpoczywalni rysowali, co jest potrzebne, żeby dobrze wypocząć. I co najważniejsze, nie skończyło się tylko na wymyśleniu! Przez dwa tygodnie dzieci przynosiły z domu potrzebne rzeczy, a rodzice pomogli ponaklejać na podłodze korytarza kolorowe kwadraty i koła. I nagle korytarz zamienił się w wielką planszę do gry! A tył sali w przytulną odpoczywalnię z ulubionymi kocami, poduszkami, pluszakami i książkami.

– Ale tu macie ładnie – powiedział Robert, patrząc na miękkie poduchy pod ścianą.

Umieścili się na nich zwolennicy ciszy, którzy wcześniej z zazdrością obserwowali przez uchylone drzwi, jak zwolennicy zabaw skaczą po kolorowych polach.

– Bardzo ładnie. Ale trochę szkoda, że nie możemy się czasem zamienić – westchnęła z żalem Żaneta, a Robert ze smutkiem pokiwiał głową.

– A właściwie dlaczego nie? – zdziwił się Darek.

– No jak to? Przecież głosowaliśmy. I wybraliśmy.

My odpoczywalnię, a oni bawialnię. – Żaneta wzruszyła ramionami.

– Ale przecież korzystać możemy ze wszystkiego – powiedział Darek. – To jest nasza wspólna szkoła, prawda?

1. Które z pomysłów przedstawionych w opowiadaniu uważacie za ważne? Zorganizujcie podobne zebranie uczniowskie i zgłoście własne propozycje. Zapiszcie je.
2. Zaprojektujcie własną Ważną Skrzynkę. Ustalcie, w jaki sposób będziecie z niej korzystać.
3. Zapoznacie się ze szkolnym regulaminem uczniowskim. Czy jest coś, co chcielibyście w nim zmienić, albo coś, co chcielibyście do niego dodać? Zaproponujcie zmiany.
4. Zwróćcie uwagę na pisownię wyrazów: mógł, stół, rodziców, różne, którzy, wspólna. Wyjaśnijcie ich pisownię. Wskażcie w tych wyrazach samogłoski i spółgłoski.

POMYSŁY NA REALIZACJĘ Z KOMENTARZEM

SZKOŁA NASZYMI OCZYMA

Nauczyciel dzieli dzieci na pięć grup. Zadaniem każdego zespołu jest zdefiniowanie słowa „szkoła”. Dzieci zastanawiają się nad odpowiedzią na przykładowe pytania, Czy każda szkoła wygląda tak samo? Czy szkoły różnią się między sobą? W tym czasie nauczyciel może zadawać pytania pomocnicze.

Do wykonania zadania uczniowie wykorzystają technikę circept. Na środku kartki zapisują wyraz „szkoła” – pojęcie, nad którym będą się zastanawiać. Następnie wymyślają i podają wyrazy lub krótkie określenia charakteryzujące szkołę. Można tutaj zastosować technikę burzy mózgow. Swoje propozycje uczniowie zapisują po lewej stronie kartki. Po stronie prawej notują skojarzenia o znaczeniu przeciwnym do tych znajdujących po lewej stronie.

Uczniowie po wykonaniu zadania prezentują rozumienie pojęcia „szkoła” przed całą klasą, pamiętając o zasadzie – czytamy tylko te pomysły, które się nie powtarzają.

NIETYPOWE BUDOWLE

Nauczyciel prosi, aby w tych samych zespołach uczniowie wykonali szkołę zbudowaną:

- z talii 24 kart do gry,
- z kolorowych patyczków, bierków lub klocków,
- z dziesięciu kartek papieru A4,
- z własnych ciał.

Grupy prezentują pozostałym dzieciom swoje prace.

WYWIAD Z ARCHITEKTEM

Nauczyciel pojawia się w klasie w roli architekta. Uczniowie zadają pytania dotyczące wykonywanego przez niego zawodu. Mogą wymyślać je samodzielnie lub korzystać z tych, które odnajdą w kolorowych pudełeczkach-cegiełkach (np. po zapalniczkach) ukrytych w różnych miejscach sali. Przykładowe pytania do odczytania przez dzieci: Kim jest architekt? Na czym polega praca architekta? Co trzeba zrobić, aby wybudować szkołę? Co jest najtrudniejsze w pracy architekta? Co trzeba umieć, aby zostać architektem? Skąd architekt czerpie pomysły?

Wskazówka: W roli eksperta może wystąpić rodzic, który wykonuje zawód architekta. Można także zaprezentować uczniom wywiad lub fragment reportażu czy filmu, gdzie wyraźnie opisana jest rola architekta i budowniczego.

ZGADNIJ, KIM JESTEM?

Nauczyciel przedstawia dzieciom nowe zadanie: „Wyobraź sobie, że znany architekt zamienił cię w szkołę. Pracują w niej osoby, których zawód jest zapisany na wylosowanej przez ciebie kartce (nauczyciel, pielęgniarka, woźny, kucharka, sekretarka, sprzątaczką, dyrektor, bibliotekarka, stomatolog). Opowiedz o sobie. Jak wyglądasz? Co czujesz? Jakie masz pomieszczenia? Jakie charakterystyczne przedmioty możemy znaleźć w twoich pomieszczeniach, w których pracuje osoba wykonująca wylosowany zawód?”. Uczniowie próbują odgadnąć, kto jest pracownikiem szkoły.

SZUKAMY POMYSŁÓW (podręcznik, s. 12–13)

Nauczyciel czyta dzieciom tekst *To jest moja szkoła* do słów: „– Jak to możemy zmienić? – zapytała pani”. Uczniowie siadają przy pięciu stołach, tworząc grupy. Zadaniem każdej z nich jest zapisanie na kartce jak największej liczby pomysłów na zmiany w szkole. Wszystkie grupy odczytują po kolei swoje propozycje, pamiętając o tym, aby nie czytać tych, które się powtarzają.

TWOJE, MOJE, CZYLI NASZE

Nauczyciel czyta dalszą część opowiadania. Uczniowie słuchają, jakie pomysły na zmiany w szkole przedstawiły dzieci z opowiadania, i porównują je z własnymi propozycjami, które przed chwilą wypracowały. Wybierają spośród nich i zastanawiają się wspólnie, czy da się je wprowadzić w ich klasie oraz co należałoby zrobić, aby można było zrealizować te pomysły.

WAŻNA SKRZYŃKA

Nauczyciel rozpoczyna dyskusję na temat roli Ważnej Skrzynki. Dzieci zastanawiają się, czy w klasie warto mieć taką skrzynkę. Jeżeli zdecydują, że tak, nauczyciel stawia na dywanie kartonowe pudełko. Zadaniem uczniów jest zaprojektowanie skrzynki, podzielenie prac i ozdobienie pudełka dostępnymi materiałami: kawałkami kolorowych tapet i kartek, papierem samoprzylepnym, włóczką, bibułą, taśmą, kredkami i klejem.

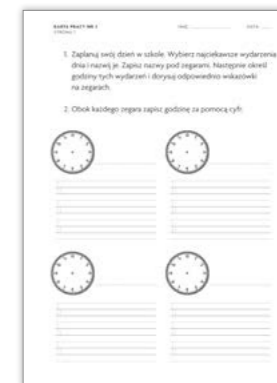
NAWIGACJA

PODRĘCZNIK:

Nasza szkoła. Podręcznik do szkoły podstawowej. Klasa 3. Część 1A, s. 12–13.

KARTA PRACY:

karta pracy nr 2

ZASOBY:

SCHOLARIS: [W KRAJNIE ORTOGRAFI](#)

WIEŻA ŻYCZEŃ

Nauczyciel ustawia na dywanie klocki Jenga. Układa wieżę, która składa się z drewnianych klocków ułożonych po trzy na piętrze. Prosi uczniów, aby kolejno wyciągali po jednym klocku z dowolnego piętra wieży i kładli go na szczycie, dbając o to, by wieża się nie rozpadła. Zanim dzieci wyciągną klocki z wieży, mówią, co zmieniłyby w sali lekcyjnej, aby stała się bardziej przyjazna, aby mogły powiedzieć o niej, że to ich drugi dom.

MÓJ DZIEŃ W SZKOLE

Nauczyciel rozdaje **kartę pracy nr 2**. Uczniowie wybierają najciekawsze wydarzenia z dnia szkolnego i przypisują im godziny. Zaznaczają na zegarze godziny i zapisują je za pomocą cyfr.

ZABAWY PODWÓRKOWE

Uczniowie dzielą się na grupy. Chętne osoby z poszczególnych grup proponują znaną wszystkim zabawę, np. grę w kolory, berka, dwa ognie, skoki przez linę, skakanekę, hula-hoop.

Ja i moje państwo

CELE OPERACYJNE

Uczeń:

- zna symbole narodowe;
- zna charakterystyczne elementy ukształtowania terenu, zasobów wodnych oraz fauny;
- stosuje techniki twórczego myślenia – tzw. gwiazdę skojarzeń;
- wie, kto reprezentuje władzę w Polsce, i potrafi podać nazwiska najważniejszych osób w państwie;
- potrafi wyszukiwać istotne informacje na określony temat;
- tworzy przepisy prawne dla wymyślonego przez siebie państwa;
- potrafi przygotować prosty posiłek;
- powtarza proste kroki taneczne krakowiaka oraz bierze udział w zajęciach ruchowych.

AKTYWNOŚCI UCZNIĄ

- realizujemy własne pomysły, tworząc państwo;
- znamy najważniejsze postacie, ich funkcje i role w państwie;
- przygotowujemy tematyczny posiłek;
- uczymy się podstawowych kroków tańca narodowego.

Władze Rzeczypospolitej Polskiej

KONSTYTUCJA

Konstytucja jest najważniejszym dokumentem w państwie. Zebrane są w niej zasady funkcjonowania państwa, a także prawa i obowiązki Polek i Polaków. Każde prawo, które zostanie uchwalone przez sejm i senat, musi być zgodne z Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej.

PREZYDENT

Pałac Prezydencki

Najważniejszą osobą w państwie jest prezydent, który czuwa nad przestrzeganiem prawa, stoi na czele wojska i reprezentuje nasz kraj za granicą. Wybierany jest na 5 lat przez obywatelki i obywateli naszego kraju mających prawo do głosowania. Swoją siedzibę ma w Pałacu Prezydenckim w Warszawie.

SEJM I SENAT

siedziba sejmu i senatu

Bardzo ważną rolę w kraju odgrywają sejm i senat – grupa osób wybrana przez obywatelki i obywateli naszego kraju uprawnionych do głosowania. Jej zadaniem jest dyskusowanie nad ważnymi sprawami państwa oraz opracowywanie ustaw, czyli praw obowiązujących wszystkich. Sejm składa się z 460 osób, senat – ze 100.

RZĄD

Dla sprawnego zarządzania państwem powoływany jest rząd. Na jego czele stoi premier, a w skład rządu wchodzi ministrowie. Zajmują się oni różnymi dziedzinami funkcjonowania państwa, np. za sprawy szkół i oświaty odpowiada minister edukacji narodowej.

siedziba ministra edukacji narodowej

Wizyta w gmachu sejmu i senatu

Sejm i senat zbierają się na obrady w budynkach przy ulicy Wiejskiej w Warszawie. Miejsca te odwiedziło niedawno kilka osób z klasy 3a.

sala posiedzeń sejmu

Obrady sejmu prowadzi marszałek sejmu. Symbolem jego władzy jest laska marszałkowska.

sala obrad senatu

SPIS TREŚCI

W holu głównym znajdują się tablice upamiętniające ważne wydarzenia, np. wizytę papieża Polaka Jana Pawła II w Sejmie Rzeczypospolitej Polskiej.

1. Jak się nazywa urzędujący obecnie prezydent, a jak premier naszego kraju?
2. Dowiedzcie się, kto w Polsce ma prawo wybierać prezydenta oraz członków sejmu i senatu. Jak się odbywają wybory?
3. Sprawdźcie, kto sprawuje władzę w waszej miejscowości i czym się zajmuje.
4. Zorganizujcie w waszej klasie wybory do rady samorządu klasowego. Jakie cechy powinny mieć osoby, które reprezentują waszą klasę?

POMYSŁY NA REALIZACJĘ Z KOMENTARZEM

WŁASNE PAŃSTWO

Nauczyciel dzieli dzieci na dwie, trzy grupy (im więcej osób w grupie, tym lepiej). Zadaniem uczniów jest wymyślenie i założenie własnego państwa z uwzględnieniem: nazwy, godła, flagi, kształtu granic, położenia geograficznego (klimat, dostęp do morza), ukształtowania terenu (góry, niziny, wyżyny), zasobów wodnych (rzeki, jeziora), fauny. Dzieci samodzielnie wykonują pracę w dowolny sposób (plakat, rysunek, notatki itp.), wykorzystując dostępne w klasie materiały.

Nauczyciel przypomina o podziale zadań w grupie, o wzajemnym słuchaniu siebie, akceptowaniu pomysłów innych. Poszczególne zespoły prezentują projekt swojego państwa. Po wysłuchaniu wszystkich wystąpień dzieci wskazują na podobieństwa i różnice w przedstawionych projektach. Każda grupa wiesza swoje prace na wyznaczonym przez nauczyciela miejscu.

GWIAZDA SKOJARZEŃ

Uczniowie siadają w kręgu. Nauczyciel kładzie na środku małą flagę Polski. Zadaniem dzieci jest podawanie skojarzeń związanych z tym przedmiotem. Wyrazy zostają zapisane na kartkach i położone wokół flagi tak, aby każde ramię stworzonej w ten sposób gwiazdy miało wyrazy o podobnym znaczeniu.

Nauczyciel prosi jedną osobę o przeczytanie na głos wszystkich skojarzeń. Uczniowie grupują wyrazy o podobnej tematyce i odpowiednio nazywają grupę.

HIERARCHIA

Nauczyciel wybiera grupę wyrazów, w której znajdują się nazwy przedstawicieli władz. Prosi uczniów, aby wybrali spośród wszystkich wyrazów te, które określają osoby. Jeśli dzieci znają inne stanowiska, które odgrywają istotną rolę w państwie, dopisują je do grupy. Uczniowie porządkują wyrazy w hierarchii od najważniejszej osoby.

KTO TU URZĘDUJE?

Uczniowie podają nazwiska obecnie urzędującego prezydenta i premiera (osób, które znajdują się najwyżej w hierarchii). Jeśli znane im są nazwiska innych osób, pasujące do uporządkowanych wyrazów – wymieniają je. Uczniowie zapisują do zeszytu pełną nazwę naszego państwa, imię i nazwisko prezydenta oraz premiera. Notatkę dopełniają rysunkiem polskiej flagi.

PRAWA I OBOWIĄZKI (podręcznik, s. 14)

Chętni uczniowie czytają na głos informacje z podręcznika o władzach Rzeczypospolitej Polskiej. Nauczyciel rozpoczyna dyskusję o funkcjonowaniu państwa, o najważniejszym dokumencie, jakim jest konstytucja (zbiór praw i obowiązków wszystkich obywateli oraz kompetencji organów państwa, na straży którego stoi prezydent), o zadaniach rządu, senatu, sejmu i ministrów. Nauczyciel proponuje wybory klasowego prezydenta, premiera oraz rządu. Ministrowie ustalają dziedziny, za które będą odpowiedzialni.

WAŻNE DECYZJE

Nauczyciel dzieli uczniów na dwie grupy. W każdej grupie dzieci wcielają się w rolę prezydenta, premiera, marszałka sejmu, senatu, ministra zdrowia, edukacji narodowej, finansów, kultury, środowiska, sportu, budownictwa. Każdy urzędnik podejmuje dwie ważne decyzje dotyczące państwa. Państwem jest szkoła, a uczniowie to naród.

SYNONIMOWE URZĘDY

Nauczyciel prosi uczniów o powrót do składów, w których wymyślali własne państwa. Dzieci tworzą najważniejsze przepisy prawne obowiązujące w ich państwie oraz powołują i nazywają urzędy, które są odpowiednikami rzeczywiste funkcjonujących instytucji.

KUCHCIKOWO W NASZYM PAŃSTWIE

Uczniowie pozostają w tych samych grupach. Przygotowują stoły do zajęć kulinarnych (wycierają stoliki, nakrywają je ceratami, układają deseczki, noże, serwetki, miski, talerzyki i zakładają fartuszki). Po umyciu rąk siadają do stołów. Z przyniesionych z domu produktów (np. owoców, warzyw, chleba, masła, sera, wędlin) przygotowują danie charakterystyczne dla wybranego państwa. Starają się, aby było ono smaczne i estetycznie wyglądało. Wymyślają nazwę dla swojej potrawy.

Po upływie wyznaczonego czasu następuje degustacja przygotowanych dań oraz sprzątanie miejsc pracy.

NAWIGACJA

PODRĘCZNIK:

Nasza szkoła. Podręcznik do szkoły podstawowej. Klasa 3. Część 1A, s. 14–15.

ZASOBY:

SCHOLARIS: **KTO TY JESTEŚ? POLAK MAŁY JESTEM POLAKIEM** (scenariusz lekcji)

Testujemy nowe metody uczenia się

CELE OPERACYJNE

Uczeń:

- prowadzi dyskusję na podstawie wysłuchanego tekstu;
- stosuje różne metody uczenia się;
- rysuje skojarzenia do wyrazów z trudnościami ortograficznymi;
- tworzy przymiotniki, które określają cechy przedmiotów poznawanych zmysłami;
- przeprowadza doświadczenie z wykorzystaniem własnych zmysłów;
- zapisuje pytania, na które chciałby uzyskać odpowiedź, i przypisuje je do odpowiedniej grupy pytań;
- podejmuje działania, które będą miały pozytywny wpływ na poranne samopoczucie.

AKTYWNOŚCI UCZNIĄ

- tworzymy własny ilustrowany słownik;
- testujemy nowe metody uczenia się;
- prowadzimy dziennik snów i zastanawiamy się, jakich zachowań należy unikać przed snem, żeby rano mieć dużo energii.

Gazeta Przyjazna
Czasopismo klasy 3 Numer 1

KARTKI Z KALENDARZA
30 września Dzień Chłopaka
14 października Dzień Edukacji Narodowej

FRASZKA
Nalwny
Wciąż stawiają mi za przykład pracowitość pszczoły. Pewnie chcą, bym miód przynosił w słoiku do szkoły.
Igor Sikirycki

AKTUALNOŚCI
W naszej klasie powstał Klub Pytalskich. Jest to miejsce dla tych, którzy lubią pytać i szukać odpowiedzi na pytania. Liczymy na to, że Klub będzie podpowiadał redakcji „Gazety Przyjaznej”, jakie tematy warto poruszyć. Zachęcamy Was do zakładania podobnych klubów.

KLUB PYTALSKICH
Czy w internecie jest wszystko, co się chce wiedzieć?
Dlaczego zwierzęta nie mogą się nauczyć mówić?
Gdzie w głowie mamy pamięć?
Czy można się nauczyć czegoś we śnie?
Czy można zrobić maszynę, która myśli?
Czy człowiek może zapamiętać wszystko, co zechce?

Wywiad z panią pedagog
Czy każdy z nas uczy się w taki sam sposób?
– Mamy do Pani kilka pytań związanych z uczeniem się. Interesuje nas na przykład to, jak się uczyć, żeby się nauczyć.
– Każdy z nas uczy się trochę inaczej. Dobrze jest wypróbować różne sposoby, żeby wybrać najlepszy dla siebie. Jedni mogą rytmicznie recytować albo śpiewać to, co chcą zapamiętać, inni mogą zapisywać informacje, na przykład w tabelce. Można tworzyć mapy myśli, na których kolorami i obrazkami zaznacza się ważne informacje. Można się uczyć parami, wcielając się w rolę nauczyciela lub nauczycielki i ucznia lub uczennicy. Niektóre osoby piszą ważne informacje na karteczkach, a potem przyczepiają je w widocznym miejscu. Dzięki temu często na nie patrzą i łatwo zapamiętują informacje. Można też tworzyć zabawne historyjki, aby łatwiej zapamiętać to, czego chcemy się nauczyć.

– Czy jest jakaś recepta na zapamiętywanie?
– Czytanie lub słuchanie, a potem powtarzanie tego na głos nie zawsze przynosi dobre efekty. Dlatego warto znać inne sposoby. Dobrze jest wykorzystywać do uczenia się zmysły, czyli wzrok, słuch, dotyk, a nawet smak i węch. Choć nie wszystkie można dotknąć lub posmakować, to jednak im więcej zmysłów używamy, tym lepsze są efekty uczenia się. Niektórym osobom bardzo pomaga ruch. Musicie także pamiętać, że jeśli ktoś jest zmęczony, zdemotywany lub zmęczony, to trudno mu się skupić.

– Czy sen może pomóc w nauce?
– Gdy jesteśmy zmęczeni, to krótka drzemka w ciągu dnia może nam pomóc zregenerować siły. Dzięki temu, że się wysypiamy i jesteśmy wypoczęci, łatwiej nam się uczyć.
– Dziękujemy za rozmowę.
– Życze wszystkim trzecioklasistom wspaniałych efektów w nauce!

Z KSIĘGI PRZYSŁÓW
Kto pyta, nie błądzi.

POMYSŁY NA REALIZACJĘ Z KOMENTARZEM

METODY UCZENIA SIĘ (podręcznik, s. 16)

Nauczyciel czyta uczniom pierwszą część wywiadu z panią pedagog *Czy każdy z nas uczy się w taki sam sposób?*. Dzieci wymieniają metody uczenia się polecane w tekście. Nauczyciel zapisuje je na tablicy w formie mapy myśli. Uczniowie przepisują mapę do zeszytu. Każdy zaznacza kolorem tę metodę, którą lubi najbardziej lub którą uważa za najodpowiedniejszą dla siebie.

MÓJ WŁASNY SŁOWNIK ILUSTROWANY

Nauczyciel przygotowuje dla uczniów **karty pracy nr 3**. Zapisuje na tablicy osiem wyrazów z trudnościami ortograficznymi. Dzieci tworzą własny słownik ilustrowany – w tabeli zapisują poprawnie wyrazy i rysują pod spodem kojarzące się z nimi obrazki. Na karcie pracy w jednej tabeli powinny znaleźć się tylko wyrazy rozpoczynające się tą samą literą alfabetu, którą należy wpisać w zaznaczonym miejscu nad tabelą. Na kolejnych lekcjach lub w momencie pracy z trudnym wyrazem uczniowie uzupełniają słownik.

ZABAWA W GRAFIKA

Uczniowie wykonują kolorową okładkę do „Ilustrowanego słownika ortograficznego”. Przygotowują **karty pracy nr 3** (te wypełnione oraz puste, do uzupełnienia na kolejnych zajęciach) i umieszczają na wierzchu i pod spodem po dwie kartki z bloku technicznego. Całość dziurkują i zawiązują wstążką, tworząc książkę. Przed wykonaniem okładki dzieci

z nauczycielem mogą udać się do biblioteki, aby poszukać inspiracji i sprawdzić, jakie informacje znajdują się na stronach tytułowych słowników.

GDZIE ZNAJDUJĄ SIĘ ZMYŚŁY? (podręcznik, s. 16)

Nauczyciel czyta drugą część wywiadu. Prosi uczniów o narysowanie w zeszycie postaci i zaznaczenie wszystkich zmysłów wymienionych w tekście. Uczniowie w małych zespołach dopisują do nazwy każdego zmysłu po pięć przymiotników.

KLUB PYTALSKICH – DOŚWIADCZENIE

Nauczyciel dzieli uczniów na zespoły. Następnie przekazuje im materiały (miska, papier do pieczenia, gumka recepturka lub sznurek, metalowa pokrywka, drewniana łyżka, sól lub ryż) oraz zapisane na kartce polecenia, które głośno odczytuje:

- Połóż na misce papier do wypieków i przymocuj go gumką recepturką lub sznurkiem.
- Wysyp na papier niewielką ilość soli lub ryżu.
- Zbliź do miski metalową pokrywkę i uderz w nią drewnianą łyżką. Za pierwszym razem mocniej, a za drugim – słabiej.

Uczniowie próbują odpowiedzieć na pytanie, czy dźwięk można zobaczyć. Chętne osoby przekazują wnioski całej klasie. Nauczyciel prosi uczniów o nazwanie zmysłów, których użyli, żeby znaleźć odpowiedź.

KLASOWY KLUB PYTALSKICH

Nauczyciel przygotowuje karteczki w różnych kolorach. Każdy kolor odpowiada innej dziedzinie wiedzy (zwierzęta, rośliny, pogoda, ludzie, przyroda itp.). Uczniowie zapisują nurtujące ich pytania na odpowiedniej karteczce i wrzucają do Ważnej Skrzynki. Nauczyciel raz w tygodniu losuje pytania i wspólnie z dziećmi poszukuje odpowiedzi.

DLACZEGO SEN JEST WAŻNY? (podręcznik, s. 17)

Nauczyciel czyta trzecią część wywiadu. Uczniowie pracują w ośmiu zespołach metodą kuli śniegowej. Sporządzają i zapisują odpowiedzi na pytanie, dlaczego sen jest ważny. Sąsiednie zespoły łączą swoje pomysły do momentu utworzenia jednego arkusza z odpowiedziami. Chętne dzieci prezentują efekty wspólnej pracy. Uczniowie przepisują rozwiązania do zeszytu, pamiętając o starannym zapisie.

Wskazówka: Nauczyciel może zasugerować kierunek poszukiwań – wskazać rolę zdrowego snu dla mózgu i ciała.

DZIENNIK SNÓW

Nauczyciel rozdaje uczniom **karty pracy nr 4** i wspólnie z nimi analizuje dziennik snów, który będzie uzupełniany na pierwszej lekcji przez najbliższe cztery dni. Na podstawie zebranych informacji dzieci uporządkują czynności mające wpływ na ich poranne samopoczucie. Po dwóch dniach analizy można je poprosić o zmianę zachowań przed snem na takie, które pozytywnie wpływają na sen i poranne samopoczucie.

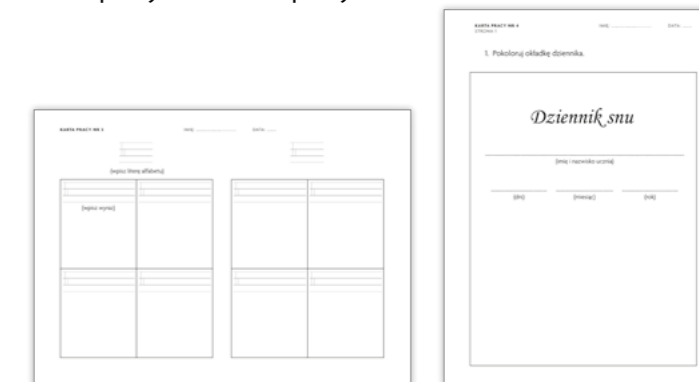
NAWIGACJA

PODRĘCZNIK:

Nasza szkoła. Podręcznik do szkoły podstawowej. Klasa 3. Część 1A, s. 16–17.

KARTY PRACY:

karta pracy nr 3, karta pracy nr 4

LITERATURA:

Braun Ch., (2014), *Jak zostać geniuszem? Eksperymenty dla małych bystrzaków*, Kielce: Wydawnictwo Jedność.

Kto we mnie drzemie – filozof czy naukowiec?

CELE OPERACYJNE

Uczeń:

- definiuje pojęcia na podstawie ilustracji i tekstu;
- próbuję interpretować sentencje i złote myśli, wyciąga wnioski płynące z ich przekazu;
- tworzy definicję pojęcia „biografia” na podstawie notki biograficznej i informacji zawartej w słowniku języka polskiego;
- tworzy stronę tytułową pamiętnika w wybranym edytorze graficznym;
- klasyfikuje według określonej cechy;
- rozpoznaje atrybuty naukowca i filozofa;
- doskonali umiejętność posługiwania się piłką – ćwiczy rzuty i chwyt.

AKTYWNOŚCI UCZNIWA

- odgrywamy role filozofa i naukowca z uwzględnieniem cech charakterystycznych danej postaci;
- redagujemy i poprawnie zapisujemy sformułowaną definicję;
- zakładamy pamiętnik i kontynuujemy wpisy;
- rysujemy portret naukowca lub filozofa z ich atrybutami.

POMYSŁY NA REALIZACJĘ Z KOMENTARZEM

ZGADNIJ, KIM JESTEM (podręcznik, s. 18–19)

Nauczyciel przygotowuje ilustracje przedstawiające filozofa i naukowca (z atrybutami). Na zajęciach czyta dzieciom tekst *Maciuś filozof*. Uczniowie na podstawie ilustracji oraz przeczytanego tekstu próbują zdefiniować pojęcia „filozof” i „naukowiec”. Zastanawiają się, jaka jest różnica między nimi i na czym polega ich praca.

ZOSTAŃ FILOZOFEM LUB NAUKOWCEM

Uczniowie losują z koszyka kartki z numerami stolików, następnie zajmują właściwe miejsca. Każda grupa wybiera spośród siebie osoby, które odegrają role filozofa i naukowca. Będą oni zadawać pytania pozostałym członkom zespołu lub przeprowadzą proste doświadczenie z wykorzystaniem dostępnych w klasie materiałów. Najciekawsze rozwiązania zostaną zaprezentowane wszystkim uczniom.

ZGADNIJ, CO MIAŁEM NA MYŚLI

Uczniowie siedzą w kręgu na dywanie. Nauczyciel odczytuje kolejno cytaty zapisane na kartkach i kładzie je na dywanie. Dzieci tłumaczą, jak rozumieją daną sentencję.

Przykładowe cytaty:

- Chilon ze Sparty – „Niech język twój nie wyprzedza myśli”;
- Ajschylos – „Nikt nie jest tak stary, aby nie mógł się jeszcze czegoś nowego nauczyć”;
- Cycon – „Darowanemu koniowi w zęby się nie zagląda”;

Janusz Korczak

Maciuś filozof

Siedzi Maciuś nad morzem, rzuca w wodę kamyczki. Taki ładny kolor ma woda. Tak jest cicho i ładnie, i dobrze. Nikogo się Maciuś nie boi, przed nikim się nie ukrywa, z nikim nie mówi, nie myśli, co będzie jutro. (...)

Maciuś stał się filozofem, to jest człowiekiem, który o wszystkim myśli, a nic nie robi. Filozof nie jest leniuchem, myślenie też jest pracą, nawet ciężką pracą. (...) Zwyczajny człowiek, jeżeli widzi, że ktoś ma coś dobrego, albo zazdrości, albo stara się mieć to samo, a filozof myśli:

(...) „Czy może być tak, żeby każdy miał wszystko, co chce?”

I tak właśnie było z Maciusem.

Siedzi Maciuś nad morzem, rzuca kamyczki, niby nic nie robi; ale głowa jego pracuje.

„Co się robi w głowie, kiedy człowiek myśli?”

Dlaczego człowiek śpi? – Jak to się zasypia. Że nie można wiedzieć, kiedy się zasypia? I co to jest, jak człowiekowi się śni? Jak człowiek umiera? Dlaczego człowiek rośnie i robi się stary?

I drzewo żyje. Drzewo też rośnie, starzeje się, choruje. Biedne drzewo, nie może powiedzieć, że je boli.

A czy morze też żyje? Chyba nie. Ale w morzu są ryby. I znów dziwne: człowiek nie może oddychać i umiera w wodzie, a ryba dusi się i umiera w powietrzu.

NOTKA BIOGRAFICZNA

Janusz Korczak (żył w latach 1878–1942).

Był lekarzem, pedagogiem i pisarzem. Napisał wiele książek dla dzieci. Wśród nich są: „Król Maciuś Pierwszy”, „Król Maciuś na wyspie bezładnej”, „Kajtuś Czarodziej”. Uważał, że dzieci mają takie same prawa jak dorośli oraz że każde dziecko powinno być otoczone szacunkiem i miłością najbliższych. W tamtych czasach nie było to tak oczywiste jak dziś. Dzięki jego staraniom w Warszawie powstał Dom Sierot, w którym dzieci miały własny samorząd i mogły decydować o wielu sprawach. Stary Doktor, bo tak o nim mówiono, w czasie II wojny światowej z wielkim zaangażowaniem opiekował się żydowskimi sierotami. W 1942 roku zginął w niemieckim obozie zagłady w Treblince wraz ze swoimi podopiecznymi, których nie chciał opuścić aż do końca.

18

MACIUŚ FILOZOF

SPIS TREŚCI

Kiedy ludzie nie mieli aeroplanów¹ – tylko ptaki mogły fruwać. To dziwne: muszka mogła fruwać, a człowiek nie. I wychodzi, że mucha mądrzejsza od człowieka. A i teraz nawet mucha chodzi po suficie, po ścianie, po szybie, a człowiek spadłby zaraz, potłukł się.

Czy kanarek śpiewa słowami, czy nie? Czy inne kanarki wiedzą, co on śpiewa? Tyle różnych pytań budzi się w głowie Maciusia, ale stara się sam na pytania odpowiedzieć. I wygląda tak, że Maciuś jest jakby uczniem i nauczycielem razem.

fragmenty książki „Król Maciuś na wyspie bezładnej”

¹aeroplan – dawniej samolot

- Jakie pytania zadaje sobie Maciuś? Czy znajduje na nie odpowiedź? Jak myślicie, dlaczego?
- Napiszcie opowiadanie pod tytułem „Maciuś marzyciel”.
- Dowiedzcie się, kto to jest filozof. Wymieńcie się w parach informacjami.
- Przeczytajcie notkę biograficzną o Januszu Korczaku. Sprawdźcie w słowniku języka polskiego, co to jest biografia.
- Jeśli chcecie się dowiedzieć więcej o tym, co robił Janusz Korczak dla dzieci, możecie przeczytać książkę Iwony Chmielewskiej pod tytułem „Pamiętnik Blumki”.

19

NAWIGACJA

PODRĘCZNIK:

Nasza szkoła. Podręcznik do szkoły podstawowej. Klasa 3. Część 1A, s. 18–19.

LITERATURA:

Brenifier O., (2014), *Ja, co to takiego?*, Poznań: Wydawnictwo Zakamarki, seria „Dzieci Filozofują”.
Chmielewska I., (2011), *Pamiętnik Blumki*, Poznań: Media Rodzina.
Drabik L., Kubiak-Sokół A., Sobol E., (2016), *Słownik języka polskiego*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

Wspólnie z nauczycielem redagują notatkę dotyczącą znaczenia wyrazu „biografia”.

Z PAMIĘTNIKA...

Nauczyciel czyta dzieciom książkę Iwony Chmielewskiej *Pamiętnik Blumki*. Na podstawie wysłuchanego tekstu dzieci ustalają, czym charakteryzuje się pamiętnik, jakie wydarzenia opisuje, kto jest autorem zapisków. Rozważają, czy warto pisać pamiętnik.

NASZ PAMIĘTNIK

Nauczyciel proponuje dzieciom założenie pamiętnika. Wszyscy wspólnie redagują pierwszy wpis, dotyczący wydarzeń mających miejsce danego dnia w szkole. Stronę tytułową uczniowie wykonują w prostym programie graficznym. Nauczyciel zachęca dzieci do kontynuowania zapisków w pamiętniku przez najbliższy tydzień.

CZYJE TO PYTANIE?

Nauczyciel dzieli uczniów na pięcioosobowe zespoły. Każdy z nich otrzymuje taki sam zestaw pytań w kopertach. Zadaniem grup jest określenie, kto mógł zadać to pytanie: filozof czy naukowiec. Przykładowy zestaw pytań:

- Czy dziecko w brzuchu matki jest zwierzęciem, skoro nie umie mówić?
- Czy ten, co dużo mówi, jest bardziej człowiekiem?
- Czy czasem nie wolałbyś być podobny do kogoś innego?

- Czy kochasz rodziców w ten sam sposób, w jaki oni kochają ciebie?
  - Czy lód to też woda?
  - Czy roślinie potrzebne jest światło i powietrze?
  - Dlaczego świeczka gaśnie, gdy nakryjemy ją stoikiem?
  - Czy człowiek z zasłoniętymi oczami wie, co je?
- Jedna z grup prezentuje swoje propozycje podziału pytań, a pozostali uczniowie sprawdzają ich poprawność.

PORTRETY

Uczniowie pozostają w tych samych grupach. Ich zadaniem jest narysowanie portretu naukowca lub filozofa – na arkuszu szarego papieru pastelami lub kredkami świecowymi – albo wykonanie stroju jednej z tych postaci z wykorzystaniem gazet, taśmy klejącej, nożyczek i kleju. Wykonane prace mają być zaprezentowane pozostałym uczestnikom.

DWA OGNIE

Dzieci dzielą się na dwie grupy: naukowców i filozofów. Rozgrywają mecz w dwa ognie.

Czy każdy ilustruje myśli w ten sam sposób?

CELE OPERACYJNE

Uczeń:

- dopowiada dalszą część zdania;
- wyraża własne zdanie na określony temat;
- koduje informacje za pomocą piktogramów lub symboli;
- uzasadnia swój wybór;
- wyszukuje w tekście przymiotniki;
- opisuje przedmiot za pomocą przymiotników;
- tworzy historię inspirowaną detalami z ilustracji.

AKTYWNOŚCI UCZNIWA

- przedstawiamy treść wiersza za pomocą scenek dramatycznych;
- wykonujemy sylwetę drzewa, które stanowi część sadu;
- przedstawiamy graficznie postać charakteryzującą się daną cechą;
- skaczemy przez skakankę.

SPIS TREŚCI

Joanna Papuzińska
Ja

Jedni mają stada owiec,
drudzy mają odrzutowiec
albo nawet i parowiec,
albo nie wiem co.
Ja mam dużo myśli w głowie.
O!
A ta jedna to rano wstaje,
a ta druga – wysoka jak Himalaje.
A ta trzecia to taka wesółka,
że natychmiast trzeba fiknąć fikółka.
A ta czwarta – gwiazdy podgląda,
a ta piąta jest okropnie mądra!
Szósta jest nieśmiała jak sarenka,
ale ciepła, serdeczna i miękka...
A ta siódma – okropnie leniwa,
ciągle tylko palcem w bucie kiwa
albo lubi leżeć pod sosną,
dziwiąc się, że las po niebie pływa...
A znów inne
jak te jabłka
na drzewie:
jeszcze rosną,
jeszcze sam nic o nich nie wiem.

1. Jak wyobrażacie sobie osobę, która opowiada w wierszu pod tytułem „Ja”?
2. Jakie myśli zostały opisane w wierszu? Jak je rozumiecie? Porozmawiajcie o tym w klasie. Pokażcie wybraną myśl za pomocą gestów.
3. Opowiedzcie o myślach, które przychodzą wam do głowy. Możecie to zrobić słowami albo obrazem, stosując dowolną technikę.
4. Napiszcie i zilustrujcie własny tekst pod tytułem „Ja”.
5. Załóżcie notatnik własnych myśli. Notujcie je, ilustrujcie. Wymyślcie nazwę notatnika.

POMYSŁY NA REALIZACJĘ Z KOMENTARZEM

DOKOŃCZ ZDANIE...

Dzieci siedzą w kręgu. Nauczyciel pokazuje im np. pomidora i prosi o dokończenie zdania:

„Gdy zobaczyłem tę rzecz, to pomyślałem o...”

Każde dziecko wypowiada swoją myśl i przekazuje rekwizyt następnej osobie.

MYŚLI WAŻNE I NIEWAŻNE

Nauczyciel zapisuje na tablicy pytania:

- Skąd się biorą myśli?
- Czy są nam potrzebne?
- Do czego je wykorzystujemy?
- Czy wszystkie myśli są dobre?

Chętni uczniowie udzielają odpowiedzi na pytania. Nauczyciel nawiązuje do poprzedniej lekcji o filozofii i cytuje słynną sentencję Kartezjusza: „Cogito ergo sum” (łac. Myślę, więc jestem). Kartkę z zapisaną maksymą przykleja na tablicy. Uczniowie swobodnie wypowiadają się na temat słów Kartezjusza. Przepisują cytat do zeszytów.

SCENKI DRAMOWE (podręcznik, s. 20)

Nauczyciel dzieli dzieci na grupy. Uczniowie samodzielnie czytają treść wiersza Joanny Papuzińskiej *Ja*. Zadaniem każdej grupy jest przygotowanie i przedstawienie scenki dramatycznej ilustrującej treść wiersza. Po upływie wyznaczonego czasu, np. 10 minut, każda grupa odgrywa swoje przedstawienie.

MOJE MYŚLI

Każde dziecko otrzymuje kartkę papieru formatu A3. Na środku rysuje swój portret, a wokół niego przedstawia własne myśli – za pomocą symboli lub piktogramów. Chętne dzieci prezentują swoje prace na forum klasy. Z powstałych portretów tworzą na dywanie klasową mapę myśli. Uczniowie próbują pogrupować je tematycznie, np. dom, zabawa, jedzenie itp. Nauczyciel zapisuje na tablicy nazwy wyodrębnionych grup. Dzieci wpisują wybrane myśli pod odpowiednimi nazwami. Wybierają jedną z grup i przepisują jej zawartość do zeszytu.

JABŁOŃ (podręcznik, s. 20)

Nauczyciel czyta głośno fragment wiersza Joanny Papuzińskiej *Ja*:

„A znów inne
jak te jabłka
na drzewie:
jeszcze rosną,
jeszcze sam nic o nich nie wiem”.

Uczniowie wykonują sylwetę jabłoni, wykorzystując przygotowane materiały: gazety, plastelinę, klej, taśmę klejącą, nożyczki. Z plasteliny formują jabłka i zawieszają je na drzewie. Nauczyciel przypomina uczniom, że w każdym jabłku powinna być ukryta jakaś myśl. Prosi wybrane dzieci o wypowiedzenie myśli ukrytych w ich jabłkach. Zadaje pytania: Czy miejsce zawieszenia jabłka na drzewie ma znaczenie?

Jeśli tak, to jakie? Z gotowych drzew jabłoni dzieci wykonują makietę sadu.

POSKAJ, POWĄCHAJ, DOTKNIJ I ZOBACZ

Nauczyciel przygotowuje materiały dla pięciu grup: papierowe talerzyki, cztery odmiany jabłek różniące się kolorem i kształtem oraz koperty, w których umieszczone są kartki z opisem i nazwami tych odmian.

Każdy z pięciu zespołów otrzymuje po cztery jabłka na talerzykach i kopertę. Uczniowie dopasowują nazwy do jabłek – na podstawie opisu, zapachu i wyglądu – i podpisują talerzyki. Następnie nauczyciel dzieli każde jabłko na części i zostawia na talerzykach. Uczniowie porównują kolor miąższu, zapach, smak, twardość i soczystość poszczególnych odmian.

Nauczyciel rysuje na tablicy tabelę złożoną z pięciu kolumn i sześciu wierszy. Dzieci przepisują ją do zeszytu. W nagłówkach kolumn tabeli wpisują nazwę cechy i nazwy czterech odmian jabłek. W wierszach zapisują jedną pod drugą cechy: kolor miąższu, zapach, smak, twardość i soczystość poszczególnych odmian.

Uczniowie wspólnie z nauczycielem uzupełniają tabelkę.

PORTRETY MYŚLI (podręcznik, s. 20)

Dzieci pracują parami. Czytają wiersz *Ja* Joanny Papuzińskiej. Podkreślają w tekście przymiotniki określające myśli i dyktują je nauczycielowi, który zapisuje wyrazy na tablicy.

NAWIGACJA

PODRĘCZNIK:

Nasza szkoła. Podręcznik do szkoły podstawowej. Klasa 3. Część 1A, s. 20–21.

ZASOBY:

SCHOLARIS: **CZY MOŻLIWE JEST CZYTANIE W MYŚLACH INNYCH OSÓB?**
REBUSY – ZMYŚŁY

Uczniowie wybierają myśl charakteryzującą się określoną cechą i wykonują jej portret na kartce formatu A4. Gotowe prace gromadzą na dywanie i siadają w kręgu. Nauczyciel układa w rzędzie kartki z nazwami cech myśli. Autorzy rysunków prezentują kolejno swoje prace, a pozostali określają, jaką cechą charakteryzuje się przedstawiona na rysunku myśl. Dzieci kładą swoją pracę pod odpowiednią nazwą cechy. W ten sposób portrety myśli zostają sklasyfikowane. Nauczyciel zwraca uwagę na różne sposoby przedstawienia tej samej cechy. Z wykonanych prac wszyscy uczniowie tworzą galerię myśli, którą wspólnie oglądają.

ZGADNIJ, O CZYM MYŚLĘ

Nauczyciel kładzie na dywanie kilka rekwizytów, np. jabłko, kartkę papieru, rolkę po papierze toaletowym, klamerkę, sznurek, woreczek śniadaniowy. Chętna osoba ma za zadanie wybrać w myślach jeden z przedmiotów i opisać go za pomocą przymiotników tak, aby pozostali uczniowie odgadli, o jaki przedmiot chodzi.

ILUSTROWANA HISTORIA (podręcznik, s. 20–21)

Uczniowie przyglądają się ilustracji tworzącej tło wiersza Joanny Papuzińskiej *Ja*. Skupiają szczególną uwagę na detalach, które mają stanowić dla nich inspirację do nowej historii. Chętne osoby opowiadają ją klasie.

Czy nasz mózg potrafi ćwiczyć?

CELE OPERACYJNE

Uczeń:

- wypowiada się na temat znanych mu ćwiczeń pomagających trenować mózg;
- wykonuje ćwiczenia stymulujące pracę prawej i lewej półkuli mózgu;
- tworzy iluzje optyczne;
- posługuje się zmysłami w poszukiwaniu odpowiedzi na pytania;
- wykorzystuje zabawy z zagadnieniami gramatycznymi do trenowania pamięci;
- wciela się w rolę ekologa i prezentuje wymyślone przez siebie, nowe zastosowania przedmiotów codziennego użytku;
- poznaje zmysły dżdżownicy.

AKTYWNOŚCI UCZNIĄ

- wykorzystujemy techniki plastyczne i ruchowe do tworzenia iluzji optycznych;
- trenujemy pamięć poprzez zabawy językiem polskim;
- poznajemy możliwości swoich zmysłów i zmysłów dżdżownicy.

Dlaczego mózg jest ważny?

Całym naszym organizmem steruje mózg. Jest odpowiedzialny na przykład za pamięć, mowę, myślenie. Dzięki niemu możemy się uczyć. Aby mózg lepiej pracował, warto:

1. Podzielcie się na grupy i porozmawiajcie o tym, co w uczeniu się wam pomaga, a co przeszkadza. Uzasadnijcie swoje wypowiedzi. Przedstawcie w klasie efekty dyskusji w dowolny sposób.

KLUB PYTALSKICH

Proponujemy gry i zabawy, które pomagają w uczeniu się. Może i wy skorzystacie z tych pomysłów? Zachęcamy was do zorganizowania w klasie Kącika Sprzyjającego Nauce.

2. Wymyślcie własne gry i zabawy, które pomagają w uczeniu się. Wykorzystujcie je podczas zajęć w klasie.

22 DLACZEGO MÓZG JEST WAŻNY?
23

NAWIGACJA

PODRĘCZNIK:

Nasza szkoła. Podręcznik do szkoły podstawowej. Klasa 3. Część 1A, s. 22–23.

ZASOBY:

SCHOLARIS: [ZŁUDZENIE OPTYCZNE](#)

POMYSŁY NA REALIZACJĘ Z KOMENTARZEM

JAK WYTRENOWAĆ MÓZG? (podręcznik, s. 22–23)

Nauczyciel pyta uczniów, dlaczego mózg jest ważny (rozmowa na ten temat została przeprowadzona podczas pierwszej lekcji tego działu). Następnie prosi dzieci o odczytanie z podręcznika propozycji aktywności, dzięki którym mózg lepiej pracuje. Informuje uczniów, że dzisiaj wypróbują wszystkie te czynności.

Ważne: Po każdym zadaniu nauczyciel prosi dzieci o wskazanie aktywności, którą wykorzystały w treningu.

KONFLIKT PÓŁKUL MÓZGOWYCH

Uczniowie zapisują na małych kartkach drukowanymi literami nazwy kolorów, po cztery wyrazy w pięciu rzędach (kolory mogą się powtarzać). Każdy wyraz musi zostać zapisany innym kolorem niż barwa, którą oznacza, np. słowo „zielony” zapisane czerwonym pisakiem. Następnie uczniowie łączą się w pary i wymieniają się kartkami. Odczytują nazwy kolorów, nazywając je kolorami, jakie zostały użyte do ich napisania (np. słowo „zielony” zapisane na czerwono odczytują jako „czerwony”).

MAM PRZYWIDZENIA

Nauczyciel rozdaje uczniom kartki, aby odrysowali swoją dłoń razem z nadgarstkiem. Uczniowie tworzą trójwymiarowy obraz. Na zewnątrz dłoni rysują proste linie w jednocentymetrowych odstępach, a wewnętrzną część zapełniają łukami, które łączą końcówki zewnętrznych prostych linii.

Co drugi pasek, na całej długości kartki, wypełniają kolorem. Nauczyciel tworzy wystawę dłoni w formacie 3D.

ZŁUDZENIE OPTYCZNE NA FOTOGRAFII

Uczniowie wraz z nauczycielem wychodzą na szkolne podwórko. Nauczyciel dzieli ich na trzy zespoły. Każdy z nich planuje swój układ do zdjęcia. Układ polega na tym, że dzieci ustawiają się w różnych odległościach od siebie, ale tak, żeby w efekcie końcowym, z perspektywy obiektywu aparatu fotograficznego, stworzyły wspólną pozę i wyglądały tak, jakby były blisko siebie (por. popularne zdjęcia Krzywej Wieży w Pizie, którą turyści podpierają rękami). Do układu dzieci mogą wykorzystać rekwizyt, np. kapelusze. Nauczyciel lub uczeń wykonuje zdjęcia. Po powrocie do klasy uczniowie oglądają zdjęcia i dyskutują na ich temat.

BLIŹNIACZE KOLORY

Nauczyciel pracuje z uczniami w pracowni komputerowej lub udostępnia swój komputer. Prosi dzieci, aby zagrały w grę *Bliźniacze kolory* (BIBLIOGRAFIA).

POLOWANIE NA SŁOWA

Nauczyciel zapisuje na tablicy pojedyncze słowa: „przepowiednia”, „makulatura”, „porozumienie”, „inteligencja”. Zespoły tworzą jak najwięcej słów z liter składających się na dany wyraz. Grupy odczytują wszystkie utworzone wyrazy. Wygrywa ta, która znalazła ich najwięcej.

PRACA POD PRESJĄ CZASU

Zespoły uczniowskie układają na czas wyrazy zaczynające się literą „k” i kończące literą „a”. Nauczyciel wyznacza na zadanie 5 minut. Po tym czasie chętni uczniowie odczytują wyrazy. Zwycięża drużyna z największą liczbą słów.

MÓJ MÓZG PRACUJE

Nauczyciel prosi o ułożenie i zapisanie w zeszycie trzech zdań, które mają zawierać cząstkę „róż”. Do jednego ze zdań wykonują rysunek.

EKOLOGIEM BYĆ...

Uczniowie wcielają się w rolę ekologów. Zadaniem każdego zespołu jest przygotowanie i wygłoszenie mowy na temat wymyślonego, nowego zastosowania jednego z dostępnych rekwizytów: puszki, woreczka foliowego, szminki, wytłaczanki po jajkach, pomidora. Mowę wygłasza wytypowany przez grupę uczeń.

DOTKNIJ I POWIEDZ

Nauczyciel przekazuje zespołom pudełka z otworem na dłoń. W każdym pudełku znajduje się jeden z przedmiotów: jabłko, ołówek, piłka do tenisa, grzebień itp. Zadaje uczniom pytanie: czy potrafisz odgadnąć rozmiar, teksturę i kształt obiektu ukrytego w pudełku? Dzieci wkładają do otworu dłoń, próbują rozpoznać znajdujący się tam przedmiot i potem go narysować w jego rzeczywistym wymiarze.

NIEZNANA KREATURA

Nauczyciel przygotowuje dżdżownicę dla trzech zespołów uczniowskich. Dzieci, przeprowadzając doświadczenia, poznają lepiej zmysły dżdżownicy i jej naturalne środowisko.

1. Zespół pierwszy bada reakcję na światło.

Umieść zwierzę w pudełku. Połowę pudełka przykryj folią, drugą połowę oświetl latarką. Obserwuj reakcje dżdżownicy. Odpowiedz na pytanie: gdzie ona się lepiej czuje?

2. Zespół drugi bada wrażliwość na dotyk.

Połowę pudełka wypełnij wilgotną glebą, a drugą połowę uzupełnij suchym piaskiem. Za pomocą stopera zmierz czas, jaki dżdżownica spędza na każdym podłożu. Odpowiedz na pytania: na którym podłożu dżdżownica spędziła więcej czasu? Jak myślisz, dlaczego?

3. Zespół trzeci bada wrażliwość na chemikalia.

Na dno pudełka nasyp wilgotnej gleby. Za pomocą pipety nanieś cztery krople octu w jeden z rogów pudełka. Umieść dżdżownicę w miejscu z octem i obserwuj jej reakcję. Powtórz doświadczenie kilkakrotnie. Odpowiedz na pytania: czy zwierzę wyczuwa substancje chemiczne? W jakim środowisku woli przebywać: w kwaśnym czy niekwaśnym?

Ważne: Nauczyciel zwraca uwagę uczniom, że dżdżownica to żywa istota i należy obchodzić się z nią ostrożnie, a po eksperymencie wypuścić na wolność.

Pytam, polecam, informuję – czy wszędzie ten sam znak stosuję?

CELE OPERACYJNE

Uczeń:

- rozróżnia w tekście zdania oznajmujące, pytające, rozkazujące i wykrzyknikowe;
- wskazuje różnice między zdaniem oznajmującym, pytającym, rozkazującym i wykrzyknikowym;
- stosuje odpowiednie znaki interpunkcyjne;
- korzysta ze słownika frazeologicznego;
- określa podmiot w formie zaimka;
- tworzy synonimy i rodziny wyrazów.

AKTYWNOŚCI UCZNIWA

- tworzymy zdania, które o czymś informują, zawierają pytania, wyrażają prośbę lub rozkaz, przekazują emocje;
- przygotowujemy grę planszową i opracowujemy jej zasady;
- przedstawiamy związki frazeologiczne w scenkach teatralnych;
- analizujemy zapisy w dzienniku snów i wyciągamy wnioski.

Zaulek SŁÓWEK

4. Przeczytajcie zdania z odpowiednią intonacją.

Mamo, boję się!

Ale śmiesznie wyglądam!

Proszę zachować ostrożność! Nie wychylać się z wagoników karuzeli!

Czy mogę pójść na karuzelę?

Dzisiaj dla wszystkich dzieci wstęp jest bezpłatny.

He kosztuje bilety?

WESOŁE MIASTECZKO

Kasa

ZA TYDZIEŃ ODBEDZIE SIĘ FESTIWAL BANIEK MYDLANYCH. ZAPRASZAMY!

SPIS TREŚCI

1. Przeczytajcie rozmowę z podziałem na role, a potem zastanówcie się, które zdania:

- coś oznajmiają,
- są pytaniami,
- są prośbą lub rozkazem,
- wyrażają emocje.

Mama: – Wybierzmy się jutro na wycieczkę.
Julia: – Hura!!! A dokąd pojedziemy?
Michał: – Może do wesołego miasteczka?
Julia: – Ja wołam nad jezioro!
Mama: – Rano pojedziemy nad jezioro, a później do wesołego miasteczka.
Tata: – A co będziemy robić wieczorem?
Michał: – Zagramy w koszykówkę.
Tata: – O nie, wymyślcie coś spokojniejszego!

2. Przepiszcie zdania, stawiając na końcu kropkę, wykrzyknik lub pytajnik.

Hura, jedziemy na wycieczkę!
Co mam spakować do plecaka?
Wyjazd planujemy na godz. 8.00 rano.

3. Ułóżcie i zapiszcie pytania do zdania.

Jutro całą rodziną jedziemy na wycieczkę do wesołego miasteczka.

Kiedy... Kto... Dokąd...

5. Wskażcie na ilustracji zdania, które:

- o czymś informują,
- zawierają pytania,
- wyrażają rozkaz lub prośbę,
- przekazują emocje.

6. Powiedzcie, o czym informuje napis na tablicy. O co pyta dziecko? Jakie polecenia wydaje operator karuzeli?

7. Dokończcie zdania.

Ja idę...	My idziemy...
Ty niesiesz...	Wy niesiecie...
On ogląda...	Oni oglądają...
Ona biegnie...	Ona biegną...
Ono biegnie...	

8. Zastanówcie się, czy w zdaniach z poprzedniego polecenia można pominąć wyrazy: ja, ty, on, ona, ono, my, wy, oni, one.

ZWRÓĆCIE UWAGĘ

Mówimy i piszemy po to, aby:

- coś oznajmić, o czymś kogoś poinformować, zawiadomić, np. *Śpij przy otwartym oknie.*
Jest to zdanie oznajmujące.
- zapytać, czegoś się dowiedzieć, np. *Spisz przy otwartym oknie?*
Jest to zdanie pytające.
- rozkazać, polecić, np. *Śpij przy otwartym oknie!*
Jest to zdanie rozkazujące.
- wyrazić emocje, np. *Ja lubię spać przy otwartym oknie!*
Jest to zdanie wykrzyknikowe.

24 **ZAULEK SŁÓWEK – RODZAJE ZDAŃ** 25

NAWIGACJA

PODRĘCZNIK:

Nasza szkoła. Podręcznik do szkoły podstawowej. Klasa 3. Część 1A, s. 24–25.

ZASOBY:

SCHOLARIS: **RODZAJE ZDAŃ**
TWORZYMY RODZINY WYRAZÓW

LITERATURA:

Kłosińska A., Sobol E., Stankiewicz A., (2005), *Wielki słownik frazeologiczny PWN z przysłowiami*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

POMYSŁY NA REALIZACJĘ Z KOMENTARZEM

JAKIE TO ZDANIE? (podręcznik, s. 24)

Nauczyciel dzieli dzieci na cztery grupy. Każda z nich wykonuje zadanie pierwsze i drugie z podręcznika. Nauczyciel zapisuje na tablicy trzy razy zdanie: „Kasia o 9.00 wyszła do szkoły”, nie stawiając na końcu znaków interpunkcyjnych. Prosi uczniów o wstawienie znaków tak, aby powstały zdania oznajmujące, pytające i wykrzyknikowe. Chętne dzieci czytają je z intonacją uwzględniającą znaki interpunkcyjne. Wspólnie zastanawiają się nad tym, jak zmieniło się znaczenie tych zdań.

INTERPUNKCYJNY CHAOS

Uczniowie pozostają w tych samych grupach. Ich zadaniem jest wymyślenie i przedstawienie dialogów, w których:

- użyją tylko zdań oznajmujących, aby komuś coś oznajmić, kogoś o czymś poinformować lub zawiadomić (grupa pierwsza);
- użyją tylko zdań pytających, aby kogoś o coś zapytać, czegoś się dowiedzieć (grupa druga);
- użyją tylko zdań rozkazujących, aby komuś coś rozkazać lub polecić (grupa trzecia);
- użyją tylko zdań wykrzyknikowych, aby wyrazić emocje (grupa czwarta).

Każdy zespół prezentuje wyniki swojej pracy. Po wysłuchaniu dialogów nauczyciel rozpoczyna dyskusję o tym, czy możemy porozumieć się z innymi, stosując tylko jeden rodzaj zdań.

GRA PLANSZOWA

Nauczyciel tworzy czteroosobowe grupy uczniowskie. Każda ma za zadanie wymyślić i wykonać w ciągu 15 minut dowolną grę planszową. Drużyny otrzymują arkusz papieru formatu A3, flamastry i przybory do pisania. Gra powinna się składać z planszy nie większej niż 60 pól. Na co czwartym polu należy umieścić jeden ze znaków interpunkcyjnych. Gracz, który stanie na tym polu, musi wymyślić zdanie zawierające ten znak. Jeśli zrobi to dobrze, może wykonać dodatkowy rzut kostką. Jeśli zdanie zostanie wypowiedziane ze złą intonacją, gracz cofa się o trzy pola. Pozostałe zasady uczniowie wymyślają sami. Po upływie wyznaczonego czasu dzieci mogą zagrać w swoją grę. Mile widziana jest wymiana plansz między grupami.

NIE TAKI SŁOWNIK STRASZNY...

Dzieci pracują w grupach ze słownikami frazeologicznymi. Próbuje wyjaśnić znaczenia podanych przez nauczyciela związków frazeologicznych: łamać nad czymś głowę, chodząca encyklopedia, na chłopski rozum, pozjadać wszystkie rozumy, podnieść poprzeczkę. Po dyskusji uczniowie wyszukują wybrany zwrot w słowniku i przepisują jego znaczenie do zeszytu. Pod zapisanym tekstem wykonują ilustrację.

SCENKI DRAMOWE

Uczniowie w tych samych grupach wybierają jedną osobę, która losuje kartkę z zapisanym związkiem frazeologicznym

(z poprzedniego zadania). Zadaniem zespołów jest przygotowanie i zaprezentowanie scenki, w której zostaną użyte słowa znajdujące się na wylosowanej kartce. W trakcie prezentacji scenki nauczyciel w dowolnym momencie mówi „stop” i zamienia kartkę ze związkiem frazeologicznym. Zadaniem dzieci jest dostosowanie przedstawianej scenki do nowego hasła.

KTO TO ZROBIŁ?

Uczniowie pozostają w tych samych grupach. Nauczyciel rozdaje każdej grupie kartkę z zapisanymi zdaniami:

- „Wczoraj wygrali mecz piłki nożnej”.
- „Urządziły pokaz mody”.
- „Wróciliśmy z kina bardzo zadowoleni”.
- „Zrobiłem głupią minę do kolegi”.
- „Wyszła z domu bez czapki”.
- „Zrobiliście pyszny deser z truskawek”.
- „Namalowałaś piękny plakat”.

Zadaniem uczniów jest ułożenie pytań do tych zdań oraz użycie odpowiednich zaimków jako odpowiedzi.

DOKOŃCZ ZDANIA

Nauczyciel zapisuje na tablicy zaimki: ja, ty, on, ona, ono, my, wy, oni, one. Zadaniem dzieci jest ułożenie zdania zaczynającego się od zaimka.

Najciekawsze propozycje zdań nauczyciel zapisuje na tablicy, a uczniowie w zeszytach.

SYNONIMY, RODZINY

Uczniowie w parach wymyślają synonimy do wyrazu „myśleć” lub tworzą rodzinę wyrazów tego słowa. Nauczyciel zapisuje propozycje uczniów na tablicy w dwóch kolumnach. Uczniowie przepisują je do zeszytów.

KOMIKSOWO

Dzieci dobierają się w kilkuosobowe zespoły, które rysują komiks na arkuszach szarego papieru. Stosują w komiksie zdania informujące o czymś, wyrażające prośbę lub rozkaz, przekazujące emocje i zawierające pytania. Gotowe prace uczniowie prezentują na forum klasy i tworzą wystawę.

ANALIZUJEMY DZIENNIK SNÓW

Nauczyciel prosi o wybranie z dziennika snów dwóch dni – tego, w którym uczniowie spali najkrócej, i tego, w którym odpoczywali najdłużej. Dzieci dzielą kartkę w zeszytach na pół i zapisują te dwa dni. Na podstawie tabeli z zadania nr 4a ustalają, jaki był poziom ich energii tego dnia (1 – bez energii, 5 – dużo energii). Uczniowie odpowiadają na zadane pytania:

- Czy czuleś różnicę pomiędzy tymi dwoma dniami?
- Jeśli tak – jak myślisz, dlaczego? (zadanie nr 2)
- Którego dnia twoje samopoczucie było lepsze?

Czy chleb jest ważny w życiu człowieka?

CELE OPERACYJNE

Uczeń:

- czyta ze zrozumieniem tekst i potrafi przedstawić jego treść za pomocą scenki dramowej;
- odczytuje motywy działania bohatera;
- rozpoznaje cechy legendy i baśni;
- rysuje skojarzenia do wyrazów z trudnościami ortograficznymi;
- wymienia czynniki niezbędne do kiełkowania, wzrostu i plonowania zbóż;
- tworzy notkę biograficzną na podstawie uzyskanych informacji;
- korzysta ze słownika frazeologicznego.

AKTYWNOŚCI UCZNIWA

- przedstawiamy treść legendy za pomocą scenki dramowej i wymyślamy własne zakończenie historii;
- tworzymy ilustrowany słownik;
- rozumiemy skutki anomalii pogodowych dla wzrostu i rozwoju roślin;
- potrafimy rozpoznać w muzyce fragmenty charakterystyczne dla określonej pory roku i namalować je;
- przedstawiamy znaczenie aforyzmu w scenie teatralnej.

POMYSŁY NA REALIZACJĘ Z KOMENTARZEM

I CO BYŁO DALEJ? (podręcznik, s. 26–27)

Dzieci dzielą się na cztery grupy. Reprezentanci zespołów losują po jednej z liter – D, T, A, W – które odpowiadają ozdobnym inicjałom rozpoczynającym kolejne fragmenty tekstu *Legenda o chlebie*. Zespoły czytają swoje fragmenty legendy. Ich zadaniem jest przedstawienie treści w formie scenki dramowej. Trzy pierwsze grupy (D, T, A) prezentują przygotowane scenki. Następnie zastanawiają się nad zakończeniem historii. Czwarty zespół (W) nie bierze udziału w wymyślaniu zakończenia. Uczniowie opowiadają swoje wersje finału. Na koniec czwarta grupa przedstawia prawdziwe zakończenie legendy.

RÓŻNE POSTAWY BŁAŻEJA

Nauczyciel rozpoczyna dyskusję na temat postępowania Błażeja. Dzieci zastanawiają się, co kierowało bohaterem, gdy okłamał kobietę, a co, gdy zdecydował się na wieczorną wizytę. Uczniowie samodzielnie zadają pytania i na nie odpowiadają.

LEGENDA – PRAWDA CZY FAŁSZ?

Dzieci próbują samodzielnie zdefiniować pojęcie „legenda”, podać jej charakterystyczne cechy. Wymieniają tytuły znanych legend. Następnie przypominają sobie baśnie, które znają. Nauczyciel zapisuje tytuły baśni i legend na tablicy. Uczniowie próbują wskazać różnice między legendą a baśnią.

SPIS TREŚCI

– Obejście mam czyste, a krowy już dawno wydojone – przerwał jej sąsiad. – Zresztą za pazuchą wcale nie niosę chleba, lecz kamień – skłamał i ruszył w dalszą drogę.
„I to kamień tak pachnie?” – pomyślała kobieta, ale nie odpowiedziała nic, tylko popatrzyła smutno za oddalającym się sąsiadem.

le co to? Błażej, który jeszcze przed chwilą stapał lekko i zwinnie jak kot, teraz zwinął się i pochylał się, jakby chleb nagle zaczął mu ciążyć. Ciągnął się noga za nogą, wreszcie stanął, wydobyl pakunek zza pazuchy i z głuchym stęknieniem zrzucił go na ziemię. Rękawem otarł pot z czoła, a potem spojrzal w dół... I aż podskoczył!
– Jak... Jak to?! – wyjąkał, gdy zrozumiał, dlaczego jego багаż stał się taki ciężki. – To... kamień! Naprawdę kamień!!! – zawołał i z krzykiem pobiegł do domu.

ieczorem wstąpił do chaty wdowy. Nieśmiało zapukał, a kiedy mu otworzono, skłonił się i wyszeptał tylko:
– Wybaczcie...
Kiedy gospodyni zaprosiła go do środka, dodał:
– Nie wiem, czy to były jakieś czary, czy kara za moje skąpstwo. Tak czy owak teraz już was nie zawiodę, macie moje słowo! To dla was – zakończył, wręczając wdowie worek pełen jedzenia.
Błażej dotrzymał słowa – od tego dnia sąsiedzi zawsze mogli liczyć na jego życzliwość. A chleb zamieniony w kamień trafił do kościoła w Oliwie, by upamiętnić tę historię. Dlatego do dziś ją wspominamy, choć dawno już przecież minęły czasy, kiedy nie było komputerów, ba!, nie było nawet telewizorów...

SPIS TREŚCI

– Obejście mam czyste, a krowy już dawno wydojone – przerwał jej sąsiad. – Zresztą za pazuchą wcale nie niosę chleba, lecz kamień – skłamał i ruszył w dalszą drogę.
„I to kamień tak pachnie?” – pomyślała kobieta, ale nie odpowiedziała nic, tylko popatrzyła smutno za oddalającym się sąsiadem.

le co to? Błażej, który jeszcze przed chwilą stapał lekko i zwinnie jak kot, teraz zwinął się i pochylał się, jakby chleb nagle zaczął mu ciążyć. Ciągnął się noga za nogą, wreszcie stanął, wydobyl pakunek zza pazuchy i z głuchym stęknieniem zrzucił go na ziemię. Rękawem otarł pot z czoła, a potem spojrzal w dół... I aż podskoczył!
– Jak... Jak to?! – wyjąkał, gdy zrozumiał, dlaczego jego багаż stał się taki ciężki. – To... kamień! Naprawdę kamień!!! – zawołał i z krzykiem pobiegł do domu.

ieczorem wstąpił do chaty wdowy. Nieśmiało zapukał, a kiedy mu otworzono, skłonił się i wyszeptał tylko:
– Wybaczcie...
Kiedy gospodyni zaprosiła go do środka, dodał:
– Nie wiem, czy to były jakieś czary, czy kara za moje skąpstwo. Tak czy owak teraz już was nie zawiodę, macie moje słowo! To dla was – zakończył, wręczając wdowie worek pełen jedzenia.
Błażej dotrzymał słowa – od tego dnia sąsiedzi zawsze mogli liczyć na jego życzliwość. A chleb zamieniony w kamień trafił do kościoła w Oliwie, by upamiętnić tę historię. Dlatego do dziś ją wspominamy, choć dawno już przecież minęły czasy, kiedy nie było komputerów, ba!, nie było nawet telewizorów...

26 LEGENDA O CHLEBIE

27

DOKOŃCZ ZDANIA

Uczniowie siadają w kręgu na dywanie. Nauczyciel rozkłada przed nimi kartki z napisami „baśń” i „legenda”. Na osobnych kartkach zapisane są tytuły znanych legend i baśni. Zadaniem dzieci jest przyporządkowanie tytułów do odpowiadającego im gatunku literackiego. Następnie nauczyciel kładzie na dywanie kartki z wyrazami „gdyż”, „ponieważ” i „dlatego że”. Chętni uczniowie tworzą zdania według schematu: „Dziewczynka z zapalnikami / Wars i Sawa to baśń/legenda, ponieważ/dlatego że/gdyż...”

MÓJ ILUSTROWANY SŁOWNIK

Uczniowie tworzą kolejną kartę w swoim słowniku ortograficznym. Wyszukują w tekście *Legenda o chlebie* sześć wyrazów z „ż” niewymiennym.

CZY POGODA DECYDUJE O ZBIORACH? (podręcznik, s. 26)

Uczniowie ponownie czytają pierwszą część *Legendy o chlebie*. Nauczyciel rozpoczyna dyskusję o tym, czy pogoda ma wpływ na obfitość zbiorów. Zapisuje na tablicy czynniki niezbędne do prawidłowego wzrostu roślin: wiosną – ciepło i wilgoć, latem – brak deszczu i słońce (żeby ziarno nie pleśniało), jesienią – wilgoć i ciepło (do prawidłowego rozwoju roślin ozimych), zimą – pokrywa śnieżna (do ochrony roślin przed mrozem). Następnie dzieci dzielą się na cztery grupy, z których każda opracowuje jedną z pór roku (pory roku nie mogą się powtarzać). Zadaniem uczniów jest okre-

ślenie jak najlepszej pogody dla upraw w danym sezonie. Dzieci odczytują swoje pomysły. Nauczyciel pyta o skutki niekorzystnych warunków pogodowych dla wzrostu roślin.

MUZYCZNE PORY ROKU

Dzieci pozostają w tych samych grupach. Nauczyciel odtwarza fragmenty utworu *Cztery pory roku* A. Vivaldiego. Zadaniem uczniów jest rozpoznanie fragmentu muzycznego dotyczącego pory roku omawianej przez ich grupę. Zespół, który usłyszy swój fragment, wstaje.

MALUJEMY MUZYKĘ

Nauczyciel odtwarza wybrany fragment *Czterech pór roku* A. Vivaldiego. Uczniowie malują farbami obraz, który wyobrażają sobie podczas słuchania muzyki.

KRAJ NORWIDA

Nauczyciel przedstawia dzieciom postać Cypriana Kamila Norwida. Zapisuje na tablicy jego imiona i nazwisko oraz podaje najważniejsze informacje na temat poety. Dzieci samodzielnie konstruują notatkę biograficzną o pisarzu i zapisują ją w zeszytach. Następnie uczniowie dzielą się na pięć grup. Każda z nich otrzymuje od nauczyciela kopię pierwszej strofy wiersza Norwida *Moja piosnka II* oraz pytania:

- O jakim kraju pisze poeta?
- Jaka sytuacja została przedstawiona w wierszu?
- Dlaczego podnosi się z ziemi każdy okruszek chleba?

NAWIGACJA

PODRĘCZNIK:

Nasza szkoła. Podręcznik do szkoły podstawowej. Klasa 3. Część 1A, s. 26–27.

ZASOBY:

EPODRECZNIKI.PL: [1]

LITERATURA:

Głuch W. (red.), (2004), *Mądrość świata*, Wrocław: Wydawnictwo Europa, seria „Złote Aforyzmy”.
Kłosińska A., Sobol E., Stankiewicz A., (2005), *Wielki słownik frazeologiczny PWN z przysłowiami*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

Co z czego powstaje?

CELE OPERACYJNE

Uczeń:

- wymienia i rozpoznaje zboża oraz wie, jakie produkty z nich otrzymujemy;
- poznaje przeznaczenie maszyn rolniczych;
- tworzy wyrazy z liter zawartych w nazwach maszyn;
- wypowiada się na określony temat;
- odgrywa działanie elementu maszyny rolniczej, bierze udział w sztuce teatralnej;
- wykonuje zadania menedżera produktu, wymyśla oraz tworzy pudełko promocyjne nowych płatków śniadaniowych;
- wymyśla hasło reklamowe dla płatków śniadaniowych.

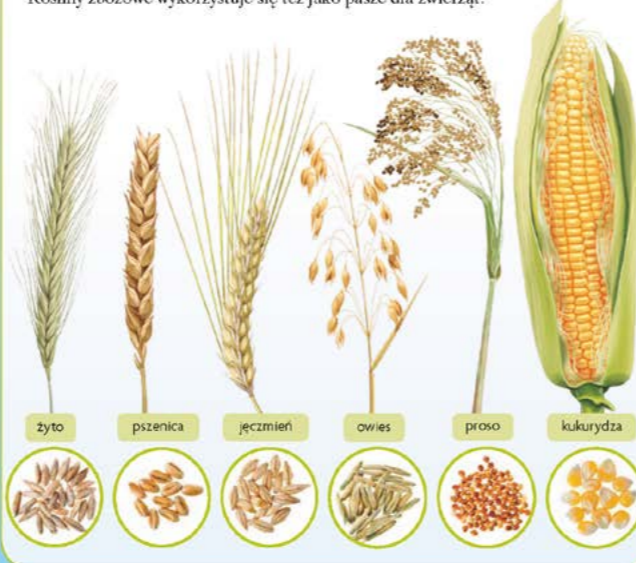
AKTYWNOŚCI UCZNIWA

- tworzymy plakat-planszę szkoleniową z użyciem ziaren zbóż oraz otrzymanych z nich produktów;
- przeprowadzamy eksperyment i dowiadujemy się, dlaczego łodygi roślin rosną w górę, a korzenie zawsze w dół;
- wcielamy się w rolę maszyny rolniczej i pokazujemy jej zastosowanie i działanie.

Jakie rośliny uprawia się na polu?

ROŚLINY ZBOŻOWE

Do jednych z najczęściej uprawianych roślin należą zboża. Niektóre z nich sieje się jesienią. To **zboża ozime**. Wyrastają one jesienią, zimują pod pokrywą śnieżną i dalej rozwijają się wiosną. Wiosną wysiewa się zboża jare. Żniwa, czyli zbiór roślin, rozpoczynają się na początku lipca od zbioru zbóż ozimych, a kończą na początku wrzesnia. Ze zbóż otrzymujemy mąkę, kasze, płatki zbożowe, otręby. Rośliny zbożowe wykorzystuje się też jako pasze dla zwierząt.

żyto   pszenica   jęczmień   owies   proso   kukurydza

SPIS TREŚCI

ROŚLINY OKOPOWE

Na polu rosną także rośliny okopowe, np. ziemniaki, buraki, marchew. Wykorzystuje się z nich przede wszystkim części podziemne, czyli korzenie (np. marchwi, buraka, selera) i bulwy (np. ziemniaka).

bulwy   ziemniak

ROŚLINY WŁÓKNISTE

Rośliny włókniste, takie jak len, uprawia się, aby otrzymać z nich włókna do produkcji tkanin, nici, sznurów.

len

ROŚLINY OLEISTE

Z nasion roślin oleistych, do których zaliczamy także len, produkowany jest olej.

rzepak   soja   słonecznik

- Przygotujcie nasiona lnu, dwie serwetki i wałek do ciasta. Na serwetkę nasypcie trochę nasion. Przykryjcie je drugą serwetką. Rozgniećcie nasiona wałkiem. Co pojawiło się na serwetce?
- Poszukajcie informacji o tym, do czego wykorzystuje się rośliny okopowe.
- Z ziemniaków można uzyskać skrobię ziemniaczaną, używaną np. do produkcji kisielu czy klejów. Możecie ją otrzymać samodzielnie. Obierzcie dwa ziemniaki, zetrzyjcie je na tarce. Co jakiś czas odlewajcie gromadzący się płyn do innego naczynia. Po 15 min delikatnie wylejcie płyn tak, by na dnie pozostał osad. Odstawcie go w ciepłe miejsce do wyschnięcia. W ten sposób otrzymacie skrobię ziemniaczaną.

POMYSŁY NA REALIZACJĘ Z KOMENTARZEM

CO JEST Z CZEGO?

Nauczyciel wyświetla początek drugiego filmu (do slajdu z kukurydzą, owsem i płatkami), znajdującego się na ekranie *Wyprawa na pole* (NAWIGACJA). Po projekcji zespoły uczniowskie pracują z materiałami dostępnymi na stolikach (miseczki z ziarnami zbóż, mąką żytnią i pszenną, płatkami kukurydzianymi i płatkami owsianymi, kaszą gryczaną i jaglaną oraz kartki z nazwami zbóż). Wspólnie łączą nazwy zbóż z ziarnami i z produktem, jaki otrzymujemy z ziaren.

Wskazówka: Można poprosić uczniów o przyniesienie ziaren i produktów zbożowych z domu.

UCZYMY INNYCH

Z materiałów znajdujących się na stole uczniowie wykonują plakat formatu A4 zatytułowany *Polskie zboża*. Przedstawiają na nim wszystkie rodzaje zbóż. Na prezentację każdego gatunku składają się: rysunek łodygi z doklejonymi ziarnami, rysunek miseczki z wklejonym do niej odpowiednim produktem oraz podpis z nazwą zboża.

JAKIE JESZCZE ROŚLINY ROSNĄ NA POLU?

Nauczyciel siada z uczniami na dywanie. Ma przygotowane trzy koszyki, opisane jako „rośliny okopowe”, „rośliny oleiste” oraz „rośliny włókniste”. W dużym koszu znajdują się: ziemniak, rzodkiew, burak, rzepa, korzeń pietruszki, marchew oraz zdjęcia lnu, rzepaku, słonecznika, soi. Dzieci próbują wyjaśnić znaczenie nazw na koszykach. Następnie

chętni uczniowie przekładają warzywa i zdjęcia roślin do odpowiednich koszyków. Po zakończonym zadaniu zastanawiają się, czy znają inne rośliny, z których można zrobić olej.

OLEISTA SPRAWA

Uczniowie próbują uzyskać olej. Wykorzystują w tym celu: chusteczki higieniczne, wałek kuchenny lub słoik, ziarna lnu, słonecznika lub sezamu. Na rozłożoną chusteczkę wysypują ziarna jednego rodzaju. Przykrywają je chusteczką i wałkują. Dzieci opowiadają w grupie, co zaobserwowały.

JAK LEN SPEŁNIŁ MARZENIE KRECIKA

Nauczyciel wyszukuje i odtwarza film *Jak Krecik dostał spodniki*. Uczniowie na jego podstawie omawiają proces powstawania płótna z lnu. Tworzą komiks lub kolorowy schemat prezentujący ten proces.

Wskazówka: Zadanie można wykonać na podstawie książki Z. Milera, E. Petiški *Krecik i spodniki*.

CZY WIESZ, ŻE...

Nauczyciel dzieli się z dziećmi ciekawostką: Jedna roślina lnu kwitnie tylko jeden dzień. Uczniowie zapisują informację w zeszytach.

DZIWNIE ZAKRZYWIONE KORZENIE

Zespoły przygotowują eksperyment, który będą obserwowali przez najbliższe dni. Na prostokacie z bibuły umiesz-

czają cztery ziarenka rzodkiewki. Całość wkładają do sztywnej przezroczystej ofertówki (można ją przeciąć na pół). Brzegi teczki oklejają taśmą tak, aby bibuła z ziarnami się nie zsuwała. Co drugi dzień obracają ofertówkę, kładąc ją na innym boku. Gdy korzenie i łodyga będą już dostatecznie widoczne, dzieci zapisują obserwacje. Nauczyciel zadaje pytanie: Dlaczego korzenie idą zawsze w dół, a łodyga pnie się do góry?

CO POMAGA ROLNIKOM?

Nauczyciel wyświetla na rzutniku zdjęcia maszyn rolniczych: kombajn (Bizon), glebogryzarka, młocarnia, pług, silosokombajn, snopowiązałka, żniwiarka, ciągnik. Każdy zespół otrzymuje w kopercie kartki z opisem przeznaczenia urządzenia. Uczniowie dopasowują definicję do maszyny.

ZAGUBIONE LITERY

Zespoły tworzą słowa z liter składających się na nazwy maszyn rolniczych. Wygrywa drużyna, która będzie miała najwięcej wyrazów.

WIEJSKA MASZYNA

Zespoły losują fiszkę z nazwą maszyny rolniczej. Wymyślają, jak ją pokazać i zaprezentować jej działanie. Uczniowie budują maszynę z własnych ciał, może ona wydawać dźwięki i musi przemieścić się z jednego końca sceny na drugi. Zadaniem pozostałych grup jest odgadnięcie nazwy maszyny.

NAWIGACJA

PODRĘCZNIK:

Nasza szkoła. Podręcznik do szkoły podstawowej. Klasa 3. Część 1A, s. 28–29.

ZASOBY:

EPODRECZNIKI.PL: [1] [2] [3] [4] [5] [6] [7] [8] [9]
SCHOLARIS.PL: [ROŚLINY UPRAWIANE NA POLU](#)
[POLE I PORY ROKU](#)
[WYPRAWA NA POLE](#)
[JADŁOSPIS POLNEJ MYSZY](#)

LITERATURA:

Miler Z., Petiška E., (2009), *Krecik i spodniki*, Warszawa: Wydawnictwo Albatros.

MENEDŻER PRODUKTU

Nauczyciel dzieli uczniów na trzyosobowe zespoły. Grupy są odpowiedzialne za wprowadzenie na rynek nowych płatków śniadaniowych. Mają za zadanie wymyślić i zaprojektować wygląd, skład i smak płatków, opakowanie, nazwę i cenę produktu. Zespół – zanim zacznie pracę – musi opisać w kilku zdaniach, kto będzie odbiorcą ich produktu. Prototyp pudełka dzieci mogą wykonać z dowolnego opakowania po płatkach, oklejonego białym lub kolorowym papierem. Po zakończonej pracy każda grupa promuje swój produkt i prezentuje wymyślone dla niego hasło reklamowe.

POWIEDZENIA MYSZKI I KONIKA POLNEGO

Nauczyciel zapisuje na tablicy powiedzenia:
„Choćbyś przeszedł wzdłuż i wszecz pole, nie ma bez pracy chleba na stole”;
„Bez pracy nie ma kołaczy”.
Uczniowie wyjaśniają ich znaczenie.

JADŁOSPIS POLNEJ MYSZY

Nauczyciel wyświetla slajd *Jadłospis polnej myszy* (NAWIGACJA). W ramach podsumowania chętny uczeń uzupełnia wiersz.

Co ma chleb do wiatraka?

CELE OPERACYJNE

Uczeń:

- poznaje proces powstawania chleba oraz uczestniczące w tym procesie osoby;
- przypisuje zwrotki wiersza do ilustracji;
- układa rymy;
- tworzy rzeczowniki, czasowniki i przymiotniki;
- uczestniczy w scenie dramowej z użyciem rekwizytów;
- wymienia zasady zachowania się w muzeum;
- zwiedza wirtualne Muzeum Chleba w Radzionkowie;
- wie, jakie zmiany nastąpiły w nowoczesnych piekarniach;
- poznaje różne rodzaje chleba i potrafi powiedzieć, z jakiego ziarna zostały zrobione;
- wyszukuje w internecie informacje dotyczące rodzajów pieczywa na świecie;
- określa głównego bohatera i miejsce akcji baśni;
- wyjaśnia znaczenie znanych przysłów.

AKTYWNOŚCI UCZNIWA

- przedstawiamy osoby biorące udział w procesie tworzenia chleba – nazywamy ich zawody;
- wcielamy się w rolę projektanta pieczywa;
- pieczemy chleb pod opieką dorosłych;
- tworzymy ilustrację do bajki;
- projektujemy i rysujemy w prostym programie graficznym bakterie lub wirusy pasożytujące na rękach.

EDUKACJA ZINTEGROWANA
WRZESIEŃ – 3. TYDZIEŃ NAUKI

Jak powstaje chleb?

Jakie są rodzaje pieczywa?

Chleb i inne pieczywo można zrobić z wielu rodzajów mąki. Najczęściej spotykamy:

pieczywo żytnie	pieczywo pszenne	pieczywo mieszane
Wypiekane z ciemnej lub jasnej mąki żytniej np. chleb żytni, pumpernikiel.	Przygotowywane z mąki pszennej, np. chleb pszenny, graham, kajzerki, rogałe.	Wyrabiane z mąki pszennej i żytniej, np. chleb pszenno-żytni.

Warto jeść pieczywo z mąki pełnoziarnistej, czyli takiej, która powstała ze zmielenia ziaren wraz z okrywającymi je łuskami (otrębami). Otręby zawierają dużo błonnika i witamin z grupy B. Do takiego pieczywa zaliczamy np. graham i chleb razowy. Wspólnie z dorosłymi możecie upiec chleb według podanego przepisu.

Chleb mieszany z ziarnami

- 25 dag mąki żytniej razowej
- 25 dag mąki pszennej
- 3 łyżki ziaren słonecznika
- 1 łyżka pestek dyni
- 1 łyżka nasion lnu
- 4 łyżki oleju
- pół litra lekko podgrzanej wody
- 3 dag świeżych drożdży
- płaska łyżka soli

Drożdże zalejcie 2 łyżkami lekko podgrzanej wody i posypcie łyżeczką mąki. Odstawcie na mniej więcej 30 min. Po tym czasie wyrośnięte drożdże, wodę i olej dodajcie do wymieszanych suchych składników. Mieszajcie ciasto przez 5 min, a potem odstawcie na mniej więcej 45 min. Przelóżcie masę do formy posmarowanej olejem. Piekarnik nagrzejcie do 210°C i pieczcie chleb około godziny. Smacznego!

DLA CIEKAWYCH

Przypuszcza się, że pieczywo spożywano nawet 12 tysięcy lat temu. Nasi przodkowie rozniali między kamieniami nasiona zbóż i mieszały je z wodą. Z takiego ciasta piekli płaskie placki, zwane podpłomykami. Płaskie bochenki łatwo było łamać. Stąd w wielu kulturach na całym świecie wziął się zwyczaj łamania się chlebem.

1. Dowiedźcie się, jakie prace muszą wykonać różne osoby, żeby chleb znalazł się na naszym stole. Jakie zawody wykonują te osoby? Co muszą wiedzieć i potrafić?
2. Przynieście do szkoły różne gatunki pieczywa. Spróbujcie ich. Okreście ich smak, zapach, wygląd. Wykorzystajcie wyrazy określające cechy, np. takie: chrupiący, smaczny, pachnący.

3. Zastanówcie się, czego jeszcze chcielibyście się dowiedzieć o wypieku lub rodzajach chleba. Wybierzcie się do piekarni lub sklepu z pieczywem.
4. Poszukajcie strony internetowej muzeum chleba i wybierzcie się tam na wirtualną wycieczkę.

30 JAK POWSTAJE CHLEB?
31

POMYSŁY NA REALIZACJĘ Z KOMENTARZEM

PROCES TWORZENIA (podręcznik, s. 30–31)

Dzieci, na podstawie diagramu znajdującego się w podręczniku, omawiają etapy procesu powstawania chleba: od ziarna do wypieku. Nauczyciel prosi, aby chętny uczeń wymienił zawody, z którymi można powiązać wszystkie wymienione etapy. Dzieci tworzą nowe opisy do ilustracji z podręcznika, uzupełniając je o nazwy profesji. Nauczyciel zapisuje zdania na tablicy, a uczniowie w zeszycie.

ABECADŁO (podręcznik, s. 30–31)

Nauczyciel rozdaje uczniom i czyta tekst *Abecadło o chlebie*. Dzieci wskazują zwrotki wiersza, które charakteryzują etapy procesu tworzenia chleba pokazane w podręczniku. Nauczyciel zapisuje na tablicy rymy, które pojawiły się w wierszu. Uczniowie przepisują je do zeszytu. Potem wybierają z wiersza cztery wyrazy i tworzą do nich rymy. Następnie dzieci wskazują litery polskiego alfabetu, które nie zostały wymienione w wierszu *Abecadło o chlebie*. Zapisują po trzy przymiotniki, rzeczowniki oraz czasowniki rozpoczynające się od tych liter.

KIM JA JESTEM?

Cztery zespoły uczniowskie przygotowują scenki teatralne, w których prezentują po jednym z wybranych zawodów: rolnik, młynarz, piekarz, sprzedawca pieczywa. Przedstawiają miejsce pracy, codzienne czynności oraz atrybuty poszczególnych profesji. Każdy uczeń powinien wziąć czynny

udział w prezentacji. Dzieci wykonują atrybuty zawodów z dostępnych materiałów plastycznych (np. kartek formatu A4, worków na śmieci, taśmy klejącej, mąki, folii aluminiowej, drucików kreatywnych, wykałaczek szaszłykowych, papieru do wypieków). Podczas prezentacji pozostałe zespoły zgadują, co to za zawód.

WIRTUALNA WYCIECZKA DO MUZEUM

Nauczyciel zabiera uczniów na wirtualną wycieczkę do Muzeum Chleba w Radzionkowie (BIBLIOGRAFIA). Prosi zespoły o przygotowanie (metodą kuli śniegowej) informacji o tym, co nam wolno, a czego nie wolno w muzeum, jak powinniśmy się ubrać na taką wycieczkę. Uczniowie zapisują wypracowane treści na jednym dużym arkuszu. Przedstawiciele zespołów prezentują odpowiedzi.

PLAN MUZEUM

Nauczyciel prowadzi wirtualne zwiedzanie. Uczniowie odwołują się do pomieszczenia muzeum, zadając w każdym pytaniu. Na dłużej zatrzymują się w sali piekarni i miejscu, gdzie są urządzenia piekarnicze. Uczniowie próbują odgadnąć przeznaczenie i nazwy eksponatów.

PIEKARNIA DAWNIEJ I DZIŚ

Nauczyciel przygotowuje wcześniej fragment filmu z Muzeum Chleba (część o wypieku chleba w tradycyjnej piekarni) i wyszukany film reklamowy prezentujący nowoczesną

piekarnię. Uczniowie oglądają oba filmy. Nauczyciel prowadzi dyskusję zmierzającą do podsumowania informacji o tym, co zmieniło się we współczesnej piekarni, a co pozostało bez zmian. Nauczyciel zapisuje notatkę na tablicy, a uczniowie w zeszycie.

RÓŻNE RODZAJE CHLEBA

Nauczyciel z wyprzedzeniem prosi uczniów o przyniesienie różnych rodzajów chleba. Dzieci przygotowują stół z małymi kawałkami pieczywa. Oglądają i degustują je. Potem określają, z jakiego zboża zrobiony jest dany chleb i jakie ziarno zawiera. Nauczyciel prosi, aby każdy zapisał w zeszycie przymiotniki, którymi można określić chleb.

PIECZYWO NA ŚWIECIE

Uczniowie wyszukują w internecie różne rodzaje pieczywa i kojarzą je z właściwymi krajami (np. bagietka – Francja). Tworzą napisy z nazwą chleba w prostym programie graficznym. Drukują je i z pomocą nauczyciela umieszczają w odpowiednim miejscu na mapie świata.

PROJEKTANT CHLEBA

Zespoły projektują nowy rodzaj chleba. Wymyślą jego nazwę, kształt oraz przepis. Uczniowie zapisują kolejno: potrzebne przybory kuchenne, produkty oraz metodę wykonania chleba. Metodę zapisują w punktach w formie nakazów. Obok każdego punktu rysują piktogram.

NAWIGACJA

PODRĘCZNIK:

Nasza szkoła. Podręcznik do szkoły podstawowej. Klasa 3. Część 1A, s. 30–31.

ZASOBY:

EPODRECZNIKI.PL [1] [2] [3] [4] [5] [6] [7] [8]

SCHOLARIS.PL: [OD ZIARENKA DO BOCHENKA](#)

LITERATURA:

Andersen H.Ch., (1988), *Dziewczyna, która podeptała chleb*, [w:] tegoż, *Baśnie*, Poznań: Wydawnictwo Pańskie, s. 289–297.

Betza W., (1987), *Abecadło o chlebie*, Warszawa: Krajowa Agencja Wydawnicza.

Kto? Co? Tajemniczy rzeczownik

CELE OPERACYJNE

Uczeń:

- wyszukuje w słowniku definicję pojęcia „dożynki”;
- układa pytania do tekstu i potrafi na nie odpowiadać;
- rozdziela elementy stroju ludowego;
- dostrzega podobieństwa i różnice w strojach z różnych regionów kraju;
- klasyfikuje rzeczowniki ze względu na liczbę i rodzaj;
- wyszukuje na obrazie elementy, których nazwy są rzeczownikami;
- wymienia czynności, które wykonuje rolnik w zależności od pór roku;
- wymyśla słowa do krzyżówki, układa do nich hasła;
- bierze udział w zabawach, przestrzegając przyjętych reguł.

AKTYWNOŚCI UCZNIWA

- projektujemy, wykonujemy i prezentujemy stroje ludowe;
- redagujemy definicję rzeczownika na podstawie pogrupowanych wyrazów;
- układamy historię do obrazu z wykorzystaniem wyszukanych rzeczowników;
- planujemy i przydzielamy czynności niezbędne do organizacji klasowych dożynek.

1. Wskażcie w wierszu nazwy ludzi, zwierząt, roślin i rzeczy.

Agnieszka Frączek
Dożynki
Co się tu u nas dziś wyprawiało!
Przyjechał trębacz z orkiestrą całą,
piekarz z bochenkiem większym od stołu,
hodowca bydła ze stadkiem wołów;
wójt przyprowadził aż trzy ciągniki
(ktoś poubierał je w słoneczniki!),
kilku rolników przywiozło skrzynic,
a w nich buraki, jabłka i dynie,
śliwki i gruszki, chrzan i ogórki...
Był nawet kogut i takie kurki,
które kudłate mają czupryniki.
Ogromnie lubię nasze dożynki!

2. Przygotujcie podobną tabelę i wpisujcie do niej nazwy ludzi, zwierząt, roślin i rzeczy widocznych na ilustracji.

	Nazwy ludzi	Nazwy zwierząt	Nazwy roślin	Nazwy rzeczy
Liczba pojedyncza	rolnik	kogut	ogórek	trąba
Liczba mnoga	rolnicy	koguty	ogórki	trąby

3. Przyjrzyjcie się wyrazom napisanym w tabelkach. Podajcie inne przykłady.

	Liczba pojedyncza	Liczba mnoga
Rodzaj męski	ten rolnik, koń...	ci rolnicy...
Rodzaj żeński	ta kura, dynia...	konie, kury, dynie,
Rodzaj nijaki	to zboże, jajko...	jajka, zboża...

4. Wyjaśnijcie pisownię wyrazów z 6. Podajcie podobne przykłady.

1 pies – 6 psów
1 rolnik – 8 rolników
1 krowa – 5 krów

5. Napiszcie kilka zdań o tym, co przedstawia ilustracja. Podkreście rzeczowniki.

ZWRÓĆCIE UWAGĘ
Wyrazy, które oznaczają nazwy ludzi, zwierząt, roślin, rzeczy, to **rzeczowniki**. Rzeczowniki występują w liczbie pojedynczej i mnogiej. W liczbie pojedynczej wyróżniamy rzeczowniki rodzaju:
 ■ męskiego – ten, np. pan, słoń,
 ■ żeńskiego – ta, np. owca, trawa,
 ■ nijakiego – to, np. słońce, dziecko.

32 ZAULEK SŁÓWEK – RZECZOWNIK 33

POMYSŁY NA REALIZACJĘ Z KOMENTARZEM

WYJAŚNIAMY POJĘCIE „DOŻYŃKI”

Nauczyciel rozdaje dzieciom słowniki języka polskiego i prosi o zdefiniowanie pojęcia „dożynki”. Uczniowie zapisują wyjaśnienie w zeszytach.

OPISUJEMY ILUSTRACJĘ (podręcznik, s. 32–33)

Nauczyciel dzieli uczniów na grupy i prosi o przygotowanie pytań do ilustracji z podręcznika. Z puli ułożonych i zapisanych na tablicy pytań dzieci wybierają jedno i wspólnie przygotowują odpowiedź. Następnie każda z grup czyta swoje pytanie i przedstawia odpowiedź na forum klasy.

DOŻYŃKOWE ŚWIĘTO (podręcznik, s. 32)

Dzieci czytają tekst z podręcznika *Dożynki*. Porównują tekst z ilustracją.

ŚWIĄTECZNY UBIÓR

Nauczyciel rozpoczyna dyskusję na temat strojów osób przedstawionych na rysunku. Wykorzystując dostępne źródła (ilustrowane plansze, zdjęcia i ilustracje w internecie), prezentuje uczniom stroje ludowe z różnych regionów Polski. Dzieci porównują je, wskazują różnice i podobieństwa.

DOŻYŃKOWA REWIA MODY

Uczniowie pracują w zespołach. Każdy wybiera spośród siebie modela i modelkę, dla których pozostali członkowie grupy projektują i wykonują stroje ludowe. Stroje mogą zo-

stać wykonane z kolorowych i czarno-białych gazet, bibuły, włóczki, wstążek, skrawków materiałów i taśmy klejącej. Po zakończeniu pracy każda grupa prezentuje strój i opisuje jego elementy.

DOŻYŃKOWA GRAMATYKA (podręcznik, s. 33)

Nauczyciel rysuje na tablicy tabele na wzór tych z zadania 3. z podręcznika. Uczniowie uzupełniają tabele, wpisując przykłady rzeczowników – nazwy obiektów przedstawionych na ilustracji oraz elementów strojów ludowych.

CO TO JEST RZECZOWNIK?

Uczniowie przyglądają się wypisanym w tabelach wyrazom i próbują w parach pogrupować je według dowolnego kryterium. Przedstawiają swoje propozycje. Następnie wspólnie redagują definicję rzeczownika i zapisują ją w zeszytach.

KLASOWE DOŻYŃKI

Wszystkie dzieci wykładają przyniesione przez nich plony z ogrodu i sadu. Nauczyciel wypisuje na tablicy zadania: „wystawa plonów”, „przygotowanie potraw”, „przygotowanie napojów”, „dekoracja klasy” i „opracowanie choreografii”. Dzieci dzielą się na grupy, wybierają i wykonują poszczególne zadania.

Po zakończeniu pracy odbywają się klasowe dożynki, podczas których prezentowany jest taniec (grupa może nauczyć swojej choreografii pozostałą część klasy).

TWORZYMY NIESAMOWITE HISTORIE

Nauczyciel dzieli uczniów na grupy. Każda otrzymuje wydrukowaną reprodukcję obrazu przedstawiającego życie na wsi (np. Józef Chełmoński: *Bociany, Babie lato, Dymy. Jesień, Owczarek*; Aleksander Gieryski: *Chłopiec niosący snop* lub dzieła Leona Wyczółkowskiego). Zadaniem dzieci jest wyszukanie na reprodukcji jak największej liczby elementów i zapisanie ich na kartce. Następnie uczniowie układają historię, której ilustracją mógłby być obraz, i starają się wykorzystać jak najwięcej wypisanych przez siebie rzeczowników. Na koniec prezentują swoje niesamowite historie.

PRACA NA WSI

Nauczyciel prezentuje wydrukowane reprodukcje obrazów przedstawiających prace na wsi: Józef Chełmoński: *Owczarek, Orka*; Leon Wyczółkowski: *Siewca, Kopanie buraków, Rybacy brodzący (połów raków)*; Pieter Bruegel starszy: *Żniwa*; Józef Jaroszyński: *Sianokosy*. Dzieci próbują ułożyć obrazy według chronologii prac na wsi. Następnie nauczyciel opowiada, na czym polegają przedstawione na obrazach czynności i kiedy się je wykonuje. Uczniowie poprawiają ewentualne błędy w kolejności ułożenia reprodukcji.

ŁAŃCUCH SKOJARZEŃ

Uczniowie siedzą w kręgu na dywanie. Nauczyciel wymienia jeden dowolny rzeczownik związany z pracą na wsi. Dzieci

NAWIGACJA

PODRĘCZNIK:

Nasza szkoła. Podręcznik do szkoły podstawowej. Klasa 3. Część 1A, s. 32–33.

ZASOBY:

EPODRECZNIKI.PL [1]

SCHOLARIS: RZECZOWNIK

UBIÓR NA KAŻDĄ POGODĘ (rodzaje rzeczownika)

WYRAZY ZWIĄZANE Z POGODĄ (liczba rzeczownika)

LITERATURA:

Drabik L., Kubiak-Sokół A., Sobol E., (2016), *Słownik języka polskiego*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

podają kolejno rzeczownik, który kojarzy im się z wymienionym przez poprzedzającą osobę. Zabawa się kończy, gdy kolejka powróci do nauczyciela.

WIEJSKA KRZYŻÓWKA

Uczniowie parami układają krzyżówkę, której rozwiązaniem będzie rzeczownik „dożynki”. Słowa, które tworzą krzyżówkę, mają być związane z wiejskim podwórkiem. Po wymyśleniu i zapisaniu hasła do wyrazów krzyżówki dzieci wymieniają się swoimi łamigłówkami.

PODWÓRKOWE ZABAWY

Dzieci dzielą się na kilka zespołów. Każda grupa losuje kartkę z nazwą zabawy, w którą będzie się bawić przez np. następne 5 minut. Po upływie wyznaczonego czasu uczniowie zmieniają zabawy. Przykłady zabaw: ciuciubabka, chowany, przeciąganie liny, wyścigi w workach, gra w gumę, w klasy.

Jakie tajemnice kryje las?

CELE OPERACYJNE

Uczeń:

- stosuje się do zasad zachowania w lesie;
- obserwuje przyrodę za pomocą lupy i lornetki;
- porównuje opis lasu z jego rzeczywistym wyglądem;
- rozumie znaczenie chlorofilu dla funkcjonowania rośliny;
- analizuje schemat graficzny, wyciąga wnioski i sporządza notatkę;
- rozumie przyczyny częstszego obumierania drzew iglastych;
- analizuje tekst słuchany i na jego podstawie dopasowuje ilustracje.

AKTYWNOŚCI UCZNIWA

- tworzymy prace plastyczne z wykorzystaniem naturalnych materiałów pochodzenia roślinnego;
- rozpoznajemy odgłosy, które można usłyszeć w lesie;
- przeprowadzamy doświadczenie udowadniające istnienie różnych barwników w liściach;
- wykonujemy kompozycje roślinne ze skarbów lasu;
- wykonujemy strój pani Jesieni z naturalnych materiałów przyniesionych z lasu.

Leśna galeria

Dziś byliśmy w lesie i przygotowaliśmy tam galerię obrazów. Przed wyjściem rozmawialiśmy o tym, jak można obserwować przyrodę. Ustaliliśmy też zasady zachowania się w lesie. Najważniejsze brzmiały: „Zachowujemy się cicho” i „Zostawiamy teren takim, jakim go zostaliśmy”. Pani Ania dała nam tekturowe ramy, sznurki i klamerki. Bartek i Żaneta zabrali drewniane ramy do obrazów.

1 Zbieraliśmy kolorowe liście, suche gałązki i trawy oraz kawałki kory. Układaliśmy je w ramkach i mocowaliśmy klamerkami. Udało nam się stworzyć wyjątkowo ciekawe obrazy. Zawiesiliśmy je na sznurkach rozpiętych między drzewami. W taki sposób powstała leśna galeria.

SPIS TREŚCI

2 Z kasztanów, żołądź, szyszek i liści układaliśmy na trawie różne wzory.

3 W lesie szukaliśmy interesujących miejsc. Aby bliżej się im przyjrzeć i podziwiać piękno stworzone przez naturę, przykładaliśmy do nich puste ramy do obrazów.

Przez lupę oglądaliśmy liście, szyszki, mech. Zastanawialiśmy się, dlaczego liście zmieniają kolory i opadają. Dlaczego mech na drzewach rośnie najczęściej po jednej stronie drzewa? Wsluchiwaliśmy się w leśne odgłosy, muzykę wiatru i śpiew ptaków. Przed powrotem posprzątałiliśmy, by po naszej wizycie nie pozostał żaden ślad.

4 Z wycieczki przynieśliśmy wiele okazów przyrodniczych. Już w szkole wykonaliśmy z nich różne ozdoby i zabawki, które później podarowaliśmy najbliższym.

34 LEŚNA GALERIA
35

POMYSŁY NA REALIZACJĘ Z KOMENTARZEM

WYCIECZKA DO LASU LUB STAREGO PARKU

Uczniowie wraz z nauczycielem wybierają się na wycieczkę do lasu lub starego parku (jeśli nie jest to możliwe, można obejrzeć film *Spacer po lesie* z e-podręcznika – NAWIGACJA). Przed wyjściem nauczyciel ustala z dziećmi zasady zachowania w lesie. Na wyprawę warto zabrać lupy i lornetki, aby móc lepiej obserwować przyrodę. Uczniowie zbierają skarby lasu, np. liście, korę, żołądź, szyszki, mech. Przydadzą się one do stworzenia „Leśnej galerii”.

LEŚNE MELODIE

Podczas wycieczki do lasu lub parku dzieci zatrzymują się na chwilę w ciszy i wsluchują się w odgłosy przyrody. Próbują odgadnąć i nazwać źródła usłyszanych dźwięków.

OPIS JESIENNEGO LASU

Nauczyciel odtwarza *Opis jesiennego lasu* z e-podręcznika (NAWIGACJA). Dzieci porównują las widziany na wycieczce z wysłuchanym opisem. Dyskutują na temat zauważonych różnic i podobieństw. Uczniowie zapisują do zeszytu wymienione w opisie nazwy kolorów liści. Pod notatką odrysowują sylwetkę liścia i pokrywają ją barwami wymienionymi w notatce.

CZY WIESZ, ŻE...

Nauczyciel drukuje ciekawostki na kartkach formatu A4 i wiesza je w widocznym miejscu. Co tydzień wymienia in-

formacje na nowe. Każdego dnia dzieci odczytują je na głos. Nauczyciel opowiada dzieciom o zielonym barwniku w liściach, zwanym chlorofilem, który powstaje w komórkach rośliny. Jest on jej potrzebny do przeprowadzenia procesu fotosyntezy.

CZY W LIŚCIACH JEST TYLKO ZIELONY BARWNIK?

Nauczyciel dzieli uczniów na cztery grupy. Każda z nich otrzymuje moździerz i tyle bibulek, ile dzieci jest w grupie (bibułki zrobione np. z filtra do kawy). Uczniowie tną nożyczkami zielone liście na małe kawałki. Wrzucają je do moździerza i rozdrabniają. Następnie nauczyciel dodaje niewielką ilość alkoholu etylowego. Uczniowie mieszają liście z alkoholem, tak aby zabarwił się on na zielono. Zanurzają końcówkę bibułki w roztworze i pozostawiają na kilka godzin. Po upływie tego czasu można zaobserwować na paskach rozwarstwienie się kolorów. Nauczyciel wyjaśnia dzieciom, że w liściach, oprócz zielonego chlorofilu, występują także inne barwy: żółty, czerwony, pomarańczowy, brązowy. Jesienią, gdy temperatura powietrza spada i brakuje światła słonecznego, roślinom nie jest już potrzebny zielony barwnik. Ukazują się wtedy inne, ukryte w nich kolory.

NASZA LEŚNA GALERIA

Dzieci wykonują ramki z tektury. Układają w nich na ławkach dowolne kompozycje z przyniesionych z wycieczki skarbów lasu. Chętni uczniowie mogą również przykleić

ramki na kartki i ponaklejać tam kompozycje z liści, trawy itp. Po skończonej pracy dzieci oglądają wszystkie prace.

LASY I ICH RODZAJE

Uczniowie oglądają zdjęcia zamieszczone w e-podręczniku (NAWIGACJA) i zastanawiają się, według jakiego kryterium dzielimy lasy. Następnie zapisują w zeszytach krótką notatkę na ten temat.

CZY WIESZ ŻE...

Nauczyciel przedstawia uczniom ciekawostkę: Drzewa iglaste też zrzucają igły, ale nie wszystkie na raz. Każdego roku opada co trzecia igła. W ten sposób drzewo wymienia wszystkie igły co trzy lata. Liście drzew iglastych, zwane igłami, pokryte są woskiem, który chroni je przed mrozem i nadmiernym parowaniem. Jednak lepkość wosku powoduje, że przyklejają się do niego różnego rodzaju zanieczyszczenia i wiatr nie może ich zdmuchnąć. Z tego powodu drzewa iglaste są bardziej narażone na choroby.

JESIENNE KREACJE

Uczniowie dzielą się na pięcioosobowe grupy. Każda otrzymuje duży arkusz szarego papieru, na którym odrysowuje sylwetkę jednego z członków zespołu. Dzieci projektują i wykonują strój dla pani Jesieni z przyniesionych z lasu liści, mchu, paproci, traw, kwiatów, owoców itp. Po zakończonej pracy uczniowie prezentują stworzone przez siebie kreacje,

NAWIGACJA

PODRĘCZNIK:

Nasza szkoła. Podręcznik do szkoły podstawowej. Klasa 3. Część 1A, s. 34–35.

ZASOBY:

EPODRECZNIKI.PL: [1][2][3]

omawiają elementy stroju i wieszają prace w widocznym miejscu.

KTO OBGRYZŁ ŚWIERKOWE SZYSZKI?

Dzieci siedzą na dywanie. Nauczyciel kładzie na środku ilustracje przedstawiające szyszki obgryzione przez dzięcioła, krzyżodzioba świerkowego, wiewiórkę i mysz polną lub nornicę rudą. Informuje uczniów, w jaki sposób można odróżnić, które zwierzę zjadło daną szyszkę. Dzięcioł zjada tylko czubek szyszki – mocuje ją w szczelinie pnia lub w pieńku, w tzw. kuźni dzięcioła, i wydłubuje dziobem nasiona zawierające olej. Krzyżodziób świerkowy pozostawia szyszki z rozłupanymi i postrzępionymi łuskami. Ptak ten, zwisając z drzewa głową w dół, obiera łuski zakrzywionym dziobem. Wiewiórka pozostawia łuski z czubka szyszki – odrywa najpierw dolne łuski, a następnie zjada nasiona. Mysz polna lub nornica ruda dokładnie obgryzają szyszki. Nie znajdziemy na nich żadnych śladów po łuskach lub nasionach. Zadaniem dzieci jest identyfikacja ilustracji obgryzionych szyszek i dopasowanie ich do zwierzęcia, które mogło je zjeść. Podczas łączenia szyszek ze zwierzętami uczniowie argumentują na głos swoje odpowiedzi.

Skarbnica wiedzy

CELE OPERACYJNE

Uczeń:

- szuka skojarzeń ze słowem „drzewo”;
- na podstawie eksperymentu wyjaśnia sposób pobierania wody przez roślinę;
- porównuje treść wiersza z obrazem;
- odnajduje w wierszu metafory i je wyjaśnia;
- tworzy rymy do podanych w podręczniku słów;
- układa wiersz na temat drzewa w dowolnie wybranej porze roku;
- podaje cechy, które świadczą o ważnej roli drzewa w życiu ludzi i zwierząt;
- przedstawia w formie listu właściwe zachowania w lesie;
- stosuje formę zaproszenia;
- rysuje węglem.

AKTYWNOŚCI UCZNIWA

- tworzymy drzewo, które ma pełnić rolę skarbnicy wiedzy;
- piszemy list, w którym opisujemy zasady zachowania w lesie;
- tworzymy zaproszenie dla dzieci do odwiedzenia lasu.

Kazimierz Sichulski
Jesień

SPIS TREŚCI

Natalia Usenko
Nasze drzewo

Stoi drzewo **złociste** pod lasem.
Oprócz słońca niewiele mu trzeba.
Czasem sobie na wietrze zatańczy,
smukłe ręce wyciąga do nieba.

Czasem kogoś przed **deszczem** osłoni,
ptaki na nim siadają przelotne.
To wiewiórka przybiegnie, to zając –
ono nigdy nie bywa samotne.

Przychodzimy do niego **na spacer**.
Pień sękaty ukradkiem głaszczemy.
Bo to drzewo to stary przyjaciel,
choć wydaje się głuchy i niemy...
Ale przecież nas zna od dzieciństwa,
więc lubimy odwiedzać je z bratem!

Ono zawsze nas wita z radością,
wiosną,
zimą,
jesienią
i latem.

{ ZWRÓĆCIE UWAGĘ }

Poetki i poeci tworzą wiersze ze słów.
Układają je tak, żeby się rymowały
lub nie, a wersy i zwrotki (strofy) miały
rytm. Malarze i malarki posługują się
różnymi technikami malarskimi,
kolorami i światłem.
I jednych, i drugich cechują: wyobraźnia,
wrażliwość i oryginalne spojrzenie
na świat. Swoje myśli i odczucia
wyrażają w niezwykle, zaskakujący
sposób. Ich dzieła potrafią wprawić
w zadumę, zasmucić lub rozвесelić.

na piknik

srebrzyste   skwarem

śniegiem   na sanki

kwitnące   zielone

wiatrem   Po kwiaty

- Zastanówcie się, co wspólnego mają ze sobą obraz „Jesień” i wiersz „Nasze drzewo”.
- Przygotujcie cztery kartoniki i oznaczcie je: wiosna, lato, jesień, zima. Z jednej strony kartoników namalujcie plamki w kolorach, które dominują w danej porze roku. Z drugiej strony napiszcie wyrazy, które wam się z nią kojarzą.
- Wyobraźcie sobie, że obraz na sąsiedniej stronie przedstawia drzewo w innej porze roku. Jak można zmienić wiersz, żeby opowiadał o drzewie wiosną, latem i zimą? Skorzystajcie z wyrazów znajdujących się obok wiersza lub podajcie własne propozycje.

POMYSŁY NA REALIZACJĘ Z KOMENTARZEM

SKOJARZENIA

Nauczyciel wybiera dwóch chętnych uczniów. Podaje im zapisane na kartce słowo „drzewo”. Uczniowie za pomocą rzeczowników wymieniają na przemian skojarzenia z nim związane. Pozostałe dzieci odgadują słowo z kartki.

JAK PIJĄ ROŚLINY?

Zespoły uczniowskie przygotowują eksperyment według podanych przez nauczyciela wskazówek:
Napełnij dwie probówki do połowy wodą. Następnie uzupełnij je cieczami o różnej barwie – np. do jednej dodaj czerwony atrament, a do drugiej – niebieski. Obie umieść w kubku. Rozdziel ostrożnie łydę białego kwiatu (róży lub goździka) i umieść końcówki w dwóch cieczach. Co pół godziny zapisuj swoje obserwacje.
Po kilku godzinach uczniowie wyjaśniają, w jaki sposób roślina pije wodę.

WSPÓLNE CECHY (podręcznik, s. 36–37)

Nauczyciel odczytuje wiersz Natalii Usenko *Nasze drzewo*. Uczniowie wymieniają wspólne cechy wiersza i obrazu Kazimierza Sichulskiego *Jesień*. Zapisują wszystkie skojarzenia do zeszytu.

CO UBARWIA WIERSZ?

Nauczyciel zapisuje na tablicy słowo „metafora”. Zespoły uczniowskie wyszukują jego znaczenie w słowniku języka

polskiego. Chętne dziecko odczytuje definicję. Nauczyciel podaje przykład przenośni: złote serce. Zespoły uczniowskie zastanawiają się nad jej znaczeniem. Po dyskusji dzieci w grupach zaznaczają metafory w wierszu *Nasze drzewo* i wspólnie ustalają ich znaczenie. Chętni uczniowie wypowiadają się na temat znalezionych przenośni. Wszyscy zapisują metafory do zeszytu, a pod każdą tworzą odpowiednią ilustrację.

RYMY (podręcznik, s. 37)

Nauczyciel zapisuje na tablicy wszystkie słowa znajdujące się w podręczniku obok wiersza *Nasze drzewo* (można dodać inne wyrazy). Przydziela każdemu zespołowi po trzy słowa i prosi o ułożenie do nich po kilka rymów (uczniowie mogą używać innych form tych wyrazów, np. na pikniku – na pikniku). Grupy zapisują swoje propozycje na arkuszach papieru, tak aby wszystkie były widoczne dla każdego dziecka. Chętni uczniowie odczytują znalezione rymy. Inne grupy mogą uzupełniać pomysły, dopisując je na arkuszu.

MÓJ WIERSZ

Zespoły uczniowskie układają zwrotkę wiersza na temat drzewa w dowolnie wybranej porze roku. Strofa może zawierać metafory oraz słowa i rymy z poprzedniego zadania. Nauczyciel przypomina dzieciom o nadaniu utworowi tytułu. Zespoły odczytują swoje wiersze. Indywidualnie tworzą do nich ilustracje.

SKARBNIKA WIEDZY W JEDNYM DRZEWIE

Nauczyciel proponuje wykonanie modelu dużego drzewa, które posłuży innym uczniom jako skarbnica wiedzy. Nauczyciel ma przygotowany stelaż drzewa: pień z kształtce trójnogu z liter „L”, koronę w kształtce koła, do której będą doklejane duże kolorowe liście (formatu A5). Rozdaje uczniom różnego kształtu szablony liści. Dzieci odrysowują je na kartkach bloku technicznego, wycinają i malują farbami. Przyklejają liście do drzewa. Liście posłużą jako miejsca na wpisanie ważnych informacji.

PO CO NAM DRZEWA?

Nauczyciel zapisuje na tablicy ważne pytanie: Czy drzewa są nam potrzebne do życia? Pięć zespołów zastanawia się nad odpowiedziami, jednak każdy w innym aspekcie. Pierwszy w kontekście przyrody i środowiska, drugi – technologii, trzeci – społeczeństwa, czwarty – kultury i sztuki, piąty – zdrowia. Chętni uczniowie z każdego zespołu prezentują swoje pomysły. Zapisują je na liściach jednego koloru i umieszczają w różnych miejscach na drzewie-skarbnicy wiedzy.

WAŻNE ZASADY

Nauczyciel zaprasza dzieci na dywan i prosi o wylosowanie karteczek z nazwami leśnych zwierząt. Uczniowie wcielają się w ich rolę i organizują zebranie na polanie. Temat spotkania dotyczy zachowania się dzieci podczas wizyty w le-

NAWIGACJA

PODRĘCZNIK:

Nasza szkoła. Podręcznik do szkoły podstawowej. Klasa 3. Część 1A, s. 36–37.

ZASOBY:

EPODRECZNIKI.PL: [1]

SCHOLARIS: [JAK DBAMY O LAS?](#)

LITERATURA:

Drabik L., Kubiak-Sokół A., Sobol E., (2016), *Słownik języka polskiego*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

sie – obradujące zwierzęta dzielą się swoimi obawami. Po burzy mózgów zespoły piszą w imieniu leśnych mieszkańców listy do dzieci. Ochotnicy odczytują listy, a obawy zwierząt oraz zasady zachowania się w lesie zostają zapisane na kolejnych liściach i umieszczone na drzewie.

ZAPROSZENIE

Każdy uczeń, ponownie w roli zwierzęcia, projektuje i tworzy zaproszenie dla dzieci, zachęcające do odwiedzenia lasu.

MALOWANE DRZEWEM

Nauczyciel przygotowuje białe kartki, węgiel do rysowania oraz przyniesione przez uczniów małe liście o różnych kształtach. Uczniowie rysują węglem drzewo, a następnie tworzą jego koronę, odciskając pomalowane farbą liście.

JAK PIJĄ ROŚLINY?

Chętne zespoły odczytują spisane pomiary eksperymentu oraz formułują wniosek ze swoich obserwacji. Odpowiedź na pytanie „Jak piją rośliny?” można zapisać na liściu i umieścić na drzewie.

Nauczyciel dzieli się z uczniami ciekawostką: mamutowce pompują wodę na wysokość do 100 metrów.

Podszyt i wysokie drzewa... Co wiedzieć o nich trzeba?

CELE OPERACYJNE

Uczeń:

- opisuje wygląd drzewa i krzewu na podstawie ilustracji i własnych obserwacji;
- porównuje cechy drzew i krzewów;
- rozumie znaczenie pojęć: „ornitochoria”, „galas”;
- wyodrębnia potrzebne informacje z wysłuchanego tekstu;
- nazywa zwierzęta zamieszkujące daną warstwę lasu.

AKTYWNOŚCI UCZNIWA

- tworzymy z własnych ciał drzewo i krzew, nazywamy ich części;
- rozpoznajemy roślinność i przyporządkowujemy do danej warstwy lasu;
- przedstawiamy za pomocą mimiki i gestów zwierzęta leśne;
- odkrywamy znaczenie drzew i krzewów dla człowieka i środowiska;
- uzupełniamy odpowiedzi innych.

Co wiemy o drzewach i krzewach?

Krzewy i drzewa to rośliny, które rosną wiele lat i wielokrotnie wydają nasiona. Mają zdrewniałe łodygi, czyli gałęzie. Dzięki temu mogą osiągać duże rozmiary.

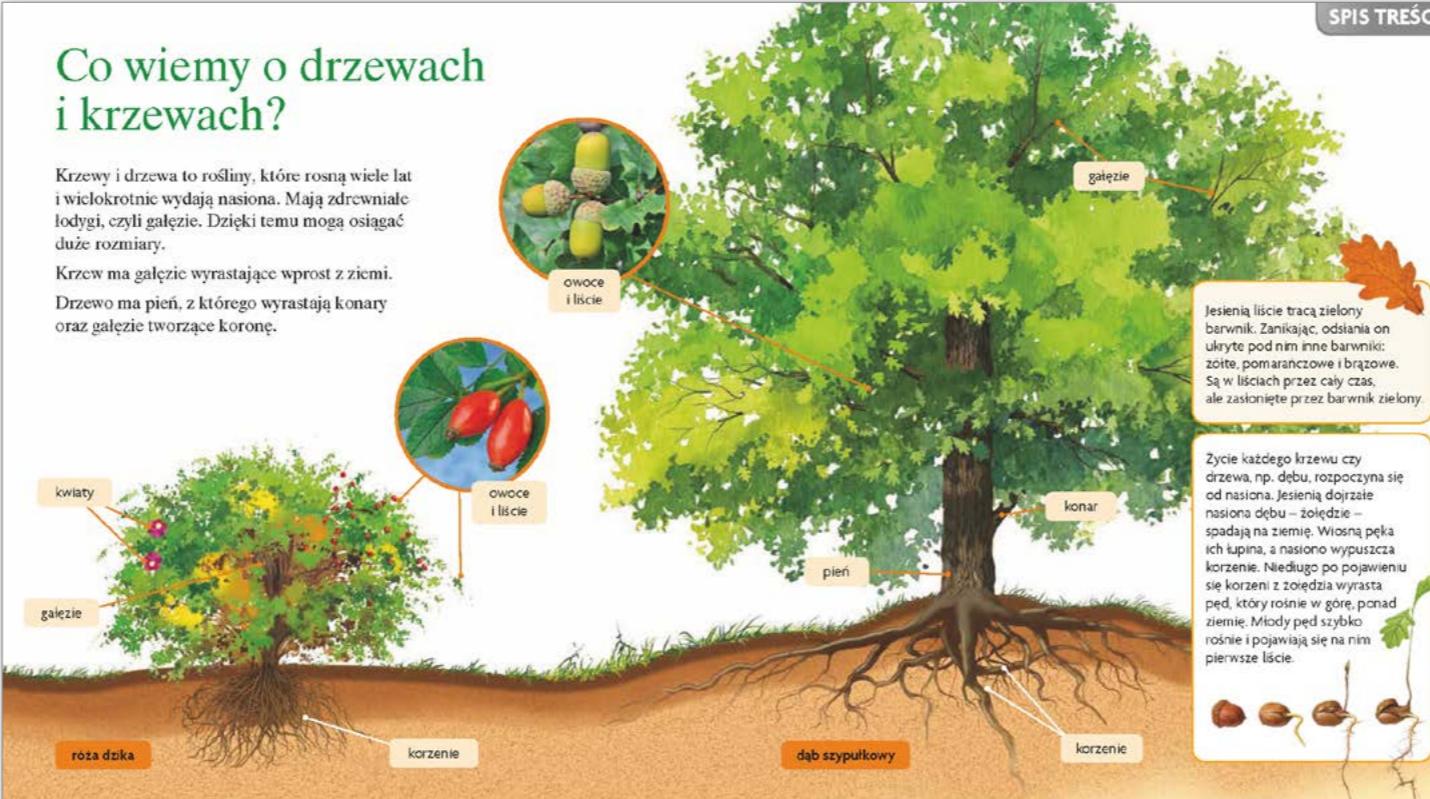
Krzew ma gałęzie wyrastające wprost z ziemi.

Drzewo ma pień, z którego wyrastają konary oraz gałęzie tworzące koronę.

SPIS TREŚCI

Jesienią liście tracą zielony barwnik. Zanikając, odsłania on ukryte pod nim inne barwniki: żółte, pomarańczowe i brązowe. Są w liściach przez cały czas, ale zasłonięte przez barwnik zielony.

Zycie każdego krzewu czy drzewa, np. dębu, rozpoczyna się od nasiona. Jesienią dojrzaje nasiona dębu – żołądź – spadają na ziemię. Wiosną pękają ich łupina, a nasiono wypuszcza korzenie. Niedługo po pojawieniu się korzeni z żołądź wyrasta pęd, który rośnie w górę, ponad ziemię. Młody pęd szybko rośnie i pojawiają się na nim pierwsze liście.

1. Czym się różni drzewo od krzewu? Napiszcie notatkę na ten temat.
2. Porozmawiajcie w klasie o tym, jaką rolę w przyrodzie odgrywają drzewa i krzewy.
3. Dowiedzcie się, czy wszystkie drzewa zrzucają liście na zimę.

4. Poszukajcie informacji o tym, jak obliczyć wiek drzewa rosnącego, a jak ściętego.
5. Narysujcie drzewo i krzew, które rosną blisko waszej szkoły lub waszego domu. Sprawdźcie, jakie mają nazwy. Podpiszcie rysunki.

38 CO WIEMY O DRZEWACH I KRZEWACH?
39

NAWIGACJA

PODRĘCZNIK:

Nasza szkoła. Podręcznik do szkoły podstawowej. Klasa 3. Część 1A, s. 38–39.

ZASOBY:

EPODRECZNIKI.PL: [1] [2] [3]

SCHOLARIS.PL: [SPRAWDŹ SWOJĄ PAMIĘĆ – KWADRAT LITEROWY ROŚLINY LASU](#)

POMYSŁY NA REALIZACJĘ Z KOMENTARZEM

CO TO JEST?

Nauczyciel pokazuje dzieciom zdjęcie drzewa (można użyć planszy edukacyjnej, wydrukowanego obrazka itp.). Uczniowie na podstawie ilustracji i własnej wiedzy opisują drzewo i nazywają jego części. W ten sam sposób nauczyciel postępuje ze zdjęciem krzewu.

PODOBNE, ALE RÓŻNE

Dzieci zastanawiają się, jakie są podobieństwa i różnice między drzewami i krzewami. Nauczyciel rysuje na tablicy tabelę, w której uczniowie zapisują swoje propozycje. Dzieci przepisują tabelę do zeszytu.

CZY MOGĘ ZOSTAĆ DRZEWEM LUB KRZEWEM?

Dzieci siedzą w kręgu na dywanie. Nauczyciel trzyma kartki z wydrukowanymi nazwami części drzew i krzewów: „pień”, „gałęzie”, „konary”, „liście”, „owoce”, „korzenie”, „kwiaty”. Czyta kolejno nazwy zapisane na kartkach, chętni uczniowie budują ze swoich ciał drzewo, a później krzew. Nauczyciel kładzie kartkę z nazwą części rośliny obok dziecka, które odtwarza ten element.

CZY WIESZ, ŻE...

Nauczyciel przekazuje uczniom informację: Nasiona cisu lepiej kiełkują, gdy przejdą przez przewód pokarmowy ptaka (najczęściej drozda). Udział ptaków w rozmnażaniu roślin nazywamy ornitochorią.

MIESZKAŃCY GÓRNEGO PIĘTRA LASU

Uczniowie wysłuchują opowiadania *Z wizytą w dzielnicy wieżowców* z e-podręcznika (NAWIGACJA). W trakcie słuchania zapisują na kartkach nazwy zwierząt zamieszkujących korony drzew. Potem zadają sobie wzajemnie pytania dotyczące gatunków zwierząt opisanych w opowiadaniu i odpowiadają na nie.

KTO JESZCZE MIESZKA W KORONACH DRZEW?

Nauczyciel pokazuje dzieciom ilustrację zamieszczoną w e-podręczniku (NAWIGACJA). Uczniowie czytają na głos nazwy zwierząt i zastanawiają się, które z nich wystąpiły w opowiadaniu *Z wizytą w dzielnicy wieżowców*. Następnie zapisują w zeszytach wszystkie poznane gatunki zwierząt zamieszkujących korony drzew.

PODSZYT – CO TO TAKIEGO?

Uczniowie siedzą na dywanie. Nauczyciel wyjaśnia dzieciom, że podszyt tworzą krzewy i niskie drzewa o wysokości nieprzekraczającej 4 metrów. Kładzie na środku kartki z wydrukowanymi nazwami leśnych roślin (np. jarząb pospolity, malina, jeżyna, jałowiec, leszczyna, kalina, sosna, świerk, dąb, buk, poziomka, jagoda, borówka, borowik, paproć, podgrzybek, mech, konwalia) oraz z nazwami elementów ściółki (opadłe liście i igły, odchody zwierząt, suche gałązki, opadłe owoce, pióra). Zadaniem dzieci jest wybranie kartek z nazwami roślin tworzących warstwę podszytu

i przyklejenie ich na arkusz szarego papieru. Jeśli uczniowie nie znają którejś rośliny, szukają informacji o niej w internecie lub w dostępnych książkach (atlasie, albumie, przewodniku).

WARSTWY LASU

Nauczyciel pyta dzieci, jakie grupy można wyodrębnić spośród niewykorzystanych nazw. Uczniowie podają swoje propozycje. Tworzą grupy roślin wchodzących w skład kolejnych warstw lasu (runa, ściółka leśnej) i przyklejają je na oddzielnych arkuszach szarego papieru. Dzieci układają powstałe plansze w odpowiedniej kolejności na dywanie. Nauczyciel podpisuje je odpowiednią nazwą warstwy lasu.

POZNAJMY MIESZKAŃCÓW PODSZYTU

Uczniowie zastanawiają się w grupach, jakie zwierzęta mogą zamieszkiwać podszyt. Swoje propozycje zapisują na samoprzylepnych karteczkach. Każda grupa przykleja swoje karteczki na odpowiednim arkuszu.

ZWIERZĘCE KALAMBURY

Zajęcia można przeprowadzić na świeżym powietrzu. Dzieci dzielą się na dwie grupy. Zadaniem jednej jest odgadnięcie nazw zwierząt przedstawianych przez chętną osobę z przeciwnej drużyny, która robi to za pomocą mimiki i gestów (nie wolno jej używać słów). Po udzieleniu prawidłowej odpowiedzi trzeba określić, w której warstwie lasu żyje

dane zwierzę. Wygrywa grupa, która udzieli najwięcej prawidłowych odpowiedzi.

CZY WIESZ, ŻE...

Nauczyciel zapoznaje uczniów z kolejną ciekawostką: Dziwne narośla na liściach drzew i krzewów, powstające w wyniku działania owadów, nazywane są galasami. Galasy mogą mieć różny kształt i kolor – kulisty lub podłużny, zielony, brązowy albo czerwony. Pełnią one funkcję schronienia dla larw owadów i nie szkodzą roślinom, na których się znajdują.

PO CO NAM DRZEWA I KRZEWY?

Dzieci dzielą się na dwie grupy. Pierwsza zastanawia się nad znaczeniem drzew i krzewów dla zwierząt i innych organizmów żywych oraz środowiska (schronienie, źródło pożywienia, symbioza, produkcja tlenu). Zadaniem drugiego zespołu jest zapisanie jak największej liczby przykładów wykorzystania poznanych roślin przez człowieka (wyrób drewna, odżywianie, lecznictwo). Uczniowie zapisują swoje propozycje na kartkach. Pierwsza grupa odczytuje swoje pomysły. Dzieci z drugiej drużyny mogą uzupełnić ich wypowiedzi, dopowiadając swoje propozycje. Następnie grupy zamieniają się rolami.

Nieznane oblicza lasu

CELE OPERACYJNE

Uczeń:

- zadaje pytania do tekstu;
- wymienia niektóre zwierzęta oraz drzewa występujące w filmie;
- wymienia ważne cechy mieszkańców, które przyczyniają się do równowagi ekosystemu;
- wyszukuje na mapie znane puszcze;
- określa wiek drzewa na podstawie liczby stojów;
- dokonuje pomiaru długości życia porostu;
- odczytuje zakodowaną informację.

AKTYWNOŚCI UCZNIWA

- odgrywamy scenę dramatową, w której przedstawiamy ważne elementy równowagi ekosystemu;
- ożywiamy martwą gałąź;
- planujemy i tworzymy z plasteliny puszcę wraz z mieszkańcami;
- tworzymy nowy organizm składający się z dwóch innych.

Adam Wajrak

Martwe żywe drzewa

Jeśli podczas wędrowki po lesie spotkacie martwe lub obumierające drzewo, to nie zawsze znaczy, że wszystkie drzewa w tym lesie są chore.

Martwe lub obumierające drzewa, stojące i leżące, pełnią niezwykle ważną funkcję w lesie. Przede wszystkim są mieszkaniem dla przeróżnych ciekawych organizmów. W takich drzewach dzięcioły wykuwają dziuple. Te ptaki wolą pokarm, który znajdują na drzewach martwych i zamierających niż na żywych.

Pnie są schronieniem dla rozwijających się owadów. W martwych bukach składają jajeczka nadobnice alpejskie – niebiesko-czarne owady.

W lasach nie brakuje martwych drzew, co wpływa na występowanie tam wielu gatunków grzybów. Jednymi z najładniejszych grzybów rozwijających się w takim środowisku są czarki – czerwone grzyby pojawiające się pod koniec zimy lub wczesną wiosną. Niezwykła jest też soplówka bukowa , która wygląda jak podwodne koralowce.

Martwe, leżące drzewa są schronieniem dla żab , ropuch i salamander .

SPIS TREŚCI

Zwierzęta te potrzebują wilgoci, a w martwych drzewach jest jej pod dostatkiem. Rozwijają się tam też dziesiątki gatunków mchów i porostów .

Nie dziwnego, że dziś mówi się, że w lesie bez martwych drzew nie byłoby tak różnorodnej przyrody. Przyjmuje się, że od śmierci drzewa do całkowitego rozkładu drewna upływa przynajmniej kilkadziesiąt lat. Na przykład pięćsetletni martwy dąb da schronienie wielu zwierzętom, roślinom i grzybom przez mniej więcej sto lat, zanim zupełnie zniknie.

żaba trawna

ropucha szara

salamandra plamista

dzięcioł czarny

nadobnica alpejska

czarka szkarłatna

soplówka bukowa

mech

porost

1. Dobierzcie się w pary i ulóżcie jak najwięcej pytań do tekstu. Zapiszcie te, które uznacie za najciekawsze, i na nie odpowiedzcie.
2. Poszukajcie w pobliskim parku lub lesie martwych gałęzi lub pni drzew. Zobaczcie, co na nich rośnie i jakie zwierzęta tam mieszkają.
3. Dokończcie wypowiedź: Martwe drzewa pełnią ważną funkcję, ponieważ... Podajcie różne argumenty.

40 **MARTWE ŻYWE DRZEWIA**

41

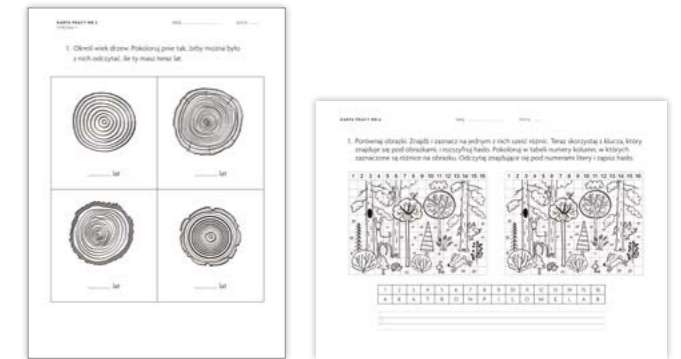
NAWIGACJA

PODRĘCZNIK:

Nasza szkoła. Podręcznik do szkoły podstawowej. Klasa 3. Część 1A, s. 40–41.

KARTY PRACY:

karta pracy nr 5, karta pracy nr 6

ZASOBY:

EPODRECZNIKI.PL: [1] [2]

SCHOLARIS.PL: **DRUGIE ŻYCIE DRZEWA**

LITERATURA:

Fiuk-Cisowski S. (reż.), (2006), *Rok w Puszczy – Białowiecki Park Narodowy*, Warszawa: Studio Filmowe Kalejdoskop.
 Press H.J., (2011), *Świat nauki w niezwykłych eksperymentach*, Kielce: Wydawnictwo Jedność.

POMYSŁY NA REALIZACJĘ Z KOMENTARZEM

SMAKOSZE (podręcznik, s. 40–41)

Nauczyciel prosi wybrane dzieci o przeczytanie na głos tekstu *Martwe żywe drzewa*. Następnie zespoły uczniowskie układają pytania do tekstu. Chętni czytają je na głos. Wybrane pytania zapisują do zeszytu. Każde dziecko samodzielnie udziela na nie pisemnej odpowiedzi.

NASZ CUD NATURY

Nauczyciel odtwarza przygotowany wcześniej film *Rok w Puszczy – Białowiecki Park Narodowy* (warto obejrzeć cały 45-minutowy film). Po projekcji uczniowie wspólnie wypisują nazwy zwierząt oraz drzew, które zapamiętały z filmu.

KŁUSOWNIK

Zespoły uczniowskie otrzymują od nauczyciela koperty z nazwami leśnych roślin i zwierząt (dąb, buk, grzyb, dzięcioł, spróchniałe drzewo, mech, mrówka, jarzębina, nietoperz, gryzoń, żubr, żaba itp.). Zanim grupa otworzy kopertę, typuje spośród siebie osobę, która przyjmuje rolę kłusownika i oddala się od zespołu. Pozostali członkowie grupy przydzielają sobie role bohaterów, których nazwy znaleźli w kopercie. Ustalają swoją ważność w leśnym ekosystemie. Następnie zespół odgrywa scenkę – kłusownik wchodzi do lasu i zastanawia się, kogo dzisiaj z tego lasu zabierze (nie wie, kto gra kogo).

Kłusownik: „Może z lasu wyprosimy ciebie” (wskazuje na ucznia);

Uczeń: „Nie, nie wyrzucaj mnie!”;

Kłusownik: „A dlaczego?”;

Uczeń: „Bo jestem tu potrzebny...” (wymienia swoje zalety i ważną rolę, którą odgrywa w ekosystemie, np. jeśli jest spróchniałym drzewem, mówi, że rozwijają się na nim grzyby – pożywienie dla zwierząt).

Kłusownik wskazuje tak na wszystkie osoby w grupie. Na końcu zgaduje, jakie role grali uczniowie. Pomagają mu pozostałe zespoły.

PUSZCZE W POLSCE

Zespoły wyszukują na mapie Polski w atlasach położenie jednej z wymienionych puszczy: Puszcza Białowiecka, Bory Tucholskie, Puszcza Augustowska, Puszcza Kampinowska, Puszcza Sandomierska. Chętni uczniowie wskazują odnalezione miejsce na dużej mapie Polski.

TĘCZOWE DRZEWO Z ORIGAMI

Nauczyciel z uczniami poszukują w pobliskim parku martwych gałęzi (im więcej rozgałęzień ma znalezisko, tym lepiej). Zespoły mają do dyspozycji kolorowe kartki i instrukcje składania papierowych zwierząt: żaby, żurawia, zająca i motyla. Każda grupa wybiera dla siebie kartki w sześciu kolorach tęczy i jedno zwierzątko. Na podstawie instrukcji zdjęciowej lub filmu zespoły składają origami. Klejem lub taśmą mocują ozdoby do leżącej gałęzi tak, aby utworzyły kolorową tęczę.

ILE LAT MA TO DRZEWO?

Nauczyciel robi wprowadzenie do **karty pracy nr 5**, na której dzieci będą wyznaczać wiek drzewa: gdy przyjrzymy się pniu ściętego drzewa, możemy obliczyć jego wiek na podstawie liczby stojów, tzw. rocznych przyrostów. Uczniowie uzupełniają kartę pracy.

POMIESZANIE Z POPLĄTANIEM

Zadaniem dzieci jest wymyślenie i narysowanie stworzenia żyjącego w lesie, będącego połączeniem dwóch dowolnych istniejących organizmów (np. sarny i dębu). Po zakończonej pracy uczniowie prezentują swoje rysunki i tworzą z nich wystawę. Następnie dzieci zastanawiają się, czy istnieje w przyrodzie organizm łączący w sobie przedstawicieli dwóch różnych gatunków.

Nauczyciel podaje informacje na temat porostów:

Porosty zbudowane są z grzyba i glonu. Grzyb stanowi szkielet przytwierdzający porosty do podłoża i nadaje im kształt, a glon dostarcza im substancji odżywczych, które wytwarza w procesie fotosyntezy. Porosty dawniej występowały we wszystkich strefach klimatycznych. Niestety, z powodu rosnącego zanieczyszczenia atmosfery, w wielu miejscach wyginęły. Takie miejsca nazywamy pustyniami porostowymi. Porosty pokrywają korę drzew, skały, stare mury. Ich obecność świadczy o czystości powietrza w danej okolicy. Im więcej porostów, tym powietrze mniej zanieczyszczone.

Nauczyciel proponuje uczniom spacer po terenie wokół szkoły w celu zbadania obecności porostów na drzewach liściastych i określenia czystości powietrza w okolicy.

POMIAR POROSTÓW

Uczniowie szukają żółtych oraz zielonych porostów występujących na korze i kamieniach. Za pomocą metrówki mierzą średnicę znalezionych porostów. Określają ich wiek – wiedzą, że średni przyrost roczny wynosi 1 cm.

WYMARZONY DOM

Zespoły uczniowskie tworzą makietę puszczy. Planują, projektują i wykonują z plasteliny zwierzęta oraz zamieszkiwane przez nie ekosystem.

ZASZYFROWANE DRZEWO

Uczniowie otrzymują od nauczyciela **kartę pracy nr 6**. Zadanie polega na odkodowaniu nazwy jednego z leśnych drzew.

Czy wszystkie grzyby noszą kapelusze?

CELE OPERACYJNE

Uczeń:

- analizuje treść wiersza, wyodrębnia bohaterów i ocenia ich postawy;
- rozróżnia grzyby jadalne i trujące oraz hodowlane i dziko rosnące;
- wyraża i argumentuje swoją opinię;
- rozpoznaje elementy budowy grzyba;
- poznaje rodzaje i właściwości pleśni;
- rozumie pojęcie mikoryzy i pasożytnictwa;
- sporządza ulotkę lub broszurę zachęcającą do kupna grzybów.

AKTYWNOŚCI UCZNIWA

- kreujemy postać grzyba i ją opisujemy;
- odgrywamy scenkę lub tworzymy opowiadanie na określony temat;
- wykonujemy doświadczenie pozwalające zaobserwować właściwości drożdży;
- dyskutujemy na temat konieczności zachowania ostrożności przy spożywaniu grzybów.

Akademia Dociekliwych
Grzyby

drożdże   grzyby pleśniowe

grzyby kapeluszowe

Grzyby tworzą bardzo zróżnicowaną grupę organizmów, zwaną królestwem grzybów. Nie zalicza się ich ani do roślin, ani do zwierząt.

GRZYBY KAPELUSZOWE

Grzyby kapeluszowe zbudowane są z kapelusza, trzonu oraz grzybni, która rośnie w podłożu i czerpie z niego niezbędne do życia substancje. Pod kapeluszem zwykle znajdują się blaszki albo rurki, które wytwarzają zarodniki. Gdy zarodniki padają na ziemię, wyrasta z nich grzybnia i po jakimś czasie tworzą się nowe grzyby.

42 **AKADEMIA DOCIEKLIWYCH. GRZYBY**

SPIS TREŚCI

DROŻDŻE

Przygotujcie: 2 łyżeczki drożdży, ciepłą wodę, 3 łyżeczki cukru, balon, szklana butelka, np. po soku.

Do butelki wyciśnij drożdże i wlejcie 5 łyżek ciepłej wody. Następnie dodajcie cukier, zakręćcie mocno butelkę i lekko potrząśnijcie, żeby składniki się wymieszały. Odkręćcie butelkę i nałóżcie na jej szyjkę balonik. Odstawcie w ciepłe miejsce i po upływie pół godziny sprawdźcie, co się dzieje z balonikiem. Porozmawiajcie o tym, co zaobserwowałeś.

Drożdże wykorzystywane są między innymi do wypieku ciast lub chleba. Wytwarzany przez nie gaz – dwutlenek węgla – powoduje, że ciasto rośnie i jest puszyste.

GRZYBY PLEŚNIOWE

Przygotujcie: 2 kromki czerstwego chleba, wodę, 2 słoiki z zakrętkami.

Jedną kromkę zwilżcie wodą. Włóżcie każdą kromkę do oddzielnego słoika. Szczelnie zakręćcie i podpiszcie słoiki tak, abyście wiedzieli, która kromka była mokra. Ustawcie próbki w ciepłym miejscu i obserwujcie przez 7 dni, co się dzieje z chlebem w każdym słoiku. Notujcie wyniki obserwacji. Nie odkręćcie słoików!

Grzyby pleśniowe tworzą grzybnię, widoczną jako puszysty nalot, np. na jedzeniu. Do rozwoju potrzebują pokarmu, odpowiedniej temperatury i wilgoci. Wytwarzają trujące substancje, bardzo szkodliwe dla zdrowia. Dlatego nie wolno jeść spleśniałych produktów.

W wilgotnych mieszkaniach może dojść do rozwoju grzybów pleśniowych. Mogą one powodować alergie i różne choroby.

Grzyby trujące Pamiętajcie! Wśród grzybów kapeluszowych są gatunki trujące. Łatwo je pomylić z grzybami jadalnymi. Nigdy samodzielnie nie zbierajcie grzybów!

43

POMYSŁY NA REALIZACJĘ Z KOMENTARZEM

GRZYBOWI BOHATEROWIE

Nauczyciel czyta dzieciom wiersz Jana Brzechwy *Grzyby*. Uczniowie słuchają tekstu i jednocześnie wypisują nazwy wszystkich grzybów występujących w wierszu. Dyktują je nauczycielowi, który notuje wszystkie wyrazy na tablicy. Nauczyciel czyta tekst wiersza po raz drugi i prosi dzieci o uważne słuchanie. Ich zadaniem jest podanie przyczyn odmowy udziału grzybów w wojnie z muchami oraz ocena postawy muchomorów.

GRZYBOWE INFORMACJE

Nauczyciel prezentuje dzieciom mapę myśli z e-podręcznika (NAWIGACJA). Uczniowie odczytują nazwy grzybów jadalnych i trujących. Uzupełniają mapę, dodając własne przykłady. Następnie w zeszytach tworzą notatkę w dowolnej formie (tabela, mapa myśli, opis itp.).

Nauczyciel informuje dzieci, że nie jest to jedyne kryterium podziału grzybów. Zapisuje po jednej stronie tablicy nazwy grzybów, które rosną w lesie (np. borowik, muchomor, podgrzybek, kurka, opieńka), a po drugiej – nazwy grzybów hodowlanych (np. pieczarka, bocznik, grzyby azjatyckie). Dzieci próbują ustalić, według jakiej zasady zostały podzielone grzyby.

Na koniec nauczyciel przekazuje uczniom informacje na temat hodowli grzybów – aby mogły one dobrze rosnąć, potrzebują odpowiedniego podłoża, temperatury i wilgotności powietrza.

GRZYBOWE CHARAKTERY

Uczniowie tworzą postać grzyba, którego cechuje odpowiedni charakter (np. spokojny, gadatliwy, marzyciel, leniwy, pracowity, nerwowy, optymistyczny). Bohater powinien mieć także atrybut, który go cechuje. Uczniowie układają cztery zdania na temat swojej postaci.

GRZYB NA SCENIE

Czteruosobowe zespoły tworzą opowiadanie lub scenkę dramową, której bohaterem jest grzybowa postać z poprzedniego ćwiczenia. Historia powinna zawierać następujące informacje: nazwę odmiany grzyba, opis jego wyglądu i charakteru oraz sposób, w jaki się go hoduje.

KRÓLESTWO GRZYBÓW (podręcznik, s. 42)

Nauczyciel rozpoczyna dyskusję o tym, czym jest grzyb – rośliną czy zwierzęciem. Po wysłuchaniu argumentów dzieci podaje im informacje na temat królestwa grzybów: nie są to rośliny, ponieważ nie przeprowadzają fotosyntezy, ani zwierzęta, ponieważ nie żywią się innymi organizmami. Następnie uczniowie otwierają podręcznik i analizują podział grzybów.

BUDOWA GRZYBA (podręcznik, s. 42)

Dzieci rysują w zeszytach sylwetkę grzyba. Starannie oznaczają i podpisują jego części, wzorując się na ilustracji z podręcznika.

PLEŚŃ – ZAWSZE GROŹNA? (podręcznik, s. 43)

Kilka dni wcześniej nauczyciel prosi dzieci o wykonanie doświadczenia z podręcznika, dotyczącego grzybów pleśniowych. Uczniowie przynoszą do szkoły wyhodowaną na chlebie pleśń. Nauczyciel rozpoczyna dyskusję na temat szkodliwości tego rodzaju pleśni. Pyta, czy pleśń zawsze jest niepożądana. Dzieci dochodzą do wniosku, że istnieje pleśń jadalna (np. na serach). Nauczyciel zapoznaje uczniów z informacjami na temat właściwości leczniczych niektórych rodzajów pleśni – jest ona używana do produkcji penicyliny. **Ważne:** Dzieci powinny dostarczyć pisemną zgodę rodzica na wykonanie doświadczenia.

PRZYJAŹŃ DRZEWA Z GRZYBEM – MIKORYZA

Nauczyciel informuje uczniów: Niektóre grzyby szczególnie chętnie rosną pod wybranymi gatunkami drzew, np. koźlarze pod brzozą, borowiki pod dębem lub bukiem, maślaki pod sosną. Przyczyną takiego zjawiska jest współpraca tych organizmów, które wzajemnie wspomagają swój wzrost i rozwój, dostarczając sobie cennych składników mineralnych.

GRZYBOWE PASOŻYTY – HUBA

Nauczyciel informuje dzieci, że huba to grzyb rosnący na drzewie (można posłużyć się ilustracją). Pobiera on z drzewa substancje odżywcze i sole mineralne, a jednocześnie wytwarza enzym niszczący drzewo – powodujący zgniliznę.

NAWIGACJA

PODRĘCZNIK:

Nasza szkoła. Podręcznik do szkoły podstawowej. Klasa 3. Część 1A, s. 42–43.

ZASOBY:

EPODRECZNIKI.PL: [1]
SCHOLARIS: [GRZYBY](#)

LITERATURA:

Brzechwa J., (2011), *Wielka księga wierszy*, Warszawa: Wydawnictwo SBM Renata Gmitrzak.

Każdy z nas jest ważny

CELE OPERACYJNE

Uczeń:

- rozumie, że ludzie mają równe prawa;
- uczestniczy w szkolnych wydarzeniach;
- potrafi ocenić zachowanie innych;
- widzi potrzebę niesienia pomocy innym;
- zna swoje mocne strony, cechy swojej osobowości;
- pomaga tworzyć klimat zaufania, bezpieczeństwa, szczerości i otwartości;
- rozwija umiejętności komunikowania się z innymi dziećmi;
- realizuje proste projekty w zakresie form użytkowych.

AKTYWNOŚCI UCZNIĄ:

- potrafimy wskazać kogoś, kto jest podobny do nas;
- zastanawiamy się, jak nieść pomoc potrzebującym;
- wskazujemy swoje mocne strony;
- wymieniamy zalety innych osób i cieszymy się z ich sukcesów;
- przygotowujemy niespodzianki dla młodszych kolegów w szkole;
- rozpoznajemy dźwięki natury;
- potrafimy współpracować i bawić się razem.

POMYSŁY NA REALIZACJĘ Z KOMENTARZEM

ODSZUKAJ MNIE

Uczniowie poruszają się po sali lub korytarzu szkolnym w rytm muzyki marszowej. Nauczyciel proponuje wykonanie następujących poleceń:

- Znajdź kogoś, kto ma taki sam kolor włosów jak ty.
- Znajdź kogoś, kto lubi takie same owoce jak ty.
- Znajdź kogoś, czyje imię zaczyna się taką samą literą jak twoje.
- Znajdź kogoś, kto jest ubrany w takie samo ubranie jak ty, np. spodnie, spódniczkę, bluzę z kapturem o podobnym kolorze itp.

BOMBARDOWANIE ZALETAMI

Dzieci zapisują swoje imiona na kartkach i wrzucają do koszyka. Każde dziecko losuje kartkę z imieniem, odczytuje ją, a pozostali bombardują wyczytaną osobę zaletami. Po wyczerpaniu pomysłów uczniowie zastanawiają się, co każdy z nich będzie robił za 20 lat, jak wykorzysta swoje mocne strony.

DŁONIE

Uczestnicy zajęć odrysowują swoje dłonie na kartkach z bloku lub dużym kartonie. Następnie na palcach dłoni zapisują przymiotniki pasujące do ich osobowości. Ozdabiają swoje rysunki. Następnie w trzy-, czteroosobowych grupach tworzą wspólny obraz z dłoni na dużym kartonie formatu A2.

Anna Onichimowska

Dziewczynka w złotych kolczykach

– Pamiętacie swój pierwszy dzień w szkole? – spytała nas dzisiaj pani. Przypomniałem sobie, że nie chciałem puścić ręki babci i że pocily mi się nie tylko ręce, ale także oczy.

– A dzień pasowania na ucznia i uczennicę? – padło kolejne pytanie, kiedy już podzieliśmy się swoimi wspomnieniami.

Wszyscy zaczęli mówić jednocześnie, więc pani podniosła rękę.

– W tym roku nasza klasa ma witać koleżanki i kolegów z pierwszej „a”! Tak się dobrze składa, że w pierwszej klasie jest dokładnie tyle samo uczniów i uczennic, ile jest u nas. Zapisalam na karteczkach imiona i nazwiska pierwszoklasistów. Zrobimy losowanie. Każde z was wylosuje jedno dziecko i przygotuje dla niego niespodziankę. A potem będzie się nim opiekować. Żeby czuło się tutaj dobrze i bezpiecznie. Nie tylko w dniu ślubowania, ale w ogóle.

Wylosowałem dziewczynkę o imieniu Taisa, a mój przyjaciel Hoan – jakiegoś Adama. Narysowałem na podwójnie złożonym kartonie bukiet czerwonych róż w wazonie we wzorki i podpisałem: „Dla Taisy od Franka”. Niektórzy też przygotowali laurki. Oprócz kwiatów najczęściej pojawiały się na nich serduszka. Kilka było zrobionych z muszerek lub koralików.

Dwudziestego piątego października mama prosiła, żebym włożył białą koszulę i muszkę. Próbowałem się bronić, ale na próżno.

– To uroczysty dzień, Franku! Pasowanie na ucznia – mrugnął do mnie tato.

Tego dnia szliśmy razem do szkoły – tato miał robić pamiątkowe zdjęcia wszystkim, co będzie się w szkole działo.

Kiedy zgromadziliśmy się w sali gimnastycznej, patrzyłem, jak pani dyrektor dotyka po kolei ramion dzieci ogromnym ołówkiem. Ścisnąłem mocno swoją laurkę, zastanawiając się, w czyje ręce trafi.

A potem nadeszła pora zaproszenia pierwszoklasistek i pierwszoklasistów do naszej klasy. Zwróciłem uwagę na chłopca i dziewczynkę, którzy rozmawiali między sobą w nieznanym mi języku. Szturchnąłem Hoana.

– Słyszysz? – szepnąłem.

Nie było czasu tego omówić, ponieważ właśnie zaczęły się występy.

SPIS TREŚCI

Nie mogłem się skupić na ich treści, bo wciąż próbowałem zgadnąć, której dziewczynce będę pomagał. Nie znałem dotąd nikogo, kto miałby tak na imię.

Taisą okazała się ciemnowłosa dziewczynka, która całkiem niedawno mówiła w tajemniczym języku. A przed chwilą deklamowała wiersz po polsku. Co ciekawe, Hoan wylosował jej kuzyna Adama.

– Po jakimu rozmawiacie między sobą? – dopytywałem w trakcie poczęstunku.

– Po romsku – wyjaśnił Adam.

Nie bardzo zrozumiałem, o co chodzi, ale wstydziłem się do tego przyznać.

– A ja umiem mówić po wietnamsku – pochwalił się Hoan.

Słuchałem z ciekawością, jak padają słowa romskie i wietnamskie, które znaczący to samo, a brzmią zupełnie, zupełnie inaczej.

– Podobna ci się w szkole? – spytałem Taisę.

– Jeszcze nie wiem – przyznała, odgarniając włosy. Zauważyłem, że ma w uszach małe złote kolczyki. Błysnął flesz – to tato pstryknął zdjęcie.

– Romowie są mniejszością etniczną, mieszkają w wielu krajach. Posługują się swoim językiem i językiem kraju, w którym mieszkają. Dlatego nasi Romowie mówią dobrze po polsku – wytłumaczył mi w domu.

Przed snem wciąż myślałem o Taisie. Czulem, że to będzie ciekawa znajomość i że uda nam się zaprzyjaźnić. A może nawet całej czwórce, mimo różnicy wieku?

Mnie, Hoanowi, Taisie i Adamowi.

NOWE SŁOWA

Mniejszość etniczna to grupa obywateli (np. polskich), która wyróżnia się pochodzeniem, językiem i obyczajami oraz dąży do zachowania swojej tradycji i kultury.

1. Opowiedzcie o tym, jak przebiegała uroczystość pasowania na ucznia.
2. Czego z tekstu opowiadania można się dowiedzieć o Taisie i Adamie?
3. W jaki sposób uczennice i uczniowie starszych klas mogą pomagać młodszych koleżankom i kolegom? Napiszcie kilka propozycji.
4. Zaprojektujcie i wykonajcie upominki dla uczennic i uczniów klas pierwszych.

DLACZEGO NALEŻY POMAGAĆ INNYM?

Dzieci siedzą w kręgu i kolejno przekazują sobie kartkę i długopis. Na wędrującej kartce każdy uczeń zapisuje, jakie zna sposoby i motywy pomocy innym. Następnie dzieci głosują – przekazując sobie kartkę, stawiają kropkę przy najlepszym ich zdaniem sposobie. Potem odczytują zwycięskie propozycje i wykonują plakaty z popularnymi hasłami.

JAK PRZYWITAĆ PIERWSZAKI W NASZEJ SZKOLE?

W małych zespołach uczniowie metodą burzy mózgów podają sposoby powitania pierwszoklasistów, które pozwolą im lepiej zaadaptować się w środowisku szkolnym. Następnie projektują i przygotowują prezenty dla młodszych koleżanek i kolegów, np. zakładki do książek, gniotki z balona i mąki ziemniaczanej, maskotki.

MOTYL

Nauczyciel zaprasza dzieci w podróż do krainy fantazji, w której spotkają pewne zwierzę. Zwierzę to rodzi się dwukrotnie. Za każdym razem wygląda inaczej. Kiedy rodzi się po raz drugi, może żeglować w powietrzu na swoich przepięknych skrzydłach. Często podziwiamy znajdujące się na nich wspaniałe kolory i wzory.

Nauczyciel prosi, aby uczniowie usiedli spokojnie, zamknęli oczy i nie zdradzali, jakie to zwierzę. Niech oddychają głęboko i spokojnie. Dzieci mają wyobrazić sobie, że każde z nich jest zmęczoną małą gąsienicą, która kładzie się spo-

kojnie i cicho, otula mnóstwem cienkich jedwabnych nitek – jak kołdrą. Podczas gdy gąsienice śpią, ich ciało rośnie. Wkrótce nadejdzie moment, kiedy wyjdą ze swojej bezpiecznej otoczki jako motyle. Obudzą się ze snu i zobaczą, jak przez kokon przebija się kolorowe światło słońca. Światło to jest piękne i ciepłe.

Dzieci-gąsienice mogą opuścić ciemności swojego kokonu, otwierając go z jednego końca. Bardzo powoli wychodzą z kryjówki, w której były tak długo. Każdy jest teraz przepięknym motylem. Uczestnicy zabawy siadają i rozpościerają swoje skrzydła. Robią to bardzo, bardzo powoli, ponieważ skrzydła są jeszcze wilgotne i muszą wyschnąć. Rozkładają je i zauważają, że są lśniące, kolorowe, mają piękne wzory. Każdy odczuwa siłę w swoich małych skrzydłach i chce sprawdzić, czy może latać. Odbijają pierwszy lot. Dzieci sterują swoim lotem, poruszając skrzydłami w ciepłym słońcu. Wyglądają jak latające kwiaty. Mogą polegać na swoich pięknych skrzydłach. Dokąd polecą? Lot dzieci-motyli trwa minutę. Po wylądowaniu otulają się skrzydłami jak płaszczem. Przybierają ludzką postać. Nauczyciel prosi uczniów, by zachowali w pamięci lekkość i piękno swojego lotu. Dzieci przeciągają się, otwierają oczy i znowu są orzeźwione i pełne energii.

ZABAWA W LISTONOSZA

Nauczyciel wybiera spośród uczniów listonosza. Wręcza mu torbę z kopertami, w których znajdują się napisy: „je-

NAWIGACJA

PODRĘCZNIK:

Nasza szkoła. Podręcznik do szkoły podstawowej. Klasa 3. Część 1A, s. 44–45.

ZASOBY:

EPODRECZNIKI.PL: [1] [2]

SCHOLARIS: **KIM SĄ ROMOWIE?**

OBCE CZY BLISKIE?

MÓWIĄ O MNIE, ŻE JESTEM...

„OBCY”, CZYLI KTO? (scenariusz zajęć)

DZIECI ŚWIATA – RÓŻNE CZY TAKIE SAME? (scenariusz zajęć)

LITERATURA:

Andrychowska-Biegacz J., (2006), *Gry i zabawy rozwijające dla dzieci młodszych. 50 przykładów zajęć do praktycznego wykorzystania*, Rzeszów: Wydawnictwo Oświatowe FO-SZE.

Fuchs B., (1999), *Gry i zabawy na dobry klimat w grupie*, Kielce: Wydawnictwo Jedność.

Portmann R.J., (2001), *Gry i zabawy kształtujące pewność siebie*, Kielce: Wydawnictwo Jedność.

Vopel K.W., (2009), *Gry i zabawy interakcyjne dla dzieci i młodzieży*, cz. 1–4, Kielce: Wydawnictwo Jedność.

Wasilak A., (2002), *Zabawy z chustą*, Warszawa: Wydawnictwo Klanza.

stem”, „potrafię”, „mam”. Dzieci losują z torby kopertę z wyrazem i budują z nim zdanie na swój temat.

ZABAWY Z CHUSTĄ ANIMACYJNĄ

Kogo brakuje?

Uczestnicy stoją w kręgu z zamkniętymi oczami, trzymając chustę na wysokości pasa. Nauczyciel wybiera osobę (może być ich więcej), która wchodzi pod chustę. Następnie wszyscy otwierają oczy i odgadują, kto jest pod chustą.

Kolorowe wycieczki

Wszyscy siedzą na podłodze, trzymając chustę na wysokości pasa. Nauczyciel podaje nazwę koloru, a osoby trzymające ten kolor zmieniają się miejscami.

Przebieganie pod chustą

Dzieci podnoszą i opuszczają chustę, trzymając ją za uchwyty. Nauczyciel mówi, kto ma zmienić miejsce, np. przebiegają ci, którzy mają niebieskie oczy; przebiegają dzieci, które mają siostrę itp. Wywołane osoby przebiegają pod chustą wtedy, gdy jest ona uniesiona maksymalnie wysoko.

Nie czyń drugiemu, co tobie niemiłe

CELE OPERACYJNE

Uczeń:

- zna pisemną formę użytkową jaką jest list i potrafi z niej korzystać;
- czyta teksty z uwzględnieniem interpunkcji i intonacji;
- tworzy wypowiedzi w formie ustnej i pisemnej;
- wie, jak należy zachowywać się w stosunku do dorosłych i rówieśników;
- dokonuje oceny zachowań własnych i innych w odniesieniu do przyjętych norm zachowań sąsiedzkich;
- umie wyrażać emocje;
- wie, co to archaizm;
- ocenia bohaterów utworu i wyjaśnia jego morał;
- oryginalnie myśli i tworzy.

AKTYWNOŚCI UCZNIWA

- przygotowujemy Wyspę Radości;
- wypowiadamy się o przysłowia i powiedzeniach ludowych;
- wymieniamy i wskazujemy archaizmy, morał w wierszu;
- redagujemy sąsiedzki katalog dobrych rad;
- piszemy list;
- utrwalamy zasady savoir-vivre;
- dbamy o swoją kondycję fizyczną.

POMYSŁY NA REALIZACJĘ Z KOMENTARZEM

PRACA Z TEKSTEM (podręcznik, s. 46)

Uczniowie czytają wiersz Aleksandra Fredry *Paweł i Gawęł*. W grupach poszukują w tekście archaizmów oraz przysłowia i morału. Zespoły otrzymują po trzy kartki, na których zapisują odpowiednio pogrupowane efekty swojej pracy. Na jednej kartce archaizmy („komoda”, „mospanie”, „powaty”, „swawole”, „waćpan”, „wolność”, „wadził”, „znoju”), na drugiej morał („Jak ty komu, tak on tobie”), a na trzeciej przysłowie („Wolność, Tomku, w swoim domku”). Każda grupa wyjaśnia znaczenie wybranych wyrazów i zwrotów. Uczniowie próbują też swoich sił w przygotowaniu własnej bajki – praca z **kartą nr 7**. Na koniec dzieci w parach odgrywają scenki przedstawiające, jak mogłyby wyglądać poprawne relacje między Pawłem a Gawłem.

PRZYSŁOWIA I POWIEDZENIA LUDOWE

Nauczyciel prosi, aby uczniowie przeczytali uważnie podane przysłowia i powiedzenia:

- Nie czyń drugiemu, co tobie niemiłe.
- Kto pod kim dolki kopie, ten sam w nie wpada.
- Zgoda buduje, niezgoda rujnuje.
- Jak Kuba Bogu, tak Bóg Kubie.
- Nie wywołuj wilka z lasu.
- Żyją ze sobą jak pies z kotem.
- Chcesz się dowiedzieć prawdy o sobie, pokłóć się z przyjaciелеm.
- Jak sobie pościelesz, tak się wyśpisz.

Aleksander Fredro
Paweł i Gawęł

Paweł i Gawęł w jednym stali domu,
Paweł na górze, a Gawęł na dole;
Paweł, spokojny, nie wadził¹ nikomu,
Gawęł najdziśsze wymyślał swawole².
Ciągłe polował po swoim pokoju:
To pies, to zajac – między stoły, stolki
Gonił, uciekał, wywrażał koziołki,
Strzelał i trąbił, i krzyczał do znoju³.
Znosił to Paweł, nareszcie nie może:
Schodzi do Gawęła i prosi w pokorze:
– Zmiłuj się, waćpan⁴, połuj ciszej nieco,
Bo mi na górze szyby z okien lecą.
A na to Gawęł: – Wolność⁵, Tomku,
W swoim domku.
Cóż było mówić? Paweł ani pisał,
Wrócił do siebie i czapkę nacisnął.
Nazajutrz Gawęł jeszcze smacznie chrapie,
A tu z powały⁶ coś mu na nos kapie.
Zerwał się z łóżka i pędzi na górę:
Stuk! puk! – Zamknięto. Spogląda przez dziurę
I widzi... Cóż tam? Cały pokój w wodzie,
A Paweł z wędką siedzi na komodzie⁷.
– Co waćpan robisz? – Ryby sobie łowie,
– Ależ, mospanie⁸, mnie kapie po głowie!
A Paweł na to: – Wolność, Tomku,
W swoim domku.
Z tej powiastki morał w tym sposobie:
Jak ty komu, tak on tobie.

SPIS TREŚCI

¹ nie wadził – nie przeszkadzał.
² swawole – figle, psoty.
³ do znoju – aż ktoś się zmęczy.
⁴ waćpan – zwrot grzecznościowy: proszę pana, szanowny panie.
⁵ wolność – mieć swobodę, robić, co się chce.
⁶ z powały – z sufitu.
⁷ komoda – szafka, szczytnia.
⁸ mospanie – miły panie, proszę pana.

1. Co sądzicie o Pawle i Gawle? Opowiedzcie, jacy byli i jak postępowali. Jakich rad można udzielić Pawłowi, a jakich Gawłowi?
2. Przeczytajcie dwa ostatnie wersy wiersza. Porozmawiajcie o tym, co to jest morał. Skorzystajcie ze słownika języka polskiego.
3. O czym powinien pamiętać każdy sąsiad? Jak sąsiedzi mogą sobie pomagać?
4. Napiszcie i zilustrujcie krótkie opowiadanie, wiersz lub komiks pod tytułem: „Kto pod kim dolki kopie, ten sam w nie wpada”.

NAWIGACJA

PODRĘCZNIK:

Nasza szkoła. Podręcznik do szkoły podstawowej. Klasa 3. Część 1A, s. 46–47.

KARTA PRACY:

karta pracy nr 7

ZASOBY:

EPODRECZNIKI.PL: [1] [2]

SCHOLARIS: **ZASADY DOBREGO ZACHOWANIA**

BON TON – RYMOWANKI DLA DZIECI

MĄDROŚĆ UKRYTA W PRZYSŁOWIACH (scenariusz zajęć)

LITERATURA:

Kaspedke G., (2008), *Bon czy ton. Savoir-vivre dla dzieci*, Warszawa: Wydawnictwo Literatura.

Szmidt K.J., (2008), *Trening kreatywności*, Gliwice: Wydawnictwo Helion.

Nauczyciel pyta dzieci:

Jaki sens mają te przysłowia i powiedzenia? Co ludzie mają na myśli, kiedy je wypowiadają? Kiedy i w jakich sytuacjach można je usłyszeć?

Po dyskusji uczniowie zapisują w zeszytach, co według nich oznaczają te przysłowia i powiedzenia.

SĄSIEDZKI SAVOIR-VIVRE, CZYLI JACY POWINNI BYĆ WOBEC SIEBIE DOBRZY SĄSIEDZI

Aby ułatwić wspólne mieszkanie w bloku lub domu, należy ustalić zasady zachowania, które będą respektować wszyscy mieszkańcy. Uczniowie opracowują w parach katalog dobrych rad, czyli sąsiedzki savoir-vivre, pozwalający uniknąć wielu nieprzyjemnych sytuacji między sąsiadami. Dbają przy tym o wygląd graficzny kodeksu, ozdabiając go dowolnymi materiałami plastycznymi według własnego pomysłu. W grupach dzieci zapisują ranking swoich pomysłów, przyznając im kolejne miejsca.

LIST DO GAWŁA

Nauczyciel dzieli uczestników zajęć na trzy-, czteroosobowe grupy. Każda ma napisać w imieniu Pawła list do Gawła lub odwrotnie. List powinien zawierać wskazówki na temat takiego zachowania, które pozwala sąsiadom żyć w przyjaźni. Po burzy mózgów w grupach dzieci piszą na dużym arkuszu papieru list. Zwracają uwagę na wszystkie konieczne cechy tej formy użytkowej, które wcześniej wspólnie ustaliły:

- a) forma – monolog lub połączenie kilku innych form wypowiedzi, tj. opowiadanie, opis, streszczenie;
- b) kompozycja i układ graficzny – trójdzielna kompozycja, na którą składają się wstęp, rozwinięcie i zakończenie oraz elementy uzupełniające: nazwa miejscowości, data (w prawym górnym rogu), nagłówek, czyli bezpośredni zwrot do adresata (umieszczony pośrodku strony), podpis nadawcy (pod zakończeniem, z prawej strony), postscriptum (PS) – dodatkowy dopisek, jeśli jest potrzebny (pod listem);
- c) warstwa językowa – stosowanie wyrazów i zwrotów odnoszących się do adresata, pisanych ze względów grzecznościowych wielką literą (np. „Mamo”, „Tato”, „Rodzino”, „Cię”, „Tobie”, „Twoich” itp.).

Na koniec zespoły prezentują listy, po czym następuje wymiana listów między grupami, korekta i ocena.

WYSPA RADOŚCI

Każde z dzieci wciela się w rolę architekta krajobrazu na nowo odkrytej Wyspie Radości. To miejsce ma być wyjątkowe, ma wyglądać pięknie i bajkowo. Zadanie uczniów polega na zagospodarowaniu i urządzeniu wyspy tak, jak tylko tego zapragną i wymarzą. Ma to być miejsce, gdzie wszyscy – ludzie, zwierzęta – czują się szczęśliwi i radośnie.

Dzieci ustalają odpowiedzi na pytania: Jaka ma być ta wyspa? Co może się na niej znajdować, jakie obiekty? Co można na niej robić, jak spędzać czas?

Nauczyciel rysuje kredą na boisku szkolnym duże koło lub kładzie na podłodze w klasie duży arkusz szarego papieru w kształcie koła, symbolizujący Wyspę Radości. Dzieci rysują lub malują wszystko, co według nich powinno się na niej znaleźć. Każdy uczeń może namalować tylko jeden element. Nauczyciel eksponuje Wyspę Radości w sali lekcyjnej.

PAPIEROWA BITWA

Nauczyciel dzieli uczniów na dwie grupy. Każda zaznacza sobie takie samo terytorium. Na hasło „bitwa” wszystkie dzieci zaczynają formować z papieru kule i obrzucać się nimi nawzajem. Wygrywa ta grupa, która po zakończeniu starcia będzie miała na swoim polu mniej kul. Z uformowanych kul dzieci układają wspólnie logo osiedla dla życzliwych i pomocnych mieszkańców.

Bądźmy bardziej uważni

CELE OPERACYJNE

Uczeń:

- rozumie pojęcie „tolerancja”;
- analizuje i interpretuje teksty kultury, przejawia wrażliwość estetyczną;
- rozszerza zasób słownictwa poprzez kontakt z dziełami literackimi;
- współpracuje z innymi w zabawie, w nauce szkolnej i w sytuacjach życiowych;
- rozwija zdolności twórczego posługiwania się słowem mówionym i pisanym oraz logicznego myślenia;
- rozpoznaje i wyraża własne uczucia i emocje;
- rozwija umiejętność rozumienia i akceptowania uczuć innych osób;
- zna sposoby radzenia sobie z trudnymi emocjami.

AKTYWNOŚCI UCZNIWA

- analizujemy i interpretujemy teksty literatury oraz związki frazeologiczne;
- odczytujemy różne emocje, gesty, słowa;
- wyjaśniamy nasze nieporozumienia;
- poznajemy różne sposoby komunikacji;
- bawimy się razem.

Roksana Jędrzejewska-Wróbel
Bo to było tak...

Zaprosiłem Hoana do domu i bardzo się cieszyłem, że się zgodził przyjść. Lubię, jak mnie ktoś odwiedza, a poza tym Hoan miał przynieść tangram.

Hoan jeszcze nigdy u mnie nie był. Umówiliśmy się na trzecią. Już się nie mogłem doczekać, więc wyjrzałem przez okno. I zobaczyłem Hoana, jak idzie – prosto do mojego bloku. Ucieszyłem się, że przyjdzie wcześniej i będziemy mieli więcej czasu na zabawę.

Alc Hoan zrobił coś dziwnego – zamiast nacisnąć domofon, usiadł na ławce na placu zabaw. Machał do niego, ale on mnie nie widział, bo co chwile patrzył na zegarek. Bez sensu tak siedzieliśmy – ja u góry, a on na dole. Chciałem zejść na dół, ale wtedy Hoan nagle wstał, podbiegł do domofonu i zadzwonił. No to znowu się ucieszyłem i jak mu mama otworzyła, to zawołałem: „Hurra!” i zacząłem skakać po łóżku. Myślałem, że wejdzie do pokoju i zacznie skakać ze mną, ale nie. Stał tylko w drzwiach i się uśmiechał. Zapytałem, czemu tak stoi, a on powiedział, że nie wie, czy może wejść, bo go przecież nie zaprosiłem. No to się zacząłem śmiać, czy on jest jakaś księżniczka, którą trzeba sto razy zapraszać. Wtedy Hoan wszedł i usiadł na krześle, ale wyglądał, jakby wcale nie miał ochoty się ze mną bawić. Bez sensu taka wizyta. Najpierw siedział na podwórku, a teraz znowu siedzi na krześle. A ja tak na niego czekałem! Zrobiło mi się strasznie przykro. Tak przykro, że o mało się nie popłakałem. Ale nie chciałem płakać przy Hoanie, żeby się ze mnie nie śmiał, więc zawołałem:

– Skoro nie chciałeś przychodzić, to możesz sobie iść do domu!

I Hoan wyszedł. A teraz jest na mnie obrażony. Nic z tego nie rozumiem. Tak się cieszyłem na wspólną zabawę, a on nawet nie zdążył mi pokazać tangramu.

SPIS TREŚCI

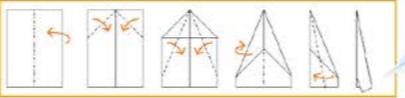
Emil zaprosił mnie do siebie do domu. Bardzo się ucieszyłem na wspólną zabawę. Emil miał mi pokazać swoje modele samolotów. Nigdy jeszcze u niego nie byłem i trochę się denerwowałem. Zawsze, kiedy idę dokąd pierwszy raz, bardzo się przejmuję. Umówiliśmy się na trzecią, ale nie mogłem się doczekać, więc wyszedłem pół godziny wcześniej. Okazało się, że blok Emila jest niedaleko i szybko tam doszedłem. Chciałem zadzwonić domofonem, ale przypomniałem sobie, że rodzice zawsze powtarzają, że trzeba być punktualnym, czyli nie przychodzić ani za późno, ani za wcześnie, tylko dokładnie wtedy, kiedy się umówiliśmy. No to nie zadzwoniłem, tylko usiadłem na ławce i cały czas sprawdzałem na zegarku godzinę, żeby było punktualnie. Jak się w końcu zrobiła za pięć trzecia, to pobiegłem do domofonu. Myślałem, że Emil czeka tak samo jak ja na naszą zabawę, ale on nawet nie podszedł do drzwi, kiedy przyszedłem. Otworzyła mi jego mama. Była bardzo miła, ale przecież to nie z nią miałem się bawić. Pomyślałem, że może Emil zapomniał o tym, że się umówiliśmy. Albo że umówił się z kimś innym, bo z jego pokoju słychać było jakieś krzyki. Poszedłem tam – Emil skakał po łóżku i wrzeszczał, jakby go w ogóle nie obchodziło, że już jestem.

Jak mnie zobaczył, przestał wrzeszczeć i zapytał, czemu tak stoję. Nie można się komuś wpychać do pokoju bez pytania.

Tata mówi, że to niegrzeczne, dlatego powiedziałem, że przecież mnie nie zaprosił. A wtedy Emil zaczął się ze mnie śmiać i przezywać od księżniczek.

Wszedłem, ale było mi bardzo przykro i odechciało mi się tej całej zabawy. Emilowi chyba też, bo jak tylko usiadłem na krześle, to powiedział, żebym sobie poszedł. No to szybko wyszedłem, bo nie chciałem, żeby widział, jak płaczę. Nic z tego nie rozumiem. Po co on mnie w ogóle zapraszał? Tak się cieszyłem na wspólną zabawę, a nawet nie zobaczyłem tych samolotów.

● Przygotujcie samoloty z papieru zgodnie z instrukcją lub według własnego pomysłu. Puszczajcie samoloty tak, żeby leciały jak najdalej lub utrzymywały się w powietrzu jak najdłużej.

1. Odszukajcie w tekście fragmenty mówiące o tym, kiedy i gdzie dzieje się akcja tego opowiadania.
2. Co doprowadziło do nieporozumienia pomiędzy Emilem a Hoanem? Jak myślicie, co mógł czuć każdy z chłopców?
3. Odegrajcie w parach scenkę rozmowy Emila i Hoana, która odbyła się w domu Emila. Zwróćcie uwagę na słowa i gesty. Przypomnijcie sobie, co to jest mowa ciała.
4. Co poradzilibyście Emilowi, a co Hoanowi, żeby chłopcy wyjaśnili nieporozumienie? Napiszcie rady dla wybranego chłopca.

48 BO TO BYŁO TAK...

49

POMYSŁY NA REALIZACJĘ Z KOMENTARZEM

POWITANIE NA ROZRUSZANIE

Dzieci w parach mają za zadanie przywitać się ze sobą. Muszą jednak to zrobić, wyrażając różne emocje: szczęście, smutek, strach, złość, nieśmiałość czy zazdrość. Prowadzący może też podsunąć dzieciom różne wskazówki dotyczące tego, jak wyrazić emocje, jak zachować się w określonej sytuacji, np. jak małe dziecko, postać z kreskówek lub horroru, starsza osoba. Można również zasugerować różne okoliczności spotkania: nie widziałeś swojego przyjaciela od bardzo dawna i jedziesz po niego na dworzec, spotykasz kogoś w poczekalni, w kinie itp.

BO TO BYŁO TAK... (podręcznik, s. 48–49)

Nauczyciel czyta tekst opowiadania Roksany Jędrzejewskiej-Wróbel *Bo to było tak...* Aby zachęcić uczniów do aktywnego słuchania, proponuje im, żeby słuchając, szukały odpowiedzi na pytania:

- Kiedy i gdzie dzieje się akcja opowiadania?
- Co doprowadziło do nieporozumienia pomiędzy Emilem a Hoanem?
- Jak myślicie, co mógł czuć każdy z chłopców?

Po wysłuchaniu opowiadania uczniowie wymieniają najważniejsze kolejne wydarzenia i dzielą się swoimi wrażeniami. Następnie w parach odgrywają scenkę rozmowy chłopców, która odbyła się w domu Emila. Dzieci wspólnie redagują i zapisują rady dla Emila i Hoana – w jaki sposób mogliby wyjaśnić zaistniałe między nimi nieporozumienie.

UCZUCIOWE KALAMBURY

Ludzie porozumiewają się nie tylko przy pomocy mowy, lecz także za pomocą gestów i postawy ciała. Dzieci przygotowują karteczki, na których piszą po jednej nazwie emocji. Wrzucają wszystko do papierowej torby. Potem uczniowie losują kolejno karteczki i wyrażają daną emocję, posługując się pantomimą. Pozostali starają się zgadnąć, co to za uczucie. Po wykonanym ćwiczeniu warto porozmawiać z dziećmi o tym, czy wszystkie gesty i miny każdy odczytuje w ten sam sposób.

POZNAJEMY SIEBIE NAWZAJEM

Nauczyciel prosi, aby dzieci wykonały węglem rysunkowym swoje portrety. Potem informuje, że Klasowa Komenda Policji poszukuje pewnej osoby znajdującej się wśród nas (lub w naszej szkole), podaje jej rysopis. Prosi, aby każdy z uczniów wcielił się w rolę tajnego pracownika policji, zajmującego się czynnościami śledczymi. Zadaniem dzieci jest zadawanie pytań, na które nauczyciel może odpowiadać: „tak” lub „nie”, oraz odgadnięcie, kto jest tajemniczą osobą. Przygotowany rysopis i portret pamięciowy może dotyczyć dziecka z klasy, nauczyciela uczącego w danej klasie lub innego pracownika szkoły (bohatera książki, filmu itp.). Następnie dzieci mogą układać rysopisy poszukiwanych osób, rysować ich portrety i odpowiadać na pytania innych uczniów. Można też zabawić się w zdejmowanie odcisków (dzieci odciskają na kartce papieru swój kciuk pokryty tu-

szem). Każdy odcisk jest podpisany przez jego właściciela. Odcisnięte linie papilarnie wszystkich dzieci leżą w jednym miejscu. Rysopis przygotowany przez nauczyciela uzupełniony jest wtedy o kopię odcisku palca.

KODUJEMY W JĘZYKU MORSE'A

Ludzie komunikują się też za pomocą umownych sygnałów, które są międzynarodowym kodem radiowym. Ten język pozwala porozumiewać się osobom mówiącym różnymi językami. Zadaniem każdego zespołu jest zakodowanie wyrazów otrzymanych od nauczyciela i przekazanie ich alfabetem Morse'a innej grupie, która ma odkodować informację (proponowane wyrazy: „kolega”, „wizyta”, „komunikacja”, „rozmowa”, „zabawa”).

Każda grupa otrzymuje kartkę z alfabetem Morse'a oraz lartarkę, zabawkę pianinko lub kartki papieru i markery. Nauczyciel wyjaśnia wcześniej uczniom, na czym polega alfabet Morse'a.

GOOFIE

Wszyscy uczestnicy gry zamykają lub zasłaniają oczy. Prowadzący wyznacza w tajemnicy przed innymi jedną osobę – Goofiego. Przed zabawą ustala z dziećmi, że będzie to np. dotknięcie w ramię. Na sygnał nauczyciela wszyscy zaczynają chodzić powoli po sali z zamkniętymi oczami. Gdy napotkają inną osobę pytają: „Goofie?”. Jeśli odpowie ona w ten sam sposób, idą dalej. Jedyne Goofie nie może nic

NAWIGACJA

PODRĘCZNIK:

Nasza szkoła. Podręcznik do szkoły podstawowej. Klasa 3. Część 1A, s. 48–49.

ZASOBY:

EPODRECZNIKI.PL: [1] [2] [3]

SCHOLARIS: **NAZYWAMY UCZUCIA**

PRZYJACIELE Z KLASY

WIEM, CO CZUJESZ (scenariusz zajęć)

NIEZADOWOLENIE ZEBRY (scenariusz zajęć)

LITERATURA:

Chapman-Weston D., Weston M., (1998), *Co dzień ma drzejsze. 365 gier i zabaw kształtujących charakter, wrażliwość i inteligencję emocjonalną dziecka*, Warszawa: Wydawnictwo Prószyński i S-ka.

Jąder M., (2009), *Efektywne i atrakcyjne metody pracy z dziećmi*, Kraków: Wydawnictwo Impuls.

Szmidt K.J., (2008), *Trening kreatywności*, Gliwice: Wydawnictwo Helion.

odpowiedzieć. Gdy tylko któryś z graczy nie otrzyma odpowiedzi, łapie Goofiego za ramiona i podąża za nim. Każdy, kto trzyma Goofiego, również przestaje mówić. Gra kończy się, gdy ostatnie dziecko odnajdzie Goofiego, który będzie wtedy już dosyć długą dżdżownicą.

GDZIE MIESZKAJĄ EMOCJE?

Uczniowie pracują w czteroosobowych grupach. Każda otrzymuje arkusz papieru, na którym odrysowuje sylwetkę jednej osoby z zespołu. Dzieci zaznaczają na rysunku różnymi umownymi kolorami, gdzie w naszym ciele mieszkają złość, radość, strach, żal, smutek, zdziwienie i inne uczucia. Po uzupełnieniu sylwetek uczniowie uzasadniają, dlaczego tak rozmieścili emocje. Następnie wspólnie z nauczycielem rozmawiają o funkcjonujących w języku polskim związkach frazeologicznych: strach ma wielkie oczy, kamień spadł mi z serca, włosy stanęły mi dęba, stać jak słup soli, mieć motyle w brzuchu, serce mi pękło.

KOSTKA UCZUĆ

Uczniowie siedzą w kręgu. Jeden z nich rzuca „kostką uczuć” (duża kostka z kartonu lub tworzywa z wypisanymi na każdej ścianie nazwami uczuć: „smutek”, „radość”, „ciekawość”, „zawstydzenie”, „złość”, „spokój”), a następnie opisuje chwilę, w których odczuwa emocję, która wypadła na kostce. Następna osoba rzuca kostką i sytuacja się powtarza.

Poznajemy cztery energie – żywioły

CELE OPERACYJNE

Uczeń:

- wykorzystuje różne źródła informacji;
- ocenia postępowanie własne i innych;
- obserwuje zmiany zachodzące w przyrodzie, dostrzega przyczyny i skutki, formułuje wnioski;
- wie, do jakich zjawisk zaliczamy żywioły oraz jaka jest ich rola w przyrodzie;
- zna pozytywne i negatywne strony żywiołów;
- samodzielnie eksperymentuje i poszukuje odpowiedzi na różne pytania badawcze.

AKTYWNOŚCI UCZNIWA

- rozwijamy i pogłębiajmy nasze zainteresowania przyrodnicze;
- promujemy postawy ekologiczne, znajomość mechanizmów związanych z energią;
- poznajemy właściwości żywiołów;
- rozwijamy oryginalność myślenia, umiejętności tworzenia oryginalnych obrazów umysłowych, pobudzamy klarowność wyobrażeń;
- bawimy się i dbamy o naszą kondycję fizyczną;
- oceniajmy zachowania swoje i innych;
- wnioskujemy o zjawiskach przyrodniczych na podstawie obserwacji i doświadczeń.

POMYSŁY NA REALIZACJĘ Z KOMENTARZEM

KIM JESTEM? (podręcznik, s. 50–51)

Dzieci siadają w kręgu. Nauczyciel rozdaje im kartki z emblematami żywiołów. Zadaniem uczestników zajęć jest odnalezienie swojej grupy (te same żywioły) bez żadnego słowa. Grę można dowolnie urozmaicać i modyfikować, np. komunikować się tylko za pomocą gestów lub dźwięków (ale nie słów) albo poprzez naśladowanie.

Prowadzący prosi uczniów, aby utworzyli cztery grupy odpowiadające czterem żywiołom (ogień, woda, powietrze, ziemia) i przygotowali wspólne rekwizyty, stroje, charakterystyczny okrzyk dla każdego zespołu oraz elementy scenografii do przedstawienia Agnieszki Frączek *Cztery żywioły*. Pomocne będzie dla nich podzielenie kartki na cztery części. Na każdej z nich dzieci napiszą nazwę jednego żywiołu. Następnie uzupełnią każdą część skojarzeniami, które przychodzą im do głowy. Czytając tekst, będą inscenizować jego treść.

Dalej w grupach zadaniowych dzieci wykonują przygotowane dla nich ćwiczenia.

POZNAJEMY WŁAŚCIWOŚCI ŻYWIÓŁÓW

1. Ogień daje nam ciepło.

Do eksperymentu potrzebna jest świeczka i stoik. Zapaloną świeczkę przykrywamy stoikiem. Stoik trzymamy w powietrzu, po chwili dotykamy go i zauważamy, że jest ciepły.

2. Grzęznące w bagnie osoby i zwierzęta, szarpiąc się, sprwiają, że bagno jeszcze bardziej je wciąga.

SPIS TREŚCI

Agnieszka Frączek
Cztery żywioły

Wędrowiec 1: (*zerkając w niebo*)
Co za pogoda! Zaraz będzie lato.
Znowu zmokniemy!

Wędrowiec 2:
I przemoczymy w kałużach buty. Brr!

Wędrowiec 1:
Przyjemniej by się nam wędrowało,
gdyby nie ta woda – wszędzie jej pełno!

Woda: (*z oburzeniem*)
Ale przecież bez wody nie byłoby przyrody! Nie byłoby was!
Bez wody w ogóle się nie da żyć, nie wiedzieliście o tym?

Wędrowiec 1:
Może i racja...?

Wędrowiec 2:
Ależ mi się chce pić!
(*wyciąga butelkę wody, pije lapczywie*)
Od razu lepiej!

Woda: (*z uśmiechem*)
A nie mówiłam?
(*idąc dalej, jednemu z Wędrowców wiatr zwiwiera czapkę*)

Wędrowiec 1: (*goniąc czapkę*)
Zostaw, to moje! Nieznośne wietrzyko!

Powietrze:
Przepraszam, to było niechcący. Ale za to przegoniłem chmury, teraz już nie zmokniecie.

Wędrowiec 2:
Dzięki, to miłe.

Powietrze: (*z dumą*)
A wiecie, że gdyby nie ja, nie moglibyście oddychać?

Wędrowiec 1:
Chwalipięta...

Powietrze: (*ciągnie dalej, niezrażone*)
I tamto ognisko bez mnie też by się nie mogło palić!

Wędrowiec 2:
O, rzeczywiście! Tam jest ognisko!

Wędrowiec 1: (*do siedzących wokół ogniska*)
Możemy się przysiąść?
(*siada na kamieniu i wyciąga rękę w stronę ognia*)
Mmm, jak ciepłutko...

Ogień:
Uważaj! (*Wędrowiec 1, przestraszony, odsuwa rękę*)
Chętnie cię ogrzeję, ale pamiętaj: nie igra się z ogniem!

Wędrowiec 1:
Już dobrze, dobrze... Wiem, że na ciebie trzeba uważać.

Ogień:
Nie tylko na mnie – każdy z nas, żywiołów, potrafi być niebezpieczny. Ale wszystkie cztery są ci potrzebne.

Wędrowiec 2:
Cztery?... Zgoda, piję wodę, wdycham powietrze, ogrzewam się przy ogniu...
To trzy, a gdzie czwarty żywioł?
(*gdzieś spod Wędrowca 2 odzywa się oburzony głos*)

Ziemia:
A na czym siedzisz?!

Wędrowiec 2: (*Wędrowiec 2 zrywa się z krzykiem, zaskoczony*)
I na czym teraz stoisz?
Na ziemi, prawda? A po czym dzisiaj wędrowałeś?

Wędrowiec 2:
No... po piasku, po skałach... czasem po błocie...

Ziemia:
Sam widzisz! To wszystko przecież jest właśnie czwartym żywiołem: ziemią.

Woda, Powietrze, Ogień, Ziemia: (*chórem, do publiczności*)
Ziemia, powietrze, ogień i woda – wszystkie kryjemy się nieopodal i wszystkie cztery, przez cały czas, towarzyszymy każdemu z was.

- Podzielcie kartkę na cztery części. Na każdej z nich napiszcie nazwę jednego żywiołu. Następnie uzupełnijcie każdą część skojarzeniami, które przychodzą wam do głowy.
- Zaprojektujcie stroje, zaproponujcie rekwizyty i wymyślcie scenografię. Odegrajcie scenkę pod tytułem „Cztery żywioły”.
- Wyobraźcie sobie, że jesteście jednym z żywiołów. Którego byście wybrali? Namalujcie ilustracje i wymyślcie do nich tytuły.
- Wymyślcie melodię do ostatnich czterech wersów. Zaśpiewajcie ją z akompaniamentem wybranych instrumentów.

śnia, kim jest Neptun: to według mitologii rzymskiej bóg wód, chmur i deszczu. Nikt go nie widział i nie słyszał, ale każdy może go sobie wyobrazić.

Nauczyciel prosi uczniów o wykonanie pracy przedstawiającej króla mórz i oceanów – Neptuna – lub jego pałac. Dzieci mogą użyć ciekawych materiałów, takich jak nasiona warzyw, roślin oleistych, zbożowych, tektury falistej itp. Tworzą galerię prac. Potem układają i opowiadają bajkę o Neptunie.

WĘDRÓWKA LIŚCIA NA WIETRZE

Prowadzący odwołuje się do wyobraźni dzieci. Prosi, aby zamknęły oczy, posłuchały nagrania *Cztery pory roku. Jesień* A. Vivaldiego i wyobraziły sobie, że są liściem klonu, który porwał nagły silny podmuch wiatru i unosi go w górę ponad domy, drzewa, coraz wyżej i wyżej... Nauczyciel pozwala, aby zapadła dłuższa cisza. Potem uczniowie opowiadają, co widzieli i czuli podczas lotu. Pokazują, jak wędrował i tańczył na wietrze ich liść klonu.

ROZPRAWA SĄDOWA NAD ŻYWIÓŁAMI

Nauczyciel informuje uczniów, że ich zadaniem będzie przeprowadzenie sądu nad czterema żywiołami: ogniem, wodą, powietrzem i ziemią. Ćwiczenie poprzedza wypełnienie **karty pracy nr 8**. Potem nauczyciel przydziela dzieciom role zapisane na kartkach: sędziego, adwokata, oskarżyciela, ławnika, oskarżonego, stenotypisty, portrecy,

NAWIGACJA

PODRĘCZNIK:

Nasza szkoła. Podręcznik do szkoły podstawowej. Klasa 3. Część 1A, s. 50–51.

KARTA PRACY:

karta pracy nr 8

ZASOBY:

EPODRECZNIKI.PL: [1]

SCHOLARIS: **BEZPIECZNY ŚWIAT** (scenariusz lekcji)

KATASTROFA NATURALNA

LITERATURA:

Hecker J., (2013), *Przyroda i przygoda. Eksperymenty małego naukowca*, Kielce: Wydawnictwo Jedność.

Kosiarek T., Fehner-Sędzicka I., Ochmańska B., (2012), *Jak rozwijać zdolności i indywidualizować pracę na lekcji? Poradnik dla nauczyciela klas I–III*, Warszawa: Didasko S. J.

świadka, strażnika i przedstawiciela mediów. Dzieci w zespołach przygotowują linię obrony i oskarżenia, zakres składanych zeznań i pytań stawianych świadkom oraz oskarżonym. Obmyślają mowę końcową oskarżyciela i obrońcy. Wydają wyrok, który odczytuje sędzia.

Przed przeprowadzeniem ćwiczenia nauczyciel zapoznaje uczniów z procedurą postępowania podczas rozprawy sądowej. Czuwa nad prawidłowym przebiegiem procesu i przygotowuje wraz z dziećmi odpowiednie rekwizyty.

POŻAR, OGNISKO, DYMEK

Dzieci przygotowują dla siebie stroje inspirowane hasłem „ogień”. Wykorzystują do tego bibułę, tkaniny, torby reklamowe. Zakładają stroje i biorą udział we wspólnej zabawie „Pożar, ognisko, dymek”. Szybkie tempo muzyki i wysokie, głośne dźwięki oznaczają „pożar”. Średnie natężenie muzyki i średnie tempo to „ognisko”, a zminimalizowane natężenie i bardzo wolne tempo to „dymek”. Zabawę rozpoczyna nauczyciel, grając na instrumencie, następnie kolejni uczniowie przejmują instrument, zmieniają stopniowo tempo i natężenie dźwięków. Dzieci za każdym razem starają się dostosować do muzyki swój improwizowany taniec.

Cóż... taka praca!

CELE OPERACYJNE

Uczeń:

- wypowiada się swobodnie, spontanicznie na określony temat;
- śłucha wypowiedzi innych;
- pisze swobodne teksty z uwzględnieniem odmiany czasowników przez czasy;
- wie, czym jest czasownik;
- aktywnie uczestniczy w pracy grupowej, pełni różne funkcje przy realizacji zadania;
- ocenia pracę własną i innych;
- potrafi montować budowle z elementów;
- berze udział w grach i zabawach.

AKTYWNOŚCI UCZNIĄ

- budujemy maszynę czasu;
- tworzymy informacje na własny temat;
- przekształcamy i poznajemy czasowniki w różnych czasach;
- gramy i bawimy się fair play;
- ćwiczymy giętkość myślenia.

Agnieszka Frączek

Cóż... taka praca!

Było

Jesień znów miała dziś huk roboty!
Najpierw pędzelkiem machała złotym,
przemalowała dębom korony,
przebrała buki, przebrała klony,
wsadziła w lesie rydzc i kanie,
wrzosi wysiała nam na polanie.

Zaulek SŁÓWEK

Jest

Teraz mgły mokre rozwiesza wszędzie,
kasztań strąca z drzew i żółędzie,
a na dodatek dni wciąż nam skraca
i nie chce przestać! Cóż... taka praca.

Będzie

Już wkrótce zrzuci z drzew całe złoto,
w kałuże zdmuchnie je albo w błoto,
na pożegnanie śniegiem nam sypnie...
i zniknie!

SPIS TREŚCI

- Przeczytajcie wiersz. Opowiedzcie o swoich wrażeniach.
- Pokażcie ten wiersz za pomocą gestów i ruchu.
- Co jeszcze może robić Pani Jesień? Napiszcie kilka propozycji. Namalujcie je.
- Która zwrotka opowiada o tym, co teraz robi Pani Jesień, która o tym, co robiła wcześniej, a która o tym, co będzie robiła potem?
- Odszukajcie w wierszu wyrazy oznaczające czynności lub stany i pogrupujcie je według wzoru.

Czas przeszły już się zdarzyło	Czas teraźniejszy dzieje się teraz	Czas przyszły wydarzy się w przyszłości
przemalowała	rozwiesza	zniknie

- Podajcie pięć dowolnych czasowników. Zapiszcie je w czasie teraźniejszym, przeszłym i przyszłym, np.: śpiewa, śpiewał, zaśpiewa.
- Dokończcie zdania, każde inaczej, np.: Ja zbieram liście w parku. Ty zbierasz jabłka w sadzie.

Ja zbieram...
Ty zbierasz...
On zbiera...
Ona zbiera...
Ono zbiera...

My zbieramy...
Wy zbieracie...
Oni zbierają...
One zbierają...

{ ZWRÓĆCIE UWAGĘ }

Wyrazy oznaczające:

- czynności (odpowiadające na pytanie: co robi?), np. *śpiewa, podlewa,*
- stany (odpowiadające na pytanie: co się z nim dzieje?), np. *śpi, znika* – to czasowniki.

Czasowników możemy użyć w czasie:

- teraźniejszym, np. *robi, czyta,*
- przeszłym, np. *zrobił, czytała,*
- przyszłym, np. *zrobi (będzie robić), przeczyta (będzie czytał).*

POMYSŁY NA REALIZACJĘ Z KOMENTARZEM

MASZYNA CZASU

Na początku zajęć nauczyciel zaprasza uczniów w podróż niezwykłym pojazdem nowej generacji – wehikułem czasu. Dzieci z różnych pudełek budują maszynę, która pozwoli im się swobodnie poruszać w przestrzeni czasowej. Gotowym wehikułem wyruszają w podróż do przeszłości lub przyszłości. Zaczynają od wspólnego odliczania do startu. Potem dzieci opowiadają, co spotkały na swojej podróżniczej trasie.

ENCYKLOPEDIA (karta pracy nr 9)

Każdy z uczestników zabawy pisze notkę biograficzną o sobie samym, tak jakby tworzył wpis do encyklopedii. Informacja może wybiegać w przyszłość i przekazywać, co ktoś uczynił lub zamierza zrobić.

Oprócz ciekawej formy ćwiczenie dobrze pokazuje cele, jakie stawiają przed sobą uczniowie.

Notatki powinny być krótkie i zwięzłe. Na koniec każdy czyta na głos to, co napisał o sobie.

KOPCIUSZEK

Nauczyciel zaprasza w podróż do przeszłości, gdzie można spotkać bohaterkę jednej z lektur – Kopciuszkę. Dziewczyna, aby udać się na bal, musi najpierw wykonać zadanie, które powierzyła jej zła macocha. Jej trzy przyrodnie siostry: Przeszłość, Teraźniejszość i Przyszłość potrzebują sukni na bal. Kopciuszek musi ozdobić ich stroje czasownikami

w odpowiednim czasie (przeszłym, teraźniejszym i przyszłym). Nauczyciel dzieli uczniów na trzyosobowe zespoły, każdemu z nich wręcza trzy suknie-plansze i pudełko z czasownikami w trzech czasach. Uczniowie w określonym czasie muszą właściwie przyporządkować czasowniki do poszczególnych plansz. Podróż w przeszłość owocuje wizytą Kopciuszka i jej pomocników na balu. Podsumowaniem może być wspólny taniec.

BUTELKOWY ZAWRÓT GŁOWY

Dzieci dalej pracują w tych samych zespołach. Każda z grup otrzymuje trzy puste butelki po wodzie mineralnej, na których naklejone są napisy: „czas przeszły”, „czas teraźniejszy”, „czas przyszły” oraz karty ze zdaniami napisanymi w różnych czasach. Jedna osoba z zespołu odczytuje karty, pozostali chwytają jak najszybciej odpowiednią butelkę i określają formę czasownika użytego w zdaniu. Ten, kto udzieli prawidłowej odpowiedzi, odkłada kartę obok siebie. Jeśli odpowiedź jest błędna, karta wraca do puli. Wygrywa uczestnik, który zgromadzi największą liczbę kart. Następnie każde z dzieci losuje jedną z butelek i pisze kilka zdań o swoich zainteresowaniach. Używa czasowników w odpowiedniej formie – zgodnie z napisem na butelce.

SKACZ Z KWIATKA NA KWIATEK

Każdy zespół otrzymuje planszę, na której narysowane są duże kwiaty z napisami: „czas przeszły”, „czas teraźniejszy”

i „czas przyszły”. Nauczyciel wypowiada zdania z czasownikami w różnych czasach. Zadaniem uczniów jest naskoczyć na odpowiedni kwiat. Potem gracze sami budują różne zdania i sprawdzają, czy koleżanki i koledzy zajęli odpowiednie miejsca na kwiatowych planszach.

Na koniec uczniowie omawiają ćwiczenie i rysują trzy kwiaty w zeszycie. Na ich łodygach zapisują nazwę czasu, a na płatkach wpisują czasowniki wypowiedziane podczas zabawy.

FUTURYSTYCZNA RESTAURACJA DLA ROBOTÓW

Nauczyciel odwołuje się do wyobraźni dzieci i prosi, aby przeniosły się w bardzo daleką przyszłość, na koniec XXII wieku. Mianuje ich właścicielami restauracji dla robotów. Dzieci wymyślają nazwy dla swoich restauracji i dań. Opowiadają o wystroju lokalu i o tym, co ich goście będą mogli znaleźć w menu.

OTWARTY KRĄG

Na koniec zajęć dzieci tworzą krąg. Każde kolejno kończy zdania:

- Najlepsza rzecz, która zdarzyła mi się w tym tygodniu...
- Chcę napisać książkę o...
- Rzecz, którą chcę zrobić, zanim skończę szkołę, to...
- Gdy schowałem/-am książkę do plecaka...
- Dzwonię do...
- Podczas pobytu w przedszkolu...

NAWIGACJA

PODRĘCZNIK:

Nasza szkoła. Podręcznik do szkoły podstawowej. Klasa 3. Część 1A, s. 52–53.

KARTA PRACY:

karta pracy nr 9

ZASOBY:

SCHOLARIS: **OKREŚLANIE CZASÓW PRACA NA ROLI DAWNIEJ I DZIŚ**

LITERATURA:

Napierała M., (2001), *Zbiór zabaw i gier ruchowych*, Bydgoszcz: Wydawnictwo Akademii Bydgoskiej.
Słodownik-Rycaj E., (2001), *Gry i zabawy językowe: jak pomagać dziecku w przyswajaniu języka*, Warszawa: Wydawnictwo Akademickie Żak.

GRY I ZABAWY

Berek ratuj

Nauczyciel wyznacza trzy osoby, które będą berkami, i przygotowuje trzy piłki.

Dzieci ustawiają się w luźnej gromadce. Jeden z uczestników zabawy toczy piłkę nogą po ziemi, reszta ucieka. Berek goni przede wszystkim tego, kto trzyma piłkę. Zagrożony schwytem woła „ratuj”, podając piłkę najbliższej osobie. Uwalnia się tym samym od dalszego pościgu i przyjmuje rolę berka.

Berek po kole

Potrzebna piłka dla każdego ćwiczącego. Dzieci w parach siadają w okręgu. Zachowują między sobą odstęp. Jedna z dwójek zaczyna gonić się po obwodzie koła, kołując piłki. Uciekający uczeń siada obok dowolnie wybranej osoby, a wtedy do ucieczki rusza jej partner.

Traf piętę

Zawodnicy z przeciwnych drużyn dobierają się parami. Na sygnał prowadzącego zawodnicy, poruszając się w niskiej, obronnej postawie, starają się dotknąć pięty przeciwnika. Wygrywa zawodnik, który dotknie pięty przeciwnika trzy razy. Po chwili następuje zmiana w parach i zabawę powtarzamy. Wygrywa drużyna, której zawodnicy zdobędą więcej punktów.

Wyruszamy w podróż dookoła świata

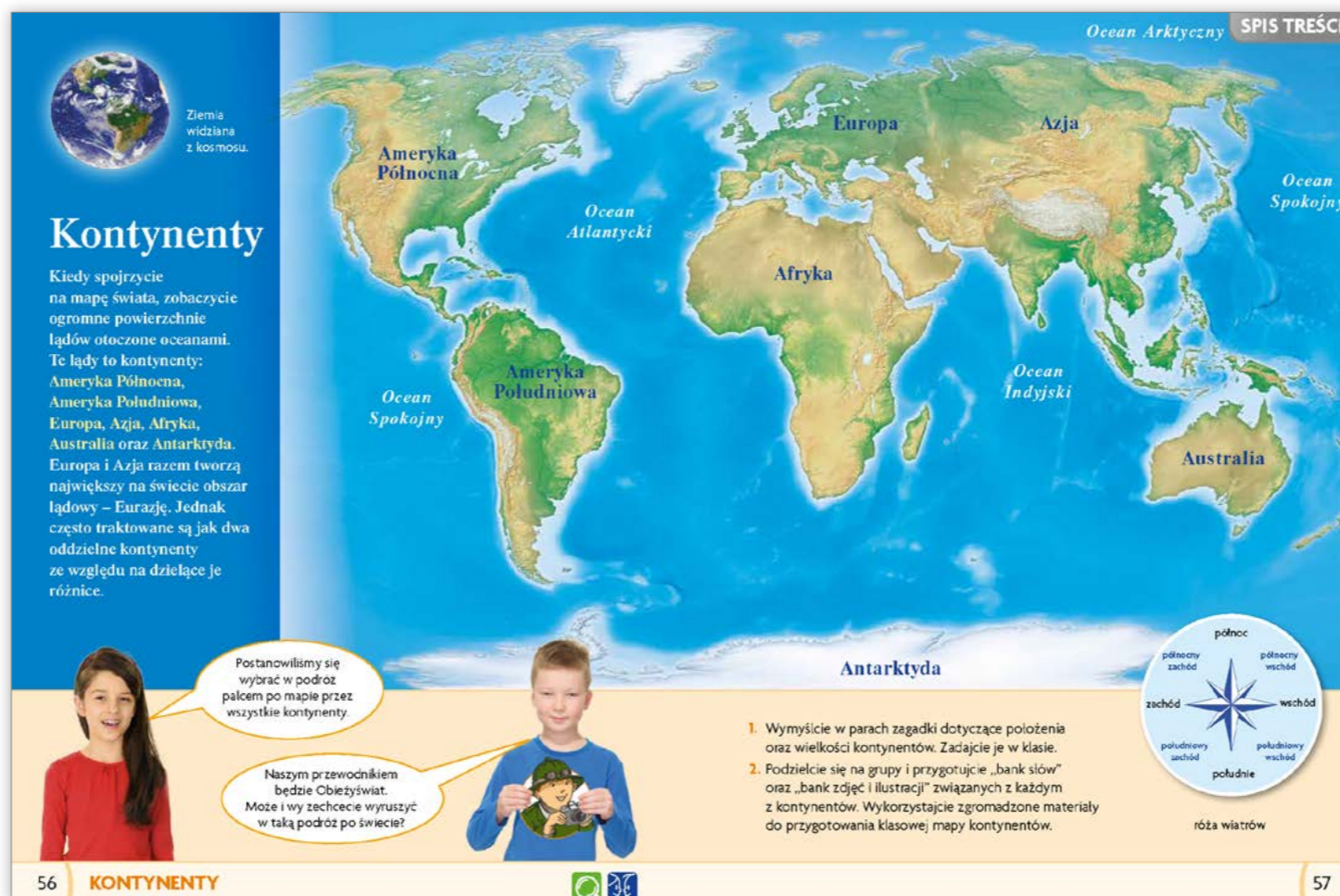
CELE OPERACYJNE

Uczeń:

- zna liczbę kontynentów, wypowiada się na temat ich różnorodności;
- zapisuje nazwy kontynentów;
- rozwija wyobraźnię przestrzenną i stymuluje do twórczego działania;
- współpracuje z kolegami z klasy;
- realizuje ruchem proste rytmy i wzory rytmiczne; reaguje ruchem na puls rytmiczny i jego zmiany, zmiany tempa, metrum i dynamiki;
- podejmuje działalność twórczą, posługując się takimi środkami wyrazu plastycznego jak: kształt, barwa, faktura w kompozycji na płaszczyźnie i w przestrzeni.

AKTYWNOŚCI UCZNIĄ

- przygotowujemy lapbook i mapę;
- wymieniamy i pokazujemy kontynenty na mapie, globusie;
- zapisujemy nazwy kontynentów;
- rozpoznajemy elementy charakterystyczne dla danego kontynentu;
- posługujemy się piłką: rzucamy, chwytamy, kozłujemy, odbijamy i prowadzimy ją.

POMYSŁY NA REALIZACJĘ Z KOMENTARZEM

PASZPORT

Nauczyciel informuje uczniów, że wybiorą się dzisiaj w podróż dookoła świata przez wszystkie kontynenty. Zadaniem dzieci jest przygotowanie paszportów. Nauczyciel prezentuje uczniom dokument, zwraca uwagę na elementy, które powinien on zawierać. Następnie wybiera spośród uczniów pilota, kapitana samolotu i stewardessę. Potem odbywa się odprawa pasażerska na lotnisku. Dzieci ustawiają się w kolejce, by wejść na pokład. Każdy pasażer zajmuje swoje miejsce w samolocie (układamy ze sznurka kontur samolotu na dywanie klasowym lub rysujemy go kredą na sali gimnastycznej, boisku szkolnym). Dzieci odgrywają start samolotu, kapitan i stewardessa witają uczestników podróży dookoła świata.

PODNIĘBNE WIDOKI

Dzieci znalazły się na pokładzie rejsowego samolotu PLL LOT z Warszawy do Kairu. Zajęły swoje miejsce przy oknie. Samolot wystartował. Nauczyciel prosi uczniów, aby opowiedzieli, co mogą zobaczyć przez okno samolotu. Zanim zabiorą głos, mogą prześledzić trasę podróży, korzystając z globusa lub atlasu.

SKOJARZENIA (podręcznik, s. 57)

Samolot podczas podróży dookoła świata miał śródlądowania na siedmiu kontynentach. Na prośbę nauczyciela dzieci w siedmiu grupach, metodą burzy mózgów, przygo-

towują skojarzenia z kontynentem, który wylosowali, np.:

- Afryka – piasek, upał, safari;
- Azja – ryż, wachlarz, pączki, kimono;
- Australia – miś koala, kangur, surfer;
- Europa – Unia Europejska, Polska, piłka nożna;
- Ameryka Północna – niedźwiedź grizzly, Niagara, Indianin;
- Ameryka Południowa – Amazonka, ananasy, anakonda;
- Antarktyda – pingwin, góra lodowa.

Zespoły otrzymują kartonowe sylwety kontynentów, na których rysują lub nakleją symbole danego kontynentu. Grupy przekazują dalej swoje prace tak, aby kolejny zespół sprawdził poprawność wykonania zadania i dodał coś od siebie.

MAPA DLA NAWIGATORA

Bardzo ważnym członkiem załogi na pokładzie samolotu jest nawigator, który zajmuje się komunikacją z kontrolą lotów, czuwa nad tym, aby nie zgubić się w przestworzach i nie zderzyć się z innymi obiektami w powietrzu, np. lecącymi ptakami. Nawigator wyznacza optymalną trasę lotu, a w razie potrzeby może zastępować pilota. Dzieci dzielą się na cztero- lub pięcioosobowe zespoły, które mają za zadanie wykonać w prostym programie komputerowym mapę dla nawigatora samolotu. Na mapie powinny się znaleźć kontynenty, nad którymi będzie leciał samolot oraz inne pomocne punkty orientacyjne: miasta, góry, rzeki, zbiorniki wodne itp.

ZABAWY RUCHOWE

Trening piłkarzy

W rytm muzyki dzieci kozłują piłkę raz lewą, raz prawą ręką; prowadzą piłkę prawą, lewą nogą po linii prostej i slalomem między pacholkami; siedząc w kręgu, turlają do siebie piłki, podają w prawą, lewą stronę do kolejnej osoby; leżąc, kładą piłkę za stopami, za głową.

Brazylijska samba

Dzieci ustawione w kole poruszają się w przód i w tył, zbliżając się do siebie i wracając na swoje miejsce. Na sygnał nauczyciela poruszają się w rytm muzyki, dowolnej samby, w prawo lub lewo. Następnie co drugie dziecko wchodzi do środka koła i wraca. Uczniowie mogą tę zabawę przeprowadzić z chustą animacyjną. Dzieci tańczą w parach z rekwizytem, np. piłką, balonem między czołami, brzuchami itp.

Afrykański taniec

Dzieci w Afryce kochają ruch, wszelkie gry i zabawy na świeżym powietrzu. Uwielbiają sport – bawią się w berka, w chowanego, skaczą na skakance i grają w piłkę nożną. Często także tańczą i śpiewają. Nauczyciel zaprasza dzieci do wspólnego afrykańskiego tańca, np. w rytm piosenki Shakiry *Waka, waka*. Dzieci wykonują do muzyki prosty układ. Stoją w kręgu, kucają, wstają – dwa razy, wykonują dwa kroki w prawo, dwa kroki w lewo ze zgiętymi łokciami i dłońmi skierowanymi do przodu, potrząsają wyciągniętą w górę prawą dłoń, potem lewą – dwa razy, obracają się dookoła w prawo, a potem w lewo. Następnie idą cztery kroki do

NAWIGACJA

PODRĘCZNIK:

Nasza szkoła. Podręcznik do szkoły podstawowej. Klasa 3. Część 1A, s. 56–57.

LITERATURA:

Ochmańska B. (red.), (2014), *Twórcze zajęcia i zabawy w klasach I-III. Podróże*, Warszawa: Dr Josef Raabe Spółka Wydawnicza Sp. z o.o.

Dzień dobry, Europo!

CELE OPERACYJNE

Uczeń:

- uważnie słucha wypowiedzi i korzysta z przekazywanych informacji,
- czyta i rozumie teksty przeznaczone dla dzieci na I etapie edukacyjnym i wyciąga z nich wnioski,
- zna i wymienia nazwy kilku państw europejskich oraz odszukuje je na mapie i globusie;
- rozumie pojęcie Unii Europejskiej i zna jej symbole;
- przyporządkowuje flagę do danego państwa;
- zna i stosuje pisownię nazw geograficznych wielką literą;
- posługuje się wybranym programem multimedialnym;
- rozwija sprawność fizyczną poprzez udział w zabawach pochodzących z różnych krajów Europy.

AKTYWNOŚCI UCZNIĄ

- przygotowujemy memory i prezentację multimedialną;
- wypowiadamy się o podróżach i krajach Europy;
- zapisujemy nazwy państw, stolic, narodowości, języków;
- potrafimy współpracować i bawić się razem.

Podróże z Obieżyświatem

Europa

Naszą podróż zaczynamy od Europy. Chcemy lepiej poznać ten kontynent, dlatego postanowiliśmy zebrać o nim jak najwięcej informacji. Podzieliliśmy się na grupy, każda z nich dostała inne zadania. Kiedy wszystkie grupy wykonają swoje zadania, efekty naszej pracy zaprezentujemy w klasie. Zachęcamy was, żebyście także zostali podróżnikami.

GRUPA I

- Szukamy krajobrazów, jakie można zobaczyć w Europie.
- Poznajemy zwierzęta i rośliny, które można tu spotkać.

Wolga – najdłuższa rzeka Europy.

Flordy w Norwegii

zubr

Alpy – najwyższe europejskie góry.

Pola lawendy we Francji

GRUPA II

- „Zwiedzamy” miasta
- Poznajemy architekturę i zabytki.

Każdy kraj w Europie ma swoją historię, kulturę i tradycje, które wyróżniają go spośród innych. W każdym kraju można podziwiać zarówno zabytki, jak i nowoczesną architekturę.

Dawna i nowoczesna architektura Londynu, stolicy Wielkiej Brytanii.

Bazylika Świętego Piotra w Watykanie.

Ruiny starożytnej świątyni na Akropolu w Atenach, stolicy Grecji.

GRUPA III

- Dowiadujemy się, w jakim celu powstała Unia Europejska.
- Szukamy informacji o symbolach Unii Europejskiej: jej flagie i hymnie.

W Europie leży 46 państw. Niektóre z nich postanowiły się połączyć w unię, aby sobie pomagać i wspólnie poprawiać warunki życia swoich mieszkańców. Polska należy do Unii Europejskiej od 1 maja 2004 roku.

Tak wygląda flaga Unii Europejskiej.

UNIA EUROPEJSKA MA WŁASNĄ FLAGĘ I HYMN

Hymn Unii to fragment IX symfonii skomponowanej przez Ludwiga van Beethovena (czytaj: wan betowena).

GRUPA IV

- Zbieramy ciekawostki
- Organizujemy turniej wiedzy o Europie.

Najmniejsze państwo w Europie to **Watykan**.
Najwyższa góra to **Mont Blanc** (czytaj: mą błą).
Największa wyspa to **Wielka Brytania**.
Największy czynny wulkan to **Etna** we Włoszech.

58
PODRÓŻE Z OBIEŻYŚWIATEM – EUROPA
59

POMYSŁY NA REALIZACJĘ Z KOMENTARZEM

JESTEŚMY MIESZKAŃCAMI EUROPY

Nauczyciel z uczniami organizuje wystawę na temat państw europejskich. Ekspozycja w sali lekcyjnej zgrupowane materiały: atlasy geograficzne, książki, przewodniki, zdjęcia i pamiątki z podróży. Dzieci wyszukują i wskazują państwa europejskie na mapie i globusie.

WYJAŚNIENIE POJĘCIA „UNIA”

Dzieci tworzą trzy-, czteroosobowe zespoły, a następnie wyszukują w encyklopediach i słownikach języka polskiego definicję słowa „unia”. Po wykonaniu zadania każda grupa głośno odczytuje znalezioną informację. W celu uporządkowania wyszukanych danych nauczyciel zapisuje na tablicy definicję i wyjaśnia trudne do zrozumienia wyrazy.

ZABAWA W SŁOWA

Z liter wchodzących w skład nazwy „Unia Europejska” dzieci mają ułożyć jak najwięcej nowych wyrazów. W tworzonych słowach dana litera może wystąpić tylko tyle razy, ile razy występuje w podanej nazwie.

Inny wariant tego ćwiczenia – nauczyciel zapisuje nazwę „Unia Europejska” w pionowej kolumnie. Do każdej litery tej nazwy uczniowie dopisują zaczynające się od niej rzeczowniki (czasowniki, przymiotniki) związane z państwami należącymi do wspólnoty.

EUROPEJSKIE MENU

Podczas lotu na pokładzie można coś zjeść i czegoś się napić. Posiłki rozwożą stewardessy lub stewardowie. Uczniowie proponują menu, które może być serwowane pasażerom przez obsługę na pokładzie europejskiego samolotu.

PODRÓŻ PO EUROPIE

Nauczyciel proponuje zabawę „Podróż po Europie”. W wyprawie będzie towarzyszyć dzieciom magiczna skrzynia i szkatułka. Uczniowie dobierają się w pary i losują z zaczerpniętej szkatułki kartkę z nazwą jednego kraju. Następnie z magicznej skrzyni wyjmują rekwizyty związane z wylosowanym państwem. Układają przedmioty i ustawiają obok nich wizytówkę z nazwą państwa, które reprezentują. Po wykonaniu ćwiczenia następuje zwiedzanie unijnej wystawy.

OSOBLIWOŚCI KRAJÓW UNII EUROPEJSKIEJ

Na tablicy przymocowane są ilustracje z charakterystycznymi budowlami (zabytkami) państw europejskich. Dzieci ze zbioru podpisów wybierają właściwy i umieszczają go pod odpowiednim obrazkiem.

SKOJARZENIA

Dzieci tworzą dwu-, trzyosobowe grupy. Przedstawiciel każdej z nich losuje nazwę państwa. Zadaniem zespołu jest podanie jak największej liczby rzeczowników związanych tematycznie z wylosowanym krajem.

PODRÓŻNICZE MEMORY

Polacy dużo podróżują. Muszą więc wykazać się znajomością wielu języków obcych, symboli narodowych (flag) różnych państw, w tym europejskich. Pomocna w tym zakresie może okazać się gra memory. Dzieci dobierają się w pary. Wykorzystując kartki z bloku technicznego, kolorowy papier i kredki, przygotowują 8–10 par kart. Parę tworzą karta z ilustracją flagi i karta z nazwą kraju, do którego należy ta flaga. Grę wygrywa ten, kto wykaże się dużą wiedzą na temat państw i ich flag i w jak najkrótszym czasie połączy w pary jak najwięcej kart.

PREZENTACJE EUROPEJSKICH KRAJÓW

Dzieci losują nazwę kraju Unii Europejskiej i przygotowują prezentację na jego temat. Korzystając z zebranych materiałów i linków internetowych podanych przez nauczyciela, poszukują informacji i weryfikują je według wspólnie ustalonego planu pokazu. Uczniowie mogą przygotować prezentację w programie PowerPoint lub za pomocą aplikacji do tworzenia filmów i pokazów slajdów, znajdujących się na stronie kizoa.com (BIBLIOGRAFIA). Na koniec następuje pokaz oraz omówienie wykonanych prac.

ZABAWY RUCHOWE

Hiszpańska corrida

Nauczyciel dzieli uczniów na pary. Omawia zasady zabawy polegającej na walce z bykiem, której elementy wykorzy-

NAWIGACJA

PODRĘCZNIK:

Nasza szkoła. Podręcznik do szkoły podstawowej. Klasa 3. Część 1A, s. 58–59, mapa Europy – okładka.

ZASOBY:

SCHOLARIS: **PODRÓŻ PO EUROPIE** (scenariusz lekcji)
WIDOKÓWKA Z PODRÓŻY (scenariusz lekcji)
SZTUKA EUROPY: NAJWIĘKSZE ZABYTKI KULTURY EUROPEJSKIEJ
SZTUKA EUROPY: PRZYPORZĄDKOWYWANIE ZABYTKÓW DO KRAJÓW

LITERATURA:

Domagała J. (red.), (2005), *Niezwykłe podróże z Syriuszem po krajach Unii Europejskiej. Karty pracy dla dzieci w młodszym wieku szkolnym cz. I i II*, Toruń: Wydawnictwo BEA.
 Domagała J. (red.), (2005), *Przewodnik. Podróże po krajach Unii Europejskiej*, Toruń: Wydawnictwo BEA.
 Nehring A., (2003), *Unia Europejska krok po kroku*, Warszawa: Urząd Komitetu Integracji Europejskiej.
 Ochmańska B. (red.), (2014), *Twórcze zajęcia i zabawy w klasach I–III. Podróże*, Warszawa: Dr Josef Raabe Spółka Wydawnicza Sp. z o.o.

stywane są w tańcu paso doble. Jedna osoba w parze trzyma chustę, a druga naśladuje zachowanie byka. Uczestnicy swobodnie poruszają się po sali. Potem następuje zamiana ról w parach.

Taniec zorba

Nauczyciel pokazuje dzieciom podstawowy krok zorby – greckiego tańca. Przy odpowiedniej muzyce wszyscy wspólnie próbują go zatańczyć.

Igrzyska sportowe

Dzieci tworzą zespoły pięcioosobowe. Każda osoba z drużyny reprezentuje zespół w innej konkurencji sportowej, np. rzut woreczkiem do celu, toczenie piłki lekarskiej, skoki obunóż na skakance, skoki w workach, trafianie piłeczką przy pomocy kija hokejowego do bramki. Za szybkie i dokładne wykonanie ćwiczenia grupa otrzymuje punkty. Wygrywa ten zespół, który zdobędzie najwięcej punktów.

Gra w bule, tzw. petanka

Tradycyjna francuska gra towarzyska z elementami zręcznościowymi odbywa się na pozbawionym trawy płaskim placu. Polega na rzucaniu z wytyczonego okręgu metalowymi kulami do małej kulki. Dzieci rozgrywają partię w dwóch zespołach trzyosobowych, każdy gracz ma po dwie bule. Stara się on uderzyć w kule przeciwnika – gdy je uderzy, stają się jego własnością. Wygrywa osoba, która pierwsza trafi w małą kulkę lub wykluczy innych zawodników z gry poprzez przejście wszystkich kul konkurentów. Kule można zastąpić piłkami.

Twórcze zabawy z wielką literą w roli głównej

CELE OPERACYJNE

Uczeń:

- zna i stosuje reguły ortograficzne związane z pisownią wyrazów wielką literą;
- pisze ze słuchu teksty, dba o poprawność gramatyczną, ortograficzną i interpunkcyjną;
- uważnie słucha wypowiedzi innych;
- przedstawia w swoich pracach własne wyobrażenia, otaczającą rzeczywistość przyrodniczą i społeczną oraz świat fantazji;
- projektuje i wykonuje płaskie i przestrzenne formy użytkowe;
- bierze udział w grach i zabawach;
- przestrzega zasad bezpieczeństwa podczas zajęć ruchowych.

AKTYWNOŚCI UCZNIĄ

- utrwalamy zasady pisowni wyrazów wielką literą;
- tworzymy ortograficzne mapy myśli;
- gramy w gry ortograficzne;
- tworzymy opowiadania;
- wykonujemy przestrzenne formy z gazet;
- potrafimy współpracować i bawić się razem.

Zaulek SŁÓWEK

- Przeczytajcie wypowiedzi dzieci mieszkających w różnych krajach Europy. Zwróćcie uwagę na wyrazy napisane wielką literą.
- Na podstawie przeczytanych informacji uzupełnijcie tabelkę według wzoru.

Imię	Państwo	Miasto
Lotta	Niemcy	Kolonia
- Odszukajcie w wypowiedziach dzieci nazwy geograficzne.
- Zadajcie sobie w parach takie pytania, na które odpowiedzi znajdziecie w tekstach dzieci.

Dagny
Jestem Norweżką. Mój dom znajduje się w miejscowości Bergen położonej nad Morzem Północnym. Lubię podróżować. Z ostatniej wycieczki na Jawę przywożam lalo jawa. Java to wyspa. Należy do Indonezji.

Tatiana
Mieszkam w Rosji, w miejscowości Wołgograd. Chętnie chodzę do kina. Ostatnio obejrzałam film „Wyspa strachów”.

Lotta
Przez moje miasto przepływa rzeka Ren. Mieszkam w Kolonii w Niemczech. Mam psa Reksa. To owczarek niemiecki.

Augusto
Mieszkam w Lizbonie. Jestem Portugalczykiem. Mój tata jest marynarzem. Teraz płynię przez Ocean Atlantycki do Ameryki Południowej.

Amelia
Moją ojczyzną jest Francja. Z okna mojego domu widać wieżę Eiffla (czytaj: ajfla), łatwo odgadnąć, gdzie mieszkam. Lubię sport, muzykę argentyńską i chińskie potrawy. Mówię po francusku i angielsku.

Antonio
Mój tata jest Włochem – Europejczykiem, a mama Hinduską. Urodziła się w Indiach. Razem z rodzicami mieszkam we Włoszech, w Rzymie.

Frank
Jestem Polakiem. Mieszkam w Katowicach. Babcia i dziadek mówią gwara śląską, często zwracają się do mnie Francik.

Bence
Mój kraj to Węgry. Mieszkam w Budapeszcie. Lubię tańce węgierskie. Potrafię zatańczyć czardasza.

ZWRÓĆCIE UWAGĘ

Wielką literę piszemy na początku:

- zdań,
- imion i nazwisk, nazw narodowości,
- nazw geograficznych: państw, miast, kontynentów, gór, rzek, jezior, mórz, oceanów, wysp,
- tytułów, np. książek, filmów.

- Przepiszcie, uzupełniając tekst odpowiednimi wyrazami:
Nazywam się ..., Mieszkam w ..., przy ul. .... Najbliżej mojej miejscowości znajdują się następujące miasta: .....
- Napiszcie nazwy wybranych krajów, a potem dokończcie według wzoru.
Węgry – węgierski, Niemcy – niemiecki
Co zauważacie? Kiedy piszemy wielką, a kiedy małą literę?

- Sprawdźcie na mapie i napiszcie, przez jakie kraje przepływa Ren.
- Wybierzcie nazwy innych europejskich państw i napiszcie według wzoru.
Czechy – czeski, Czeszka, Czech
- Zaproponujcie zdania, w których wykorzystacie jak najwięcej wyrazów pisanych wielką literą.

POMYSŁY NA REALIZACJĘ Z KOMENTARZEM

ORTOGRAFICZNE MAPY MYŚLI

Dzieci w parach przygotowują mapy myśli dotyczące zasad pisania wielkiej litery na początku: zdań, imion i nazwisk, nazw narodowości, nazw geograficznych i tytułów, np. książek, filmów. Potem eksponują swoje mapy myśli w sali lekcyjnej.

MOKRE DYKTANDO

Uczniowie tworzą zespoły czteroosobowe. Każdy wybiera przedstawiciela, którego zadaniem będzie odczytywanie pojedynczych zdań dyktanda i jak najszybsze przekazywanie swojej drużynie treści tak, aby zapisała ją bez żadnego błędu.

Teksty dyktanda nauczyciel umieszcza w różnych miejscach sali lekcyjnej. Przy każdym jednocześnie może stać tylko jeden reprezentant grupy. Tekstów jest tyle, ile zespołów. Łącznik grupy może tylko jeden raz podejść do dyktanda w danym miejscu sali. Wygrywa drużyna, która najszybciej i z najmniejszą ilością błędów skończyła pisać dyktando. Na koniec nauczyciel jeszcze raz omawia i sprawdza z uczniami poprawny zapis dyktanda.

Tekst dyktanda:

Paweł Krajewski mieszka przy ulicy Kubusia Puchatka. Jest Europejczykiem, Polakiem. Mieszka w Warszawie i jest warszawiakiem. Na zaproszenie wujka Jerzego spędził wakacje w Kanadzie. Poleciał tam samolotem, którego trasa wiodła przez Atlantyk. Podczas podróży czytał „Mikołajka”.

OPOWIADANIE

Nauczyciel informuje uczniów, że mają za zadanie dokończyć rozpoczęte przez niego opowiadanie:

Lotta z Niemiec miała dziwny sen. Postanowiła o nim opowiedzieć swojej mamie Irmgard...

Dzieci starają się stworzyć ciekawą i spójną historię, nadają jej tytuł. Potem odczytują swoje opowiadania i wspólnie dokonują korekty prac.

FORMOWANIE PRZESTRZENNE GAZET

Z gazet i innych materiałów (szarego papieru, bibuły, folii bąbelkowej) uczniowie mają wyczarować ciekawą formę przestrzenną – budowlę o niezwykłych kształtach, niespotykane zwierzę, formę roślinną, przedmiot codziennego użytku lub przybysza z kosmosu. Pracę malują farbami plakatowymi i układają na jej temat krótkie opowiadanie lub wierszyk, wykorzystując poznane zasady pisowni wyrazów wielką literą.

PATYCZKI W GRZE

Dzieci pracują w zespołach czteroosobowych. Każda grupa otrzymuje kubek ze szpatułkami, na których zapisane są wyrazy z lukami (imiona, nazwiska, nazwy narodowości, nazwy geograficzne, tytuły książek i filmów) oraz wyrazy „cisza” i „strata”. Gracze losują patyczki w ustalonej przez siebie kolejności i uzupełniają luki w wyrazach. Gdy uczeń udzieli poprawnej odpowiedzi i ją dobrze uzasadni, odkłada

obok siebie patyczek i zdobywa punkt. Jeśli się pomyli, odkłada szpatułkę do kubka i biegnie dookoła stolika. Utrudnieniem w zabawie jest patyczek z napisem „cisza” – po jego wylosowaniu dziecko nie bierze udziału w grze przez jedną rundę. Osoba, która wylosuje szpatułkę z napisem „strata”, traci wszystkie zdobyte punkty, a jej odłożone patyczki wracają do kubka. Gra toczy się dalej, wygrywa zdobywca największej liczby punktów.

BIEG Z PRZESZKODAMI

Nauczyciel przygotowuje cztery tory przeszkód. Przy przeszkodach układa tabliczki z wyrazami z lukami, które należy uzupełnić zgodnie z zasadami pisowni wielką literą. Każda drużyna otrzymuje marker. Zawodnik, pokonując tor przeszkód, może uzupełnić tylko jeden wyraz lub poprawić zapisaną literę tylko jeden raz. Wygrywa drużyna, która najszybciej i bezbłędnie pokona tor przeszkód.

Na zakończenie dzieci siadają w kręgu i sprawdzają poprawność zapisanych wyrazów – utrwalają zasady pisowni wielką literą. Zawodnicy przygotowują sobie nawzajem stosowne medale ortograficzne.

ORTOĆWICZENIA

Dzieci na sygnał nauczyciela wykonują odpowiednie ćwiczenia, np. wyskok, gdy wypowiedziany przez niego wyraz należałoby zapisać wielką literą, przysiad, gdy usłyszą wyraz, który zapisałby małą literą.

NAWIGACJA

PODRĘCZNIK:

Nasza szkoła. Podręcznik do szkoły podstawowej. Klasa 3. Część 1A, s. 60–61.

ZASOBY:

EPODRECZNIKI.PL: [1] [2] [3]

SCHOLARIS: [ZASADY PISOWNI WIELKĄ LITERĄ](#)

LITERATURA:

Andrychowska-Biegacz J., (2006), *Gry i zabawy rozwijające dla dzieci młodszych. 50 przykładów zajęć do praktycznego wykorzystania*, Rzeszów: Wydawnictwo Oświatowe FOSZE.

Gawdzik W., (2003), *Ortografia na wesoło i na serio*, Warszawa: Wydawnictwo Oświata.

Jąder M., (2009), *Efektywne i atrakcyjne metody pracy z dziećmi*, Kraków: Wydawnictwo Impuls.

Napierała M., (2001), *Zbiór zabaw i gier ruchowych*, Bydgoszcz: Wydawnictwo Akademii Bydgoskiej.

MOJA PODRÓŻNICZA KSIĄŻKA ORTOGRAFICZNA

Uczniowie w zespołach sześciuosobowych przygotowują obrazki, które mogłyby się znaleźć w ortograficznej książce podróżniczej. Ilustracje wykonują na kartkach z bloku rysunkowego przy pomocy kredek i mazaków lub w prostym programie graficznym. Grupy wybierają sposób wydania książki. Mogą złożyć obrazki w formie tradycyjnej książki papierowej lub też prezentacji multimedialnej, składającej się ze zdjęć prac plastycznych i plików graficznych.

UZUPEŁNIANIE ZDAŃ

Uczniowie siedzą w kręgu. Nauczyciel prosi o dokończenie następujących zdań:

- „Wielką literą rozpoczynam...”;
- „Małą literą piszę...”;
- „Ortografia to...”;
- „Umiem...”;
- „Od jutra pracuję...”;
- „Chcę być...”;
- „Po dzisiejszych zajęciach wiem, że...”.

Niech usłyszy o nas świat – nasza strona www

CELE OPERACYJNE

Uczeń:

- korzysta z nowych technologii informacyjnych;
- przedstawia swoje wrażenia w formie plastycznej, stymuluje i rozwija wyobraźnię, tworzy oryginalne obrazy, pobudza klarowność wyobrażeń;
- komunikuje się z innymi, rozwija zdolności wizualno-przestrzenne;
- tworzy kreatywne formy wypowiedzi;
- dba o swoje bezpieczeństwo w sieci;
- zachowuje prawidłową postawę podczas pracy z komputerem;
- umie korzystać ze znanych aplikacji.

AKTYWNOŚCI UCZNIĄ

- planujemy własną stronę www;
- korzystamy ze znanych nam aplikacji;
- uczymy się, jak korzystać z internetu;
- tworzymy teksty i grafikę komputerową.

The screenshot shows a website interface for 'KLASA 3A'. The top navigation bar includes 'O nas', 'Kontakt', 'Aktualności', 'Klub Pytalskich', 'Konkursy', 'Galeria zdjęć', and 'Książki'. The main content area features several news items with small images and text. A quiz window is open over the content, displaying 10 multiple-choice questions related to the news items. The bottom of the page shows the page number '62' and the title 'NASZA STRONA WWW'.

POMYSŁY NA REALIZACJĘ Z KOMENTARZEM

TWORZYMY SIĘ – PAJĘCZYŃKA

Dzieci siedzą w kręgu. Osoba, która rozpoczyna zabawę, trzyma kłębek włóczki, następnie rzuca go do kogoś (nie puszczając końca włóczki) i przedstawia się, np. „jestem Karol i lubię malować” (dziecko może również podać więcej informacji). Uczeń, który złapał kłębek, też się przedstawia i rzuca go dalej, trzymając swój kawałek włóczki. Zabawa się toczy, dopóki każdy nie dostanie kłęбка. W efekcie końcowym utworzy się pajęcza sieć, którą należy rozplątać w ten sposób, że ostatnia osoba odrzuca włóczkę tej, od której ją dostała, mówiąc np. „rzucam do Antosi, która lubi recytować wiersze”.

Nauczyciel wyjaśnia uczniom, że dzisiaj będą m.in. pracować w sieci komputerowej, która umożliwi im wzajemne przekazywanie danych oraz udostępnianie zasobów własnych między podłączonymi do niej urządzeniami, tzw. punktami sieci. Takie punkty tworzy każdy komputer lub urządzenie mobilne podłączone do internetu.

ZESPOŁY REDAKTORSKIE

Nauczyciel powołuje tematyczne zespoły redaktorskie:

Kącik satyryczny

Uczniowie z tej grupy to felietoniści – rysownicy, którzy regularnie umieszczają rysunki satyryczne na stronie www swojej szkoły lub klasy. Nauczyciel omawia z nimi znane komiksy dla dzieci, rysunki satyryczne i proponuje uczniom, aby przygotowali taki rysunek lub krótki zabawny komiks z życia swo-

jej klasy, szkoły, rodziny. Sugeruje im wykorzystanie do tego prostego programu graficznego lub wykonanie pracy w formie papierowej. Na koniec następuje prezentacja zrealizowanych pomysłów i wybór najlepszych.

Kącik ortograficzny

Ta grupa redakcyjna przygotowuje plansze graficzne z wyrazami sprawiającymi trudności ortograficzne: zakończenie „-ów”, „-ówka”, „-ó” wymienne i niewymienne. Do wykonania zadania dzieci mogą wykorzystać technikę chmur wyrazowych, posługując się np. aplikacją Tagul (BIBLIOGRAFIA). Po zakończonym ćwiczeniu następuje pokaz wykreowanych chmur wyrazowych i wybór najciekawszych.

Studio Life

Zespół „Studio Life” wciela się w fotoreporterów strony www, którzy mają zrobić relację z jednego dnia z życia trzecioklasisty. Dzieci z grupy typują spośród siebie bohatera reportażu, dla którego zorganizują sesję fotograficzną lub nagrają z nim film. Przygotowują scenariusz. Aranżują różne sytuacje szkolne trzecioklasisty i wymyślają pytania lub tytuły do zdjęć. Po obejrzeniu efektów pracy dokonują wyboru, np. najlepszych ujęć fotograficznych.

Myśl i działaj

Zespół uczniów „Myśl i działaj” przygotowuje łamigłówki, krzyżówki, zagadki z różnych dziedzin. Dzieci mogą skorzystać z aplikacji na stronie learningapps.org (BIBLIOGRAFIA). Poprawność wykonanego zadania sprawdzają wszyscy uczniowie, grając w wykonane gry.

KALENDARIUM (podręcznik, s. 62)

Dzieci czytają po cichu tekst z podręcznika. Następnie opracowują ważne wydarzenia, które miały lub będą mieć miejsce w bieżącym roku szkolnym w ich klasie i szkole.

SPRAWNA RĘKA

Nauczyciel zadaje pytanie, które dotyczy nieprawdopodobnej sytuacji: Co by było, gdyby wieczorem w sali lekcyjnej przedmioty, np. komputer, mogły poruszać się jak ludzie? Zamknijcie oczy i wyobraźcie sobie, co mogłoby się wtedy wydarzyć. Nauczyciel prosi dzieci, aby namalowały swoje wyobrażenia i wizje. Potem tworzy wystawę plastyczną – umieszcza prace na tablicy, a uczniowie opowiadają, co przedstawiają ich ilustracje.

KODEKS BEZPIECZNEGO KORZYSTANIA Z KOMPUTERA I INTERNETU

Dzieci siedzą w kręgu. Turlając piłkę do dowolnej osoby, wypowiadają słowa związane z bezpiecznym korzystaniem z internetu. Następnie w trzysobowych zespołach opracowują zasady właściwego korzystania z komputera i internetu. Zapisują je na arkuszu papieru lub w edytorze tekstu Word i odczytują na forum klasy.

STWÓRZ WŁASNĄ STRONĘ WWW

Wszystkie grupy łączą dotychczasowe efekty swoich działań. Umieszczają je na dużych kartonach, wymyślają nazwę

NAWIGACJA

PODRĘCZNIK:

Nasza szkoła. Podręcznik do szkoły podstawowej. Klasa 3. Część 1A, s. 62–63.

ZASOBY:

EPODRECZNIKI.PL: [1] [2] [3] [4] [5] [6]

SCHOLARIS: **OWCE W SIECI** (scenariusz lekcji)

OWCE W SIECI (kreskówki)

MOI PRZYJACIELE. BEZPIECZEŃSTWO W INTERNECIE

(scenariusz lekcji)

DZIECKO W SIECI

LITERATURA:

Jąder M., (2009), *Efektywne i atrakcyjne metody pracy z dziećmi*, Kraków: Wydawnictwo Impuls.

Szmidt K.J., (2008), *Trening kreatywności*, Gliwice: Wydawnictwo Helion.

klasowej strony www i projektują jej wygląd. Dzieci, z pomocą nauczyciela, mogą też skorzystać z aplikacji na stronie www.blogger.com (wspólne konto zakłada nauczyciel, który czuwa nad bezpieczeństwem) i stworzyć własną stronę www, umieszczając w witrynie swoje wypracowane pomysły i materiały. Uczniowie powinni zastanowić się nad tym, co wolno, a czego nie wolno zamieszczać na stronie www lub blogu, jak dbać o bezpieczeństwo w sieci.

SMILY

Nauczyciel rysuje w formie plakatu schemat służący do oceny podanych przez niego zasad. Uczniowie zaznaczają mazakiem w wybranym przez siebie miejscu kropkę (do każdego kryterium jedną), która ma być odpowiedzią na zaproponowaną przez nauczyciela zasadę, np.:

- klasowa strona www powinna być tworzona pod kontrolą osoby dorosłej;
- zanim cokolwiek zamieścimy w internecie powinniśmy się dobrze zastanowić;
- teksty na stronie www powinny być krótkie i konkretne;
- internet to nie miejsce do publikacji zdjęć i informacji ze swojego życia prywatnego.

BIBLIOGRAFIA

- Andersen H.Ch., (1988), *Dziewczyzna, która podeptała chleb*, [w:] tegoż, *Baśnie*, Poznań: Wydawnictwo Pańskie, s. 289–297.
- Andrychowska-Biegacz J., (2006), *Gry i zabawy rozwijające dla dzieci młodszych. 50 przykładów zajęć do praktycznego wykorzystania*, Rzeszów: Wydawnictwo Oświatowe FOSZE.
- Bełza W., (1987), *Abecadło o chlebie*, Warszawa: Krajowa Agencja Wydawnicza.
- Braun Ch., (2014), *Jak zostać geniuszem? Eksperymenty dla małych bystrzaków*, Kielce: Wydawnictwo Jedność.
- Brenifier O., (2014), *Ja, co to takiego?*, Poznań: Wydawnictwo Zakamarki, seria „Dzieci Filozofują”.
- Brzechwa J., (2011), *Wielka księga wierszy*, Warszawa: Wydawnictwo SBM Renata Gmitrzak.
- Chapman-Weston D., Weston M., (1998), *Co dzień mądrzejsze. 365 gier i zabaw kształtujących charakter, wrażliwość i inteligencję emocjonalną dziecka*, Warszawa: Wydawnictwo Prószyński i S-ka.
- Chmielewska I., (2011), *Pamiętnik Blumki*, Poznań: Media Rodzina.
- Domagała J. (red.), (2005), *Niezwykłe podróże z Syriuszem po krajach Unii Europejskiej. Karty pracy dla dzieci w młodszym wieku szkolnym cz. I i II*, Toruń: Wydawnictwo BEA.
- Domagała J. (red.), (2005), *Przewodnik. Podróże po krajach Unii Europejskiej*, Toruń: Wydawnictwo BEA.
- Drabik L., Kubiak-Sokół A., Sobol E., (2016), *Słownik języka polskiego*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Fiuk-Cisowski S. (reż.), (2006), *Rok w Puszczy – Białowiecki Park Narodowy*, Warszawa: Studio Filmowe Kalejdoskop.
- Fuchs B., (1999), *Gry i zabawy na dobry klimat w grupie*, Kielce: Wydawnictwo Jedność.
- Gaff J., Ganeri A., Greenwood R., Scott C., Walpole B., (2014), *Ciekawe, dlaczego. Księga przyrody*, Ożarów Mazowiecki: Wydawnictwo Olesiejuk.
- Gawdzik W., (2003), *Ortografia na wesoło i na serio*, Warszawa: Wydawnictwo Oświata.
- Głuch W. (red.), (2004), *Mądrość świata*, Wrocław: Wydawnictwo Europa, seria „Złote Aforyzmy”.
- Hecker J., (2013), *Przyroda i przygoda. Eksperymenty małego naukowca*, Kielce: Wydawnictwo Jedność.
- Jąder M., (2009), *Efektywne i atrakcyjne metody pracy z dziećmi*, Kraków: Wydawnictwo Impuls.
- Kasdepke G., (2008), *Bon czy ton. Savoir-vivre dla dzieci*, Łódź: Wydawnictwo Literatura.
- Kłosińska A., Sobol E., Stankiewicz A., (2005), *Wielki słownik frazeologiczny PWN z przysłowiami*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Kosiarek T., Fechner-Sędzicka I., Ochmańska B., (2012), *Jak rozwijać zdolności i indywidualizować pracę na lekcji? Poradnik dla nauczyciela klas I–III*, Warszawa: Didasko S. J.
- Miler Z., Petiska E., (2009), *Krecik i spodenki*, Warszawa: Wydawnictwo Albatros.
- Napierała M., (2001), *Zbiór zabaw i gier ruchowych*, Bydgoszcz: Wydawnictwo Akademii Bydgoskiej.
- Nehring A., (2003), *Unia Europejska krok po kroku*, Warszawa: Urząd Komitetu Integracji Europejskiej.

Ochmańska B. (red.), (2014), *Twórcze zajęcia i zabawy w klasach I–III. Podróże*, Warszawa: Dr Josef Raabe Spółka Wydawnicza Sp. z o.o.

Papuzińska J., (2001), *Asiunia*, Łódź: Wydawnictwo Literatura.

Płóciennik E., Dobrakowska A., (2009), *Zabawy z wyobraźnią*, Łódź: Wydawnictwo Akademii Humanistyczno-Ekonomicznej w Łodzi.

Portmann R.J., (2001), *Gry i zabawy kształtujące pewność siebie*, Kielce: Wydawnictwo Jedność.

Press H.J., (2011), *Świat nauki w niezwykłych eksperymentach*, Kielce: Wydawnictwo Jedność.

Słodownik-Rycaj E., (2001), *Gry i zabawy językowe: jak pomagać dziecku w przyswajaniu języka*, Warszawa: Wydawnictwo Akademickie Żak.

Strzeмиńska-Więckowiak D., (2016), *Przysłowia polskie. Rymowanki dla dzieci*, Warszawa: Wydawnictwo SBM Sp. z o.o.

Szmidt K.J., (2008), *Trening kreatywności*, Gliwice: Wydawnictwo Helion.

Szmidt K.J., Bonar J., (2000), *Żywioły. Lekcje twórczości w nauczaniu zintegrowanym, Książka dla nauczyciela*, Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne.

Vopel K.W., (2009), *Gry i zabawy interakcyjne dla dzieci i młodzieży*, cz. 1–4, Kielce: Wydawnictwo Jedność.

Vopel K.W., (2002), *Umiejętność współpracy w grupach: zabawy i improwizacje*, cz. 1–2, Kielce: Wydawnictwo Jedność.

Wasilak A., (2002), *Zabawy z chustą*, Warszawa: Wydawnictwo Klanza.

PUBLIKACJE I APLIKACJE INTERNETOWE

Bliźniacze kolory – gra edukacyjna, zob. <http://www.gamesforthebrain.com/polish/twincolor/> (dostęp: 1.07. 2016 r.).

learningapps.org – aplikacja wspierająca proces uczenia się i nauczania za pomocą małych interaktywnych modułów, zob. <http://learningapps.org/> (dostęp: 1.07.2016 r.).

Muzeum chleba w Radzionkowie, zob. <http://www.muzeum-chleba.pl/vt/index.html> (dostęp: 1.07.2016 r.).

Online movie maker and video editor – aplikacja umożliwiająca tworzenie filmów i pokazów slajdów, zob. <http://www.kizoa.com> (dostęp: 10.07.2016 r.).

Polski Związek Piłki Nożnej, *Gry i zabawy z piłką. Wytyczne do organizacji gry w piłkę nożną w szkole podstawowej*, zob. https://www.pzpn.pl/public/system/files/site_content/663/275-Gry%20i%20zabawy%20z%20pi%C5%82k%C4%85%20no%C5%BCn%C4%85.pdf (dostęp: 1.07.2016 r.).

Rosnący atlas drzew. Katalog, Wrocław: Wydawnictwo Zielonka, zob. <http://www.wydawnictwo-zielonka.pl/edu/edu.html> (dostęp: 1.07.2016 r.).

tagul.com – aplikacja umożliwiająca tworzenie graficznych wizualizacji wyrazów, tzw. chmur wyrazowych, zob. <https://tagul.com/> (dostęp: 10.07.2016 r.).

Z Europkiem przez Europę – gra edukacyjna, zob. <http://www.ore.edu.pl/programy-i-projekty-wrkj/europejskie-portfolio-jezykowe-epj/gra-edukacyjna> (dostęp: 10.07.2016 r.).